

เชียงใหม่

กับแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

โดย

พลอยศรี ไปราณานนท์
สาขาวิชาการท่องเที่ยว
คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คำนำ

การท่องเที่ยวได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศตะวันตกอย่างประสบความสำเร็จมาเป็นเวลานานแล้ว ต่อมาเมื่อการท่องเที่ยวได้ถูกนำมาใช้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศยากจนหรือประเทศด้อยพัฒนา ถึงแม้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวจะช่วยทำให้ประเทศด้อยพัฒนาเหล่านี้ประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับหนึ่งจากรายได้ของนักท่องเที่ยวต่างชาติ แต่ก็พบว่าในขณะเดียวกันการท่องเที่ยวก็นำมาซึ่งปัญหาต่างๆมากมายในแหล่งท่องเที่ยวของประเทศเหล่านั้น

เชียงใหม่เมืองที่เคยมีธรรมชาติที่สวยงามและวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ ได้ถูกกำหนดให้เป็นเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภาคเหนือตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 ด้วยเหตุผลในเชิงเศรษฐกิจ และจากการพัฒนาให้เชียงใหม่เป็นเมืองท่องเที่ยวหลักของประเทศได้กลายเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งในการนำความเปลี่ยนแปลงและความเสื่อมถอยในด้านต่างๆมาสู่เชียงใหม่

อย่างไรก็ตามสามารถสรุปได้ว่าสาเหตุสำคัญของปัญหาด้านการท่องเที่ยวของเชียงใหม่ รวมถึงการท่องเที่ยวของประเทศไทยเกิดจากปัญหาการไร้กระบวนการทัศนด้านการท่องเที่ยวของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดตั้งแต่ระดับประเทศจนถึงระดับท้องถิ่น ซึ่งถ้าหากไม่มีการปรับกระบวนการทัศนด้านการท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนแล้ว นอกจากจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาด้านการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นแล้วแล้วยังจะเป็นการทำให้ปัญหาด้านการท่องเที่ยวของประเทศเพิ่มขึ้นและขยายความรุนแรงมากขึ้นอีกด้วย

เอกสารวิชาการชิ้นนี้เป็นการศึกษา รวบรวมและเรียบเรียงเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยมีการทบทวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของเชียงใหม่ วิวัฒนาการของการเดินทางและการท่องเที่ยวของเชียงใหม่ รวบรวมปัญหาด้านการท่องเที่ยวของเชียงใหม่ นำเสนอกระบวนการทัศนด้านการท่องเที่ยวที่ถูกต้องและเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อเป็นการเสาะหาแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนให้กับเชียงใหม่และการท่องเที่ยวของประเทศ

ผู้เขียนหวังว่าเอกสารวิชาการนี้คงจะเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษาและผู้สนใจทั้งหลาย และสามารถขยายผลนำไปสู่การทำให้การท่องเที่ยวของเมืองเชียงใหม่มีการจัดการในแนวทางที่ยั่งยืนเพื่อประโยชน์ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อประโยชน์ของลูกหลานชาวเชียงใหม่ในอนาคต

พลอยศรี โปราณานนท์

กุมภาพันธ์ 2545

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาการท่องเที่ยว	1
ทบทวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	9
วิวัฒนาการของการเดินทางและการท่องเที่ยวของเชียงใหม่	16
ปัญหาด้านการท่องเที่ยวของเชียงใหม่	24
ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการทัศน์ด้านการท่องเที่ยว	46
แนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	57
บทสรุป	66
ภาคผนวก	72
บรรณานุกรม	
เกี่ยวกับผู้เขียน	

แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาการท่องเที่ยว

จากการศึกษาพบว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ประการด้วยกัน คือ

- ทฤษฎีสสมัยใหม่ (Modernization Theory)
- ทฤษฎีการพึ่งพา (Dependency Theory)
- ทฤษฎีการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism Development)

ซึ่งขอเสนอแนวคิดและทฤษฎีดังกล่าว โดยสังเขป ดังนี้

1 แนวคิดตามทฤษฎีสสมัยใหม่ (Modernization Theory) แนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะเริ่มแรกมักจะเป็นแนวคิดตาม “ทฤษฎีแห่งความทันสมัย” เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้เกิดผลลัพธ์ที่มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงและขยายการลงทุน โดยมีความเชื่อว่าผลลัพธ์จากการรินไหลของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจะกระจายลงไปสู่ประชาชนในท้องถิ่นและในภูมิภาค และการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ชนบทห่างไกลจะสามารถเป็นตัวนำในการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจให้กับพื้นที่นั้นได้ ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีแนวโน้มในการมองสังคมผ่านกระบวนการพัฒนาเช่นเดียวกับประสบการณ์การพัฒนาของประเทศตะวันตกหลายประเทศ ซึ่งมักเป็นการพัฒนาที่มีกำเนิดและเติบโตในประเทศที่มีการพัฒนาแล้ว

แนวคิดนี้ถูกนำมาดำเนินการอย่างจริงจังในประเทศตะวันตกในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ประมาณทศวรรษที่ 1950 และการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นการพัฒนาที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจจากรายได้ต่างประเทศ ซึ่งการท่องเที่ยวสามารถสอดคล้องกับแนวคิดนี้ได้เป็นอย่างดี

ต่อมาแนวคิดตามทฤษฎีสสมัยใหม่นี้ได้แพร่ขยายเข้าไปสู่ประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศยากจน โดยมุ่งหวังว่าการท่องเที่ยวจะสามารถช่วยพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศกำลังพัฒนา อีกทั้งยังสถาบันการเงินระดับโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากธนาคารโลก (World Bank) ได้สนับสนุนแนวคิดนี้อย่างแข็งขัน ทั้งนี้เพราะถึงแม้ว่าประเทศกำลังพัฒนาเหล่านี้จะไม่ร่ำรวยในทรัพยากรธรรมชาติที่จะสามารถนำมาป้อนอุตสาหกรรมหนักได้ แต่ประเทศเหล่านี้ก็ร่ำรวยในด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สามารถนำมาเป็นจุดขายทางการท่องเที่ยว ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวจึงมักถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเหล่านี้และเป็นสูตรสำเร็จที่ประเทศด้อยพัฒนาต่างๆ มักจะยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

ประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากแนวคิดตามทฤษฎีสสมัยใหม่ และได้มีการดำเนินการพัฒนาประเทศตามแนวคิดนี้มาตั้งแต่ในยุคของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ.2500 - 2509) ดัง

จะเห็นได้จากคำขวัญต่างๆ ที่เกิดขึ้นในยุคนั้นซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นความคิดและรูปแบบในการพัฒนาตามแนวคิดดังกล่าวที่เห็นว่าการพัฒนาคือความเจริญและความทันสมัยที่จะสามารถนำมาซึ่งสังคมที่มีความสุขและความสมบูรณ์กันถ้วนหน้า เช่นคำขวัญที่ว่า “น้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี มีเงินใช้ ไร้โรคา พาให้สุขสมบูรณ์” ซึ่งเป็นคำขวัญที่สะท้อนวิธีคิดตามทฤษฎีสสมัยใหม่ที่เห็นว่าหากมีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา ขึ้นในประเทศแล้วจะทำให้ประชาชนมีเศรษฐกิจที่ดี มีสุขภาพที่ดี อันจะนำไปสู่สังคมที่ประชาชนจะมีความสุขสมบูรณ์กันถ้วนหน้า

ทฤษฎีสสมัยใหม่ ได้สะท้อนแนวคิดของผลที่จะได้รับจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านต่างๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ

1. รายได้จากการท่องเที่ยวที่เป็นกระแสเงินตราต่างประเทศ จะช่วยในการปรับปรุงสถานะทางด้านเศรษฐกิจ และดุลการชำระเงินตราต่างประเทศของประเทศกำลังพัฒนา
2. การท่องเที่ยวจะช่วยในการเพิ่มรายได้ให้กับประชากรในประเทศ
3. การท่องเที่ยวจะช่วยในการสร้างงานให้กับประชากรในประเทศ
4. ศูนย์กลางการท่องเที่ยวจะเป็นศูนย์กลางของความเจริญด้านเศรษฐกิจ

ด้านสังคม

1. การท่องเที่ยวช่วยในการส่งเสริมให้มีการลงทุนระดับชาติ
2. การท่องเที่ยวจะทำให้เกิดการยอมรับในวัฒนธรรมและประเพณีของชาติอื่น
3. การท่องเที่ยวช่วยลดความแออัดในพื้นที่ที่มีประชากรหนาแน่น โดยช่วยกระจายประชากรออกไปอาศัยอยู่ตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ

ด้านวัฒนธรรม

1. การท่องเที่ยวช่วยทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกรักหวงแหนศิลปวัฒนธรรมของชาติ เกิดการบูรณะปฏิสังขรณ์และอนุรักษ์สมบัติทางศิลปวัฒนธรรม
2. การท่องเที่ยวช่วยทำให้เกิดการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น
3. การท่องเที่ยวทำให้เกิดการฟื้นฟูประเพณีนิยม ตลอดจนงานเฉลิมฉลองต่างๆ ในสมัยโบราณ

ด้านสิ่งแวดล้อม

1. การท่องเที่ยวช่วยในการอนุรักษ์ภูมิประเทศ
2. การท่องเที่ยวช่วยในการนำระบบที่ทันสมัยต่างๆ มาใช้ในแหล่งท่องเที่ยว

2 แนวคิดตามทฤษฎีการพึ่งพา (Dependency Theory) แนวคิดนี้เกิดขึ้นเมื่อประมาณทศวรรษที่ 1970 เป็นแนวคิดใหม่ที่ได้โต้แย้งแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อขยายผลด้านการเติบโตทางเศรษฐกิจในพื้นที่ท่องเที่ยว ตามความเชื่อของทฤษฎีสสมัยใหม่ แนวคิดใหม่นี้ได้โต้แย้งแนวคิดตามทฤษฎีสสมัยใหม่ว่า “การท่องเที่ยวไม่ควรมองข้ามความแตกต่างในการพัฒนาการท่องเที่ยวของแต่ละประเทศ” ซึ่งได้อธิบายว่า “การพัฒนาการท่องเที่ยวตามแนวทฤษฎีสสมัยใหม่อาจจะใช้ได้ผลดีในประเทศที่พัฒนาแล้ว แต่เชื่อว่าสามารถถือเอาเป็นสูตรสำเร็จที่สามารถนำมาใช้ในแนวเดียวกันกับประเทศยากจนหรือประเทศกำลังพัฒนาได้” ซึ่งหมายความว่าในการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นไม่สามารถใช้แนวคิดและรูปแบบในการพัฒนาแบบเดียวกันในทุกพื้นที่

แนวคิดนี้ยังเชื่อว่า “การพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศกำลังพัฒนาเป็นการนำไปสู่การพึ่งพิงทางเศรษฐกิจจากโลกภายนอก” นอกจากนี้แนวคิดใหม่ก็ยังต่อต้านแนวคิดตามทฤษฎีดั้งเดิมคือทฤษฎีความทันสมัย โดยกล่าวว่าแนวคิดของทฤษฎีเดิมนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “การสร้างสังคมตะวันตก ซึ่งมีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมขึ้นในประเทศกำลังพัฒนา”

แนวคิดตามทฤษฎีการพึ่งพา (Dependency Theory) นี้มีแนวคิดหลักว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศโลกที่สาม นำไปสู่การพึ่งพิงทางเศรษฐกิจจากประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดนักท่องเที่ยว ซึ่งหมายถึงประเทศที่พัฒนาแล้ว ทำให้ประเทศโลกที่สามหรือประเทศกำลังพัฒนาเหล่านี้มีสภาพที่ไม่แตกต่างจากการเป็นเมืองขึ้นดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา

ทฤษฎีการพึ่งพานี้มีมุมมองสองขั้วระหว่างคนจนกับคนรวย การมีอำนาจกับความไร้อำนาจ และระหว่างในประเทศและต่างประเทศ โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมากกว่าปัญหาภายในประเทศ และได้แย้งนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมีแนวโน้มในการปกป้องและโคดเคี้ยวประเทศ ทั้งนี้เพราะรังเกียจการเกี่ยวข้องกับทุนและบริษัทข้ามชาติ โดยสนับสนุนโครงสร้างของรัฐกิจขนาดเล็กที่มีชาวบ้านเป็นเจ้าของ ซึ่งคาบเกี่ยวกับรูปแบบของการพัฒนาแบบทางเลือกและการท่องเที่ยวแบบทางเลือก ลักษณะเด่นของทฤษฎีการพึ่งพาก็คือเป็นการวิพากษ์วิธีการที่จะนำไปสู่การพัฒนา

ทฤษฎีการพึ่งพา ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยว ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ไว้ดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ

1. รายได้จากกระแสเงินตราต่างประเทศที่ได้จากการท่องเที่ยว นำไปสู่การใช้จ่ายและการรัวไหลเงินตราออกนอกประเทศ
2. การท่องเที่ยวทำให้เกิดการกระจายรายได้ไม่ทัดเทียมกัน
3. การจ้างงานในระดับสูงจะเป็นของคนต่างชาติ หรือคนในท้องถิ่นระดับสูง และการจ้างงานจะเป็นไปตามฤดูกาลท่องเที่ยว
4. การท่องเที่ยวทำให้ผู้คนละทิ้งถิ่นฐานและอาชีพดั้งเดิม

ด้านสังคม

1. การท่องเที่ยวเพิ่มความไม่ทัดเทียมกันในสังคม อันเนื่องมาจากรายได้ที่แตกต่างกัน
2. การท่องเที่ยวทำให้เกิดผลลัพธ์ในเชิงลบอันเนื่องมาจากการลอกเลียนพฤติกรรมจากนักท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวจะนำมาซึ่งปัญหาต่างๆทางสังคม เช่น ปัญหาโสเภณี การพนัน ตลอดจนอาชญากรรมต่างๆ
3. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดสเต็มบริเวณรอบๆ แหล่งท่องเที่ยว อันเนื่องมาจากการอพยพย้ายแหล่งทำกิน

ด้านสิ่งแวดล้อม

1. การท่องเที่ยวนำมาซึ่งการทำลายภูมิประเทศอันเนื่องมาจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไป
2. ทรัพยากรน้ำจะถูกแบ่งปันไปที่เพื่อการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำสำหรับการเกษตรกรรม และของเสียที่เกิดจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทำให้เกิดมลพิษต่อทะเลสาบและชายฝั่งทะเล

3 แนวคิดตามทฤษฎีการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) แนวคิดตามทฤษฎีการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนี้ เกิดขึ้นประมาณทศวรรษที่ 90 สาเหตุของการเกิดแนวคิดนี้เพราะได้มีการค้นพบว่าการท่องเที่ยวนำมาซึ่งผลเสียต่อสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว นั้น อีกทั้งคนท้องถิ่นในชุมชน กลับไม่ใช่ผู้ที่ได้รับประโยชน์ที่แท้จริงจากการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเองแนวคิดนี้จึงเป็นแนวคิดที่มุ่งหวังจะแก้ปัญหาที่เกิดจากผลกระทบทางด้านลบจากการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ของชุมชนในท้องถิ่นเป็นที่ตั้ง

นักคิดในด้านการท่องเที่ยวภายใต้แนวทางเพื่อความยั่งยืนของท้องถิ่นและของชุมชนในท้องถิ่น ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นบิดาของแนวคิดตามทฤษฎีการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน คือ

Jost Krippendorf ศาสตราจารย์ทางด้านนิเวศวิทยาชาวสวิสเซอร์แลนด์ เขาได้นำเสนอผลงานซึ่งเป็นแนวคิดด้านการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2527 ซึ่งจัดพิมพ์เป็นภาษาเยอรมันและได้มีการนำไปแปลเป็นภาษาอังกฤษในปี พ.ศ. 2530 โดยใช้ชื่อหนังสือว่า “The Holiday Makers : Understanding the impact of leisure and travel” และกลายเป็นหนังสือขายดีที่มีการพิมพ์ซ้ำอีกถึง 5 ครั้ง

Krippendorf ได้แสดงแนวคิดด้านการท่องเที่ยวโดยการตั้งคำถามว่าสิ่งที่ควรทำในขณะนี้คือ ควรจะคอยดูผลว่า การท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) จะมีผลกระทบต่อระบบนิเวศ ต่อสภาพทางเศรษฐกิจ ต่อสังคม และต่อสภาพจิตใจอย่างไร หรือว่าควรเปลี่ยนแปลงการท่องเที่ยวของเรา เปลี่ยนแปลงระบบการท่องเที่ยว แล้วสร้างสมมติฐานทางการท่องเที่ยวขึ้นมาใหม่

การท่องเที่ยวสมัยใหม่ เป็นนิยามที่แปลกใหม่และท้าทาย วิธีเดียวที่จะตรวจสอบธรรมชาติของการท่องเที่ยวก็คือ การพยายามที่จะทำความเข้าใจว่าสิ่งต่างๆ เหล่านี้สามารถเชื่อมโยงกันได้อย่างไร และแยกแยะระหว่างเหตุและผล สิ่งเดียวที่จะรู้ถึงกลไกการทำงานของการทำงานของการท่องเที่ยวก็ต้องเรียนรู้ที่จะควบคุม เปลี่ยนแปลง และปรับปรุงการท่องเที่ยว ซึ่งคงไม่ใช่สิ่งที่ง่ายนัก

นอกจากนั้นเขาได้ชี้ให้เห็นว่า สิ่งแวดล้อมถูกทำลายและถูกใช้ไปราวกับเป็นทรัพยากรที่ไม่รู้จักหมดสิ้น อีกทั้งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้เริ่มให้ความหมายใหม่ในการขยายความจำกัดของระบบนิเวศวิทยา เช่น ได้สร้างความเข้าใจผิดว่า ผลในเชิงลบของการเติบโตทางเศรษฐกิจสามารถแก้ไขและเอาชนะได้ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่

Krippendorf ได้ให้แนวคิดที่ว่าภายใต้การบัญชาของเศรษฐกิจ ทำให้เกิดวงจรของการเติบโต (The Growth Cycle) วัฏจักรนี้ “เมื่อมีการผลิตมากทำให้เกิดการสร้างงานมาก เมื่อมีงานมากก็ทำให้มีรายได้มาก เมื่อมีรายได้มากก็ทำให้เกิดการบริโภคมาก เมื่อบริโภคมากก็ทำให้ต้องมีการผลิตมาก และในปัจจุบันการผลิตมักเป็นไปเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์มวลรวม (Gross National Product) เป็นสำคัญ”

เขาได้เน้นว่า ควรต้องมีการจ่ายค่าเสียหายสำหรับการเติบโต (Growth) และค่าเสียหายนี้ไม่ใช่เฉพาะสิ่งแวดล้อมเท่านั้น ควรรวมถึงค่าเสียหายทางสังคมและวัฒนธรรมด้วย เขาได้แสดงแนวคิดที่เรียกว่า “การปรองดองแบบใหม่” โดยให้มีการตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อม และควรมีการพิจารณาด้วยว่าจะทำอย่างไรเพื่อให้เวลาว่างและการเดินทางถูกกำหนดเพื่อนาคนที่มีคุณค่าต่อการมีชีวิตอยู่ การโฆษณาประชาสัมพันธ์ของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว คือ คำสัญญาของนักขายสรรพสวรรค์ เขาเปรียบเปรยว่าเมื่ออุตสาหกรรมไม่ผลิตไม่ อุตสาหกรรมเหล็กผลิตเหล็ก ดังนั้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวย่อมผลิตนักท่องเที่ยว นอกจากนั้นเขายังมองว่าในปัจจุบันการท่องเที่ยวคือธุรกิจไม่ใช่การกุศล

ภายใต้ความคาดหวังและแรงจูงใจในการเดินทางที่ซับซ้อนของผู้คน โดยเชื่อว่าการเดินทางท่องเที่ยวเป็นดังเช่นการเติมแบตเตอรี่ให้กับตนเอง เป็นการชดเชยสิ่งที่ขาดหายไปในชีวิตประจำวัน เป็นช่องทางออกของแรงดันไอน้ำ การท่องเที่ยวเป็นเสมือนยาเสพติดดังเช่นการเสพยาแอสไพรินเพื่อระงับความ

เจ็บปวด แต่ไม่สามารถฆ่าเชื้อโรคให้หายขาดได้ การเดินทางคือการหลีกเลี่ยง เพราะมักได้ยืนอยู่เสมอว่าชีวิตภายใต้โลกอุตสาหกรรมสมัยใหม่ดูประหนึ่งเช่นคุก ซึ่งผู้อาศัยอยู่ในนั้นต้องการทะลายออกมา แนวคิดดังกล่าวทำให้การท่องเที่ยวถูกตั้งสมมติฐานขึ้นมาอย่างผิดๆ เป็นการนำเอาชีวิตประจำวันของผู้คนไปสู่โลกของความฝันและจินตนาการของอิสระภาพ

การเดินทางสำหรับคนบางคนคือการติดต่อสื่อสาร เป็นการใช้เวลาไปกับครอบครัว และยังสามารถสร้างเพื่อนใหม่ เป็นความปรารถนาที่จะสร้างสัมพันธ์กับคนในท้องถิ่น เป็นการเปิดโลกกว้างทางความคิด และเป็นการขยายแผ่นฟ้าของบางคน อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวและนักเดินทางเหล่านี้ควรมีทางเลือกในการเดินทางที่ไม่ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อผู้คน สภาพเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบต่อในระยะยาว

การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศโลกที่สามมักจะดำเนินการโดยมองข้ามความสำคัญของคนในท้องถิ่น มีคนในท้องถิ่นเพียงจำนวนน้อยที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในสถานะที่ทัดเทียมกัน คนท้องถิ่นที่ถูกยอมรับเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นนักธุรกิจ ชนชั้นสูงและชนชั้นนำในท้องถิ่น ซึ่งมีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนคนในท้องถิ่น

แม้ว่าจะมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นของประเทศโลกที่สามจำนวนมาก แต่เป็นสิ่งที่น่าสังเกตว่าบรรดาปัญญาชนที่วิตกกังวลในเรื่องนี้มักมาจากประเทศที่พัฒนาแล้ว และแทบไม่ได้ยินเสียงจากชาวบ้านหรือผู้คนในท้องถิ่นจริงๆ เลย

การท่องเที่ยวในสภาพปัจจุบัน เป็นเสมือนการถูกครอบงำบนความต้องการทางเศรษฐกิจ ทำให้การแลกเปลี่ยนที่ไม่ทัดเทียมกัน เพราะในธุรกิจการท่องเที่ยวแล้วเงินมาจากเมืองใหญ่ จากพื้นที่อุตสาหกรรม และจากเมืองหลวง แล้วก็ไหลกลับไปยังที่เดิมอีก ผลเมืองในชนบทจึงเป็นเพียงเจ้าของสองสิ่งทีเรียกว่า “แผ่นดิน” และ “แรงงานราคาถูก” ให้กับนักลงทุนจากในเมือง

การท่องเที่ยวไม่เคยจ่ายค่าเสียหายทางสังคม อีกทั้งไม่เคยมีการนำเอาค่าเสียหายทางสังคมไปไว้ในบัญชีรายรับและรายจ่ายจากการท่องเที่ยวเลย เพราะส่วนใหญ่ยังเข้าใจกันว่า ธรรมชาติ อากาศที่ดี แสงอาทิตย์ หิมะ ภูเขา ทะเล และชายหาด เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวที่ได้มาฟรีๆ ไม่มีราคาเนื่องจากไม่ต้องจ่ายเงินซื้อหามา

การพัฒนาการท่องเที่ยวได้ปล้นผู้คนในท้องถิ่นโดยอัตโนมัติ ในด้านการตัดสินใจการท่องเที่ยวมักจะถูกเชื้อเชิญเข้ามาในท้องถิ่น โดยบุคคลที่ไม่ใช่คนในท้องถิ่น และสำหรับคนในท้องถิ่นแล้วความเสียเปรียบมักถูกนำเข้ามาในชุมชนพร้อมกับการท่องเที่ยว

ดังนั้น การท่องเที่ยวตามทฤษฎีสมัยใหม่ จึงนำไปสู่ลักษณะการเป็นเมืองขึ้นสำหรับชุมชนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น เพราะเป็นการสร้างความพึ่งพิงแบบใหม่ ทั้งคนและทรัพยากรในท้องถิ่นจะถูกนำไปใช้ประโยชน์โดยผู้อื่นที่ไม่ใช่คนในท้องถิ่น

ตามทฤษฎีดั้งเดิมนั้นเชื่อว่า การท่องเที่ยวจะนำมาซึ่งความเข้าใจกันระหว่างมนุษย์ แต่ในปัจจุบันเชื่อกันว่าไม่ถูกต้องนัก เพราะในความเป็นจริงสำหรับนักท่องเที่ยวแล้วคนท้องถิ่นไม่มีอะไรน่าสนใจไปกว่าความบันเทิงที่ได้รับและความหลากหลายในการเดินทางและโดยปรกติแล้วสิ่งที่นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางเข้าไปยังประเทศต่างๆ มักเป็นไปด้วยเหตุผลอื่นที่ไม่ใช่เหตุผลเพราะผู้คนของประเทศนั้น ทำให้นักท่องเที่ยวผ่านไปโดยแทบไม่รู้จักประเทศที่เขาไปเยือนว่าเป็นเช่นไร และในความเป็นจริงแล้วทั้งเจ้าบ้านและผู้มาเยือนต่างก็แทบจะ**ไม่รู้จักร**โลกที่แท้จริงของแต่ละฝ่ายว่าเป็นเช่นไร และมักมีการเข้าใจกันอย่างผิดๆ ระหว่างกลุ่มคนสองกลุ่มนี้เสมอ

Krippendorf ได้ตั้งสมมติฐานตามทฤษฎีในแนวคิดใหม่ของการท่องเที่ยวจะเป็นไปได้หรือไม่ว่า ประสบการณ์จากการท่องเที่ยวในแนวใหม่ควรจะเป็นการจุดชนวนกระบวนการเรียนรู้ เช่น การเดินทางเป็นการสร้างความเปลี่ยนแปลงของทัศนคติและพฤติกรรมที่เคยก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมของแหล่งท่องเที่ยว กล่าวคือประสบการณ์จากการท่องเที่ยวไม่ควรเป็นเพียงเกร็ดความรู้หรือเป็นเพียงความสนุกสนานในหมู่เพื่อนฝูง แต่นักท่องเที่ยวควรที่จะเรียนรู้จากการท่องเที่ยวและวิเคราะห์อย่างถ่องแท้ หากมีการยึดหลักการท่องเที่ยวตามทฤษฎีแห่งการพึ่งพาแล้ว จะช่วยให้เรามีความตระหนักต่อชีวิตที่แท้จริงมากขึ้น ได้ค้นพบหนทางใหม่ที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่น และนำเราไปสู่การตั้งคำถามใหม่สำหรับชีวิต และมองการท่องเที่ยวเป็นดังเช่น โรงเรียนแห่งชีวิต

นอกจากนี้เขายังได้เสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการเดินทางด้วยวิถีแห่งมนุษย์ว่า ตั้งแต่บัดนี้ต่อไป การพิจารณาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะไม่ใช่เป็นเพียงการพิจารณาเฉพาะในด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีเท่านั้น แต่จะต้องเป็นการพิจารณาที่นำไปสู่การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและความต้องการของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ปัญหาอยู่ที่ว่าผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายด้านการท่องเที่ยว (Policy-makers) มักจะไม่เอาใจใส่ในสิ่งเหล่านี้ ประกอบกับบรรดานักคิด (Thinkers) และนักศึกษาวิจัยในสิ่งเหล่านี้มักจะไม่มีความสามารถเมือง ดังนั้นคำแนะนำของบรรดานักคิดเหล่านี้จึงเป็นเพียงทฤษฎีตราบนานเท่านาน หากไม่มีแรงกดดันทางการเมืองจากสาธารณะชน ซึ่งก็คือเจ้าบ้านและผู้มาเยือนนั่นเอง

นโยบายการท่องเที่ยวควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมัครใจ และปราศจากการบังคับขืนใจและต้องแน่ใจว่าทุกสิ่งมาจาก การตัดสินใจด้วยตนเองจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ต่อมาแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในแนวใหม่นี้ ได้รับการยอมรับและขยายตัวออกไปในวงกว้างขึ้น และสอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาแนวใหม่ที่เรียกว่าแนวคิดตาม “ทฤษฎีการพัฒนาอย่างยั่งยืน” (Sustainable Development) ซึ่งเป็นแนวคิดที่เน้นถึงการพัฒนาเพื่อความ**จริงยั่งยืน**ของสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนท้องถิ่นและคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่น และได้มีการนำเอาแนวคิดนี้มาใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาการท่องเที่ยวในแนวใหม่ โดยใช้ชื่อว่า “การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” (Sustainable Tourism Development) อันเป็นแนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่มี

การค้นพบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศโลกที่สาม ทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติเป็นอันมากและทำให้เกิดปัญหาทางสังคมขึ้นซึ่งเป็นผลข้างเคียงจากการพัฒนานั้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยที่ตามความเป็นจริงแล้ว การส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นๆ มุ่งที่จะเข้าไปแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจโดยมองข้ามหรืออาจจะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ถึงผลข้างเคียงที่เกิดขึ้น และผลข้างเคียงที่เกิดขึ้นนี้ไม่เคยได้มีการนำมาคิดเป็นค่าเสียหายเลย และหากมีการนำมาคิดในเชิงความเสียหายทางเศรษฐศาสตร์แล้วก็อาจจะมีค่าของการเสียหายมากกว่าค่าที่ได้รับเสียอีก

แนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนี้ เป็นแนวคิดในการที่จะแก้ไขปัญหาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมุ่งหวังให้กิจกรรมการท่องเที่ยวตามแนวคิดนี้นอกจากจะไม่ก่อให้เกิดการทำลายสังคม ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนแล้ว ยังต้องเป็นกิจกรรมที่เข้าไปส่งเสริมให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวทุกๆ รวมทั้งชุมชนท้องถิ่นจะต้องมีบทบาทในการส่งเสริมในกิจกรรมทางการท่องเที่ยวมากขึ้นกว่าเดิม เช่น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจทุกขั้นตอนของการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนของตน เข้าไปมีส่วนร่วมและมีผลประโยชน์โดยตรงจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนของตน เป็นต้น

บททวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ

ในการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเชียงใหม่ในครั้งนี้ได้ ทำการศึกษาเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเสนอแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวและการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวของเชียงใหม่ ซึ่งสามารถรวบรวมได้ดังนี้

(1) ในเอกสารสัมมนาผู้นำการท่องเที่ยวทั่วประเทศ ครั้งที่ 1 เมื่อปี พ.ศ.2520 ซึ่งจาก การบรรยายในหัวข้อ “สถานภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย” โดยพันเอก สมชาย หิรัญกิจ อำนวยการองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในขณะนั้น ได้กล่าวถึงความดีงาม และผลประโยชน์ที่ประเทศไทยจะได้รับจากการท่องเที่ยวประหนึ่งว่า การท่องเที่ยวเป็นเสมือนยาครอบจักรวาลที่สามารถใช้แก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยได้ในทุกๆ ด้าน แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของแนวคิดตาม ทฤษฎีสถิตยใหม่ (Modernization Theory) ที่เชื่อว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นวิธีที่ดีที่สุดและง่ายที่สุดของ ประเทศกำลังพัฒนา ในการที่จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยให้เติบโตขึ้น

อย่างไรก็ตามก็ได้มีการบรรจุหัวข้อ “มาตรการป้องกันเพื่อให้เกิดผลกระทบอันเกิดจากการท่องเที่ยวก่อความเสียหายต่อท้องถิ่นน้อยที่สุด” ไว้เป็นหัวข้อหนึ่งของการสัมมนาในครั้งนั้นด้วย

แต่ปรากฏว่า ผลของการสัมมนาในหัวข้อดังกล่าวที่ได้จากผู้ร่วมสัมมนาในครั้งนั้น ได้ข้อสรุปว่า “ผลกระทบอันเกิดจากการท่องเที่ยว ถือเป็นเรื่องปรกติธรรมดาที่ปรากฏในทุกประเทศทั่วโลกที่มีการพัฒนาการท่องเที่ยว และต้องเข้าใจแต่แรกเริ่มว่าผลกระทบจากการท่องเที่ยวเป็นเรื่องเล็กน้อยและเป็น การยากที่จะหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดขึ้น”

จากผลของการสัมมนาดังกล่าวข้างต้นชวนให้เข้าใจว่าผู้เข้าร่วมการสัมมนามีความตระหนักในด้านผลกระทบจากการท่องเที่ยวอย่างมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้เข้าร่วมการสัมมนาขาดความเข้าใจและประสบการณ์ในด้านผลกระทบจากการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งธรรมชาติของผลกระทบจากการท่องเที่ยวในประเทศโลกที่สาม อย่างไรก็ตามเป็นที่สังเกตว่าตัวแทนของผู้เข้าร่วมสัมมนาจากจังหวัด เชียงใหม่ไม่ได้เป็นคนในท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว แต่กลับเป็นกลุ่มบุคคลที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นที่เชียงใหม่

นับจากการสัมมนาในครั้งนั้นจนถึงเวลานี้ คงจะปฏิเสธกันไม่ได้ว่า เชียงใหม่ได้รับผลที่ติดตามมาจากการท่องเที่ยวมากมายเพียงใด และถึงแม้ว่า อ.ส.ท. อาจจะเริ่มมีความตระหนักในผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากการส่งเสริมให้เชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวบ้างแล้วก็ตาม แต่ภายหลังจากการสัมมนาในครั้งนั้น ก็ไม่ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมว่า อ.ส.ท. ได้มีการดำเนินการใดๆ ที่เป็น มาตรการเพื่อป้องกันผลกระทบในเชิงลบที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวของเชียงใหม่

เชียงใหม่จึงเป็นเหมือนเมืองนำร่องสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวในส่วนภูมิภาค ที่ปราศจากการศึกษาวิจัยรอบด้านอันหมายถึงการศึกษาถึงผลกระทบในเชิงลบที่จะตามมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

จากข้อเท็จจริงดังกล่าวข้างต้น ทำให้บรรดาเมืองต่างๆ ที่ถูกกำหนดและพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในแต่ละภาค กลายเป็นเมืองที่มีสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมเป็นเมืองที่มีปัญหาด้านสังคมและวัฒนธรรมชุมชนเสื่อมถอย เช่น เมืองพัทยา และเมืองเชียงใหม่ เป็นต้น ซึ่งสามารถใช้เป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดที่แสดงให้เห็นถึงผลของการพัฒนาการท่องเที่ยวตามนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทยที่ยึดถือแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวตามทฤษฎีสัมัยใหม่

(2) ในรายงานการศึกษาวิจัยที่ชื่อ "Beyond the Mask" โดย Walter Meyer ได้บรรยายถึงปัญหาด้านสังคมของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับวิวัฒนาการของการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อการจ้างงานและดุลการชำระเงินของประเทศ และได้รายงานถึงการท่องเที่ยวของเชียงใหม่ โดยมีมุมมองที่น่าสนใจหลายประเด็น อาทิเช่น ความเกี่ยวเนื่องและการสืบสายใยด้วยการแต่งงานระหว่างครอบครัวของชนชั้นนำทางธุรกิจของเมืองเชียงใหม่ จำนวนประมาณ 30 ครอบครัว ทำให้ธุรกิจที่สำคัญๆ ของเมืองเชียงใหม่อยู่ภายใต้การครอบครองของชนชั้นเหล่านี้ ดังจะเห็นได้ว่าในยุคแรกๆ ที่มีการส่งเสริมให้เชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภาคเหนือ นั้น บรรดาธุรกิจการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็น ธุรกิจโรงแรม บริษัทนำเที่ยวหรือศูนย์แสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น ล้วนแต่มีเจ้าของเป็นชนชั้นนำในท้องถิ่นแทบทั้งสิ้น

นอกจากนั้น Walter Meyer ยังได้กล่าวถึงปัญหาโสเภณีซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยวในเชียงใหม่ ปัญหาความไม่ทัดเทียมกันของรายได้จากการท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่า ซึ่ง Meyer ได้ชี้ให้เห็นความไม่ยุติธรรมที่ชาวเขาพึงได้รับ การเอารัดเอาเปรียบของบริษัทนำเที่ยวที่มีต่อมัคคุเทศก์ และการเอารัดเอาเปรียบของมัคคุเทศก์ต่อชาวเขา การเปลี่ยนแปลงของชุมชนชาวเขาอันเกิดจากการท่องเที่ยว และพฤติกรรมของบรรดาไกด์ในเมืองเชียงใหม่ เป็นต้น เป็นการศึกษาที่สะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทย ซึ่งเอกสารเล่มนี้มีเนื้อหาที่ได้จากการศึกษาอย่างเจาะลึกไว้อย่างน่าสนใจหลายประเด็น

(3) ในรายงานผลการวิจัยเรื่อง "ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสังคมและวัฒนธรรม : กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่" โดยโครงการสังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นรายงานการวิจัยที่มีข้อสังเกตหลายประการ ดังนี้

- งานวิจัยดังกล่าวตั้งอยู่ในกรอบแนวคิดที่ว่า "ผลกระทบที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นผลจากการติดต่อสัมพันธ์ หรือที่ผู้ทำการศึกษาวินิจฉัยเรียกว่า

การปะทะสังสรร (Social Interaction) ระหว่างนักท่องเที่ยวกับประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว อิทธิพลของการท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน” ซึ่งสรุปได้ว่าบ่อเกิดของการเปลี่ยนแปลงเกิดจากการที่ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวได้พบหรือได้ติดต่อกับนักท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้เกิดการลอกเลียนแบบหรือเอาอย่างนักท่องเที่ยว และเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้คนในท้องถิ่น

อย่างไรก็ตามสมมติฐานของการวิจัยดังกล่าวอาจจะไม่ครอบคลุมเพียงพอ ทั้งนี้เนื่องจากการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน ไม่ได้เป็นปัจจัยหลักเพียงปัจจัยเดียวที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ยังมีปัจจัยอื่นๆอีกมากมายที่อาจมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงมากกว่าการติดต่อสัมพันธ์ เช่น อิทธิพลของธุรกิจการท่องเที่ยวข้ามชาติ (Intermediary) ซึ่งดำเนินการเสมือนสื่อกลางระหว่างนักท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว หรือการดำเนินการใดๆ เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว ก็มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นสูง เนื่องจากบริษัทธุรกิจท้องถิ่นจะต้องดำเนินการตามความต้องการของบริษัทแม่หรือบริษัทในเครือข่าย และบริษัทแม่หรือบริษัทข้ามชาติเหล่านี้มักจะสนองตอบความต้องการของลูกค้า ซึ่งก็คือนักท่องเที่ยว ความเกี่ยวข้องที่เป็นลูกโซ่ดังกล่าว ทำให้บริษัทลูกหรือบริษัทในเครือข่ายในท้องถิ่นจะต้องทำทุกอย่างเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ถึงแม้ว่าสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นก็ตาม

นอกจากนั้น กิจกรรมการท่องเที่ยว ประเภทของนักท่องเที่ยว พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ตลอดจนระดับเศรษฐกิจในแหล่งท่องเที่ยว ก็มีบทบาทสูงต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้คนในแหล่งท่องเที่ยวนั้นด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ค่อนข้างจำกัด และเมื่อกรอบแนวคิดจำกัด ก็มีผลทำให้ผลที่ได้จากการวิจัยจำกัดและไม่ชัดเจนได้เช่นกัน

อีกทั้งวิธีการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative Method) โดยการเปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านที่มีกิจกรรมท่องเที่ยวกับหมู่บ้านที่ไม่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล โดยใช้คำถามว่า การท่องเที่ยวมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของสังคม เช่น การแยกครอบครัว การเคารพในความเป็นผู้อาวุโส การใช้เวลาว่าง ฯลฯ โดยให้ตอบว่า มาก น้อย หรือปานกลาง ซึ่งในความเป็นจริงแล้วการเปลี่ยนแปลงในสิ่งต่างๆ เหล่านี้อาจจะเป็นผลทางอ้อมที่เกิดจากการท่องเที่ยว การวิจัยครั้งนี้ควรที่จะเน้นในปัญหาหลักทางสังคมจากการท่องเที่ยว เช่น ปัญหาด้านยาเสพติด โสเภณี และการพนัน และปัญหาทางวัฒนธรรมอันเป็นผลกระทบจากการท่องเที่ยว เช่น การนำเอางานประเพณีที่เป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นจุดขายการท่องเที่ยวนั้นมีผลกระทบต่อชาวบ้านหรือชุมชนท้องถิ่นหรือไม่อย่างไร

(4) รายงานการสัมมนาในหัวข้อเรื่อง “ผลกระทบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่” โดยโครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ถือได้ว่าเป็นรายงานเกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวของเมืองเชียงใหม่ที่ค่อนข้างสมบูรณ์ในแนวคิด อาทิเช่น แนวคิดเกี่ยวกับผล

กระทบทางเศรษฐกิจซึ่งศาสตราจารย์ เกริกเกียรติ พิพัฒนเสวีธรรม ได้เสนอแนวคิดและข้อสังเกตทางเศรษฐกิจที่น่าไปสู่ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวในเชิงเศรษฐกิจได้อย่างชัดเจนว่า การท่องเที่ยวจะส่งผลให้เกิดผลดีหรือผลเสียต่อสภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นหรือไม่เพียงใด ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการเป็นตัวกำหนด ได้แก่

1. ปัจจัยพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของท้องถิ่นว่าจะสามารถรองรับการท่องเที่ยวได้มากน้อยเพียงใด รากฐานสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศหรือของท้องถิ่น อยู่ที่การพัฒนากการผลิตสินค้าในท้องถิ่นนั้น การที่นักท่องเที่ยวมาเชียงใหม่แล้วมาจับจ่ายใช้สอยในเมืองเชียงใหม่ปัญหาทางเศรษฐกิจจึงขึ้นอยู่กับว่าสินค้าที่ขายให้นักท่องเที่ยวเป็นสินค้าที่ผลิตขึ้นในเชียงใหม่หรือผลิตจากที่อื่น ใครคือผู้ผลิตและใครคือผู้ขาย

2. คนในท้องถิ่นสามารถกำกับดูแลหรือควบคุมสิ่งที่จะเป็นผลเสียต่อท้องถิ่นได้มากน้อยเพียงใด คนในท้องถิ่นหรือหน่วยงานราชการมีมาตรการที่จะกำกับดูแลไม่ให้เกิดผลเสียเหล่านี้ได้อย่างไร

3. ระบบการกระจายรายได้ในท้องถิ่นเป็นอย่างไร เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวเพิ่มมากขึ้นผลประโยชน์ตกอยู่กับใคร ผู้รับประโยชน์เป็นคนส่วนใหญ่ในท้องถิ่นหรือว่าเป็นคนกลุ่มน้อยจากต่างถิ่น ซึ่งมาดำเนินอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแล้วรับผลประโยชน์กลับไป คงเหลือผลเสียจากการท่องเที่ยวทิ้งไว้ที่เมืองเชียงใหม่

ศาสตราจารย์ ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้นำมาเสนอแง่คิดของผลกระทบจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ไว้ในรายงานผลการสัมมนาดังกล่าวได้อย่างชัดเจนและลุ่มลึกยิ่ง โดยได้ให้ทัศนะต่อผลกระทบทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการท่องเที่ยวมวลชนแบบไทยว่า มีไม่มากนักเมื่อเทียบกับผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวมวลชนจากต่างชาติ (International Mass Tourism) และกล่าวไว้ว่า “วัฒนธรรมของท้องถิ่นใดก็ตามจะต้องสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้น หากมองว่าวัฒนธรรมเป็นสินค้าที่สามารถขายให้กับนักท่องเที่ยวได้ แล้วรัฐบาลและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็ยังเชื่อว่าสิ่งที่ทำไปนั้นช่วยทำให้เกิดสำนึกในความเป็นไทย เป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง เพราะการเอารูปแบบของวัฒนธรรมไปปรับใช้การท่องเที่ยว มากกว่าที่จะผดุงรักษาไว้ให้สัมพันธ์กับชีวิต หากเราไม่ได้อยู่ร่วมกับวัฒนธรรมด้วยชีวิต แต่อยู่ร่วมกับวัฒนธรรมด้วยรูปแบบแล้วเราจะไม่สามารถรักษาวัฒนธรรมนั้นไว้ได้ เพราะเราขาดจิตใจในการเป็นเจ้าของวัฒนธรรม”

นอกจากนั้นในรายงานการสัมมนาทางวิชาการดังกล่าวยังได้มีการแสดงความคิดจากผู้คนหลากหลายทรรสนะในเรื่องบทบาทของท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วย

(5) ในรายงาน “โครงการศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวเดินป่าต่อสภาวะแวดล้อมและประชาชนในท้องถิ่น” ของ ปุสดี อากมานนท์ มอนซอน และคณะ ได้สรุปเสนอผลการวิจัยของผลกระทบจากการท่องเที่ยวเดินป่าถึงสถานการณ์ปัจจุบันของการท่องเที่ยวเดินป่าในประเทศไทย เกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยวเดินป่า ซึ่งได้สรุปปัญหาของเส้นทางเดินป่าในภาคเหนือว่า มิได้รับการควบคุมและกำหนดเส้นทางที่

แน่นอนจากหน่วยงานของรัฐ เส้นทางท่องเที่ยวเดินป่าเหล่านี้มักจัดหาโดยผู้ประกอบการท่องเที่ยวเดินป่า โดยผู้ประกอบการแต่ละรายได้พยายามที่จะกำหนดเส้นทางเดินป่าของตนเองไม่ให้ซ้ำกับเส้นทางเดินป่าของผู้อื่น และเสาะหาเส้นทางที่แปลกใหม่ที่มีความบริสุทธิ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมชาวเขา

จากสาเหตุดังกล่าว ทำให้มีการขยายเส้นทางเดินป่าเข้าไปยังป่าลึกโดยขาดการควบคุมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จึงทำให้ในปัจจุบันมีเส้นทางท่องเที่ยวเดินป่าในเขตจังหวัดในภาคเหนือกว่า 100 เส้นทาง เส้นทางท่องเที่ยวเดินป่าเหล่านี้ส่วนใหญ่จะขาดการดูแลรักษา ต่อมาเมื่อสภาพธรรมชาติในเส้นทางเดินป่าเหล่านั้นถูกทำลายไปจนไม่สามารถจูงใจนักท่องเที่ยวได้ ผู้ประกอบการท่องเที่ยวเดินป่าก็จะแสวงหาเส้นทางท่องเที่ยวแห่งใหม่ทดแทนเส้นทางเดิมต่อไป

สำหรับวิธีการจัดนำเที่ยวเดินป่านั้น งานวิจัยดังกล่าวได้พบว่า การจัดการบริการท่องเที่ยวเดินป่าของบริษัทนำเที่ยวเดินป่าเกือบทุกบริษัท จะกำหนดรายการท่องเที่ยวไว้หลายรูปแบบและหลายเส้นทาง เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้เลือกใช้ตามความพอใจ

กิจกรรมการท่องเที่ยวแบบนี้ ส่วนใหญ่จะจัดให้นักท่องเที่ยวพักในหมู่บ้านของชาวเขานอกจากนั้นก็อาจมีกิจกรรมล่องแพ ขี่ช้าง และเดินป่า นักท่องเที่ยวที่นิยมเดินทางท่องเที่ยวแบบนี้ส่วนใหญ่เป็นชาวยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศเยอรมัน ฝรั่งเศสและอังกฤษ จากการสำรวจกิจกรรมการท่องเที่ยวเดินป่าในเขตพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือพบว่า มีนักท่องเที่ยวเดินป่าอยู่จำนวนประมาณปีละ 120,000 คน และ 92.6 เปอร์เซ็นต์เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

ปัญหาหนึ่งจากการจัดการนำเที่ยวแบบนี้ก็คือ บุคคลที่ยึดอาชีพเป็นมัคคุเทศก์นำทาง มักจะขาดความรู้ในธรรมชาติของสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่น และไม่สามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้ดีพอ หน้าที่หลักของบุคคลเหล่านี้ก็เพียงการนำนักท่องเที่ยวไปถึงที่หมายเท่านั้น

อีกปัญหาหนึ่งของการท่องเที่ยวเดินป่า คือการท่องเที่ยวแบบนี้เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ทั้งนี้เกิดจากการขาดการควบคุมและจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและพฤติกรรมรวมถึงการขาดความตระหนักของนักท่องเที่ยว

รายงานการศึกษาฉบับนี้ จะเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมในท้องถิ่นเป็นอย่างมากหากมีการนำปัญหาจากการท่องเที่ยวเดินป่าอันเป็นผลของการศึกษานี้ ไปดำเนินการเพื่อแก้ไขอย่างจริงจังจากทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

(6) วิทยานิพนธ์ของ เพ็ญใจ ลิขิตเอกราช ในเรื่อง “การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว : กรณีศึกษางานมทกรรมไม้ดอกไม้ประดับ ในจังหวัดเชียงใหม่” มีเนื้อหาโดยสรุปว่า รายจ่ายสำหรับการจัดงานมทกรรมไม้ดอกไม้ประดับ ประจำปี พ.ศ. 2535 มีจำนวนประมาณ 2.36 ล้านบาท ซึ่งรายจ่ายจำนวนนี้เป็นเงินได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐจำนวน 1.09 ล้านบาท และจากภาคเอกชนซึ่งได้ใช้จ่ายในการนี้ไปจำนวน 1.27 ล้านบาท กลุ่มที่เสียค่าใช้จ่ายในงานนี้รวมไปถึง ขบวนการบุปผชาติของบรรดากลุ่มหนุ่มสาวจากหัววัดต่างๆและของอำเภอต่างๆ ในจังหวัดเชียงใหม่

ในวิทยานิพนธ์ดังกล่าวได้สรุปไว้ว่า รายได้จากการจัดงานมหกรรมไม้ดอกไม้ประดับประจำปี พ.ศ. 2535 มีจำนวนรวม 105.28 ล้านบาท ได้กระจายลงไปสู่ธุรกิจทางการท่องเที่ยว 5 ประเภท คือ ธุรกิจที่พักแรม ธุรกิจพาหนะเดินทาง ธุรกิจท่องเที่ยว ธุรกิจขายของที่ระลึก และธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจที่ได้รับผลประโยชน์มากที่สุดจากการจัดงานในครั้งนี้ คือ ธุรกิจที่พักแรม และธุรกิจพาหนะเดินทาง

ธุรกิจที่มีส่วนในการลงทุนจัดงานในครั้งนี้ คือ ธุรกิจโรงแรม และธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งธุรกิจโรงแรมได้รับผลตอบแทนจากการจัดงานในครั้งนี้ถึง 75 บาท จากการลงทุนเพียง 1 บาท ส่วนธุรกิจท่องเที่ยวได้รับผลตอบแทนจากการร่วมลงทุนในครั้งนี้ถึง 23 บาท จากการลงทุนเพียง 1 บาท

ในบทสรุปของวิทยานิพนธ์ดังกล่าวเกี่ยวกับปัญหาในการจัดงานมหกรรมไม้ดอกไม้ประดับของจังหวัดเชียงใหม่พบว่า การจัดงานดังกล่าวขาดความร่วมมือจากภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง และเจ้าหน้าที่ของรัฐในหลายหน่วยงานเริ่มมีความเหนื่อยหน่ายต่อการจัดงาน

จากข้อสรุปของวิทยานิพนธ์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลประโยชน์สูงสุดจากการจัดงานในครั้งนี้ คือ บริษัทนำเที่ยว ธุรกิจโรงแรม สายการบิน และธุรกิจอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง กลับไม่ให้ความร่วมมือในการจัดงานนี้เท่าที่ควร โดยเฉพาะความร่วมมือในการลงทุนจัดงานนี้ ทั้งๆ ที่เป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่ตนเองได้รับผลประโยชน์จากการนี้โดยตรง

(7) ในรายงาน “ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชนกลุ่มน้อยในเชียงใหม่ : กรณีหมู่บ้านม้งคอยปุย” ของพลอยศรี โปราณานนท์ ได้ข้อสรุปว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองเชียงใหม่ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้หมู่บ้านม้งคอยปุยเปลี่ยนสภาพจากหมู่บ้านชาวเขาที่สงบ เรียบง่ายและอบอุ่น ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว และตลาดจำหน่ายของที่ระลึก พฤติกรรมและทัศนคติของชาวเขาในหมู่บ้านม้งแห่งนี้เปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิงเพียงช่วงเวลาอันสั้น

ในด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวทำให้ชาวเขาเผ่าม้งในหมู่บ้านนี้เกือบทั้งหมดเปลี่ยนอาชีพเกษตรกรรมที่เคยทำมาแต่ดั้งเดิมมาเป็นการขายของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยือน และสินค้าส่วนใหญ่ที่นำมาจำหน่ายในหมู่บ้านแห่งนี้ก็ไม่ใช้สินค้าที่ผลิตขึ้นมาเองจากชาวเขาในหมู่บ้าน จากการเปลี่ยนอาชีพมาขายของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมขึ้นในหมู่บ้านแห่งนี้ เช่น ผู้หญิงชาวเขาที่ประกอบอาชีพขายของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวจะไม่มีเวลาที่จะมาดูแลเลี้ยงดูบุตรเหมือนเคย เด็กๆ ชาวเขาส่วนหนึ่งก็มีความสุขสานและพึงพอใจกับการขอเงินจากนักท่องเที่ยวที่มาขอถ่ายรูปด้วยจนไม่ยอมไปโรงเรียน

นอกจากนั้น การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของเชียงใหม่ของหมู่บ้านม้งแห่งนี้ทำให้ชาวบ้านที่เคยนับถือกันเสมือนญาติกันทั้งหมู่บ้าน และเคยเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีของหมู่บ้านอย่างพร้อมเพียง กลับไม่มีเวลาสำหรับสิ่งเหล่านี้แล้ว เวลาส่วนใหญ่ของพวกเขาถูกใช้ให้หมดไปกับการแสวงหารายได้จากนักท่องเที่ยวที่มาเยือน

รายงานฉบับนี้ได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาไว้หลายประการ เช่น การจัดการรูปแบบการ
ท่องเที่ยวที่เหมาะสมเพื่อดำรงไว้ซึ่งสังคม ประเพณีที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนชาวเขาแห่งนี้ การสร้างความ
ตระหนักในสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว รวมทั้งได้เสนอให้มี
การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปยังหมู่บ้านชาวเขาแห่งนี้อีกด้วย

วิวัฒนาการของการเดินทางและการท่องเที่ยวของเชียงใหม่

1 วิวัฒนาการของการเดินทางมาเยือนเชียงใหม่

1.1 เส้นทางในอดีต

การเดินทางระหว่างเชียงใหม่กับเมืองต่างๆ ในอดีตใช้เส้นทางหลักสองทางคือ โดยทางบก และทางน้ำ สำหรับการเดินทาง โดยทางน้ำอาศัยแม่น้ำปิงซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลัก เป็นทั้งเส้นทางสายเศรษฐกิจ คมนาคม และประวัติศาสตร์ของเมืองเชียงใหม่

การเดินทางมายังเชียงใหม่ และจากเชียงใหม่ไปยังเมืองสำคัญต่างๆ เช่นกรุงเทพฯ หรือบางกอกในสมัยก่อน มักเป็นการเดินทางเพื่อการติดต่อค้าขาย การศึกษาการสำรวจเส้นทางคมนาคม และการเผยแพร่ศาสนา

ร่องรอยทางประวัติศาสตร์ของการเดินทางมายังเชียงใหม่ที่มีบันทึกไว้ เช่นการเดินทางมาเชียงใหม่ครั้งแรกของศาสตราจารย์เดเนียล แมคกิลวารี ดี.ดี. (Daniel McGilvary, D.D.) หมอสอนศาสนาชาวอเมริกัน ซึ่งได้เดินทางจากกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ.2406 โดยทางเรือ และได้บรรยายไว้ในหนังสือชื่อ *"A Half Century among the Siamese and Lao : An Autobiography"*¹ ถึงความยากลำบากในการเดินทางครั้งนั้นว่า ต้องบังคับเรือให้ทวนกระแสน้ำที่เชี่ยวกรากหลายต่อหลายครั้ง กว่าจะดันดันมาขึ้นบกที่เมืองระแหง ใช้เวลาเดินทางช่วงนี้จำนวน 19 วัน แล้วเดินทางต่อด้วยช้างจากเมืองระแหง ผ่านแม่น้ำหลายสายที่มีฝั่งสูงชัน คดเคี้ยวไปตามโตรกธารผ่านเมืองลคร (ลำปาง) ลำพูน แล้วมาถึงเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ.2407 รวมเวลาในการเดินทางทั้งสิ้น 49 วัน แมคกิลวารีได้กล่าวถึงคนเชียงใหม่ในเวลานั้นว่า ".....คนลาวเป็นคนจริงใจและเคร่งศาสนาไม่ได้เป็นพิธีกรรมต่างๆ มากมายนัก คนแก่หลายคนใช้เวลาหนึ่งวันเต็มๆ หรือแม้แต่สองวันของทุกเดือนเพื่อทำการวิปัสสนาในวัด ดังนั้นความหวังที่จะให้พวกเขาเหล่านั้นยอมรับพวกเราก็ยังคงมีอยู่ถ้าหากได้ทางเลือกที่ดีกว่า.....การเดินทางครั้งนี้ประสบความสำเร็จอย่างยิ่งยวด ผู้คนจำนวนหลายพันคนมีโอกาสดำรับฟังพระวจนะของพระเจ้าเป็นเจ้าเป็นครั้งแรก พวกเราถือว่างานครั้งนี้ประสบความสำเร็จยิ่งกว่าความสำเร็จครั้งใดๆ อีกทั้งยังได้มีโอกาสชื่นชมภูมิประเทศบ้านเมือง และผู้คน....." แมคกิลวารีพำนักอยู่ที่เชียงใหม่ 10 วัน และเดินทางกลับทางเรือถึงกรุงเทพฯ ในวันที่ 30 มกราคม พ.ศ.2407

การเดินทางมาเชียงใหม่ของโฮล์ต ฮอลเล็ท (Holt S. Hallett) นักสำรวจชาวอังกฤษ ซึ่งเดินทางด้วยช้างจากลำปางมาถึงเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2419 เพื่อทำการสำรวจคัดเลือกแนวเส้นทางรถไฟเชื่อมระหว่าง ไทย พม่า และจีน บันทึกของเขาปรากฏในหนังสือ *"A Thousand Miles on an Elephant in the Shan"*

¹ จิตรกรรณ์ ตันรัตนกุล. กิ่งศตวรรษในหมู่คนไทยและคนลาว. เชียงใหม่ โรงพิมพ์ภาพพิมพ์ 2538 หน้า 78 – 85

(แปลจาก A Half Century among the Siamese and Lao : An Autobiography ของ Daniel McGilvary, D.D.)

States”² โดยได้บันทึกไว้ว่า “ในสมัยนั้นการเดินทางจากกรุงเทพฯ มาเชียงใหม่โดยทางเรือต้องใช้เวลามาก ในฤดูฝนจะต้องเดินทางจากกรุงเทพฯ มาขึ้นบกที่เมืองฮอด ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของเชียงใหม่ ใช้เวลาไม่น้อยกว่า 45 วันหรือประมาณ 2 เดือนในฤดูแล้ง และจากเมืองฮอดมายังเชียงใหม่ในฤดูแล้งจะใช้เวลาอีกประมาณ 6 วัน แต่ในฤดูฝนมักใช้ช้างเป็นพาหนะเดินทางจากเมืองฮอดมาเชียงใหม่.....” สอเล็ทได้บรรยายเกี่ยวกับเชียงใหม่ในขณะนั้นว่า “.....เมืองเชียงใหม่ให้ความรู้สึกทั้งชื่นชมและเสียใจ กล่าวคือ บางคนชื่นชมในความสวยงามของบ้านเมืองที่อยู่ภายในกำแพงเมือง แต่บางคนเสียใจที่พลาดโอกาสได้ชื่นชมในความสวยงามนั้น.....เชียงใหม่เป็นเมืองแห่งวัดวาอารามซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่า 80 แห่งบริเวณภายในและรอบๆ กำแพงเมือง วัดวาอารามเหล่านี้ส่วนใหญ่สร้างขึ้นมาในสมัยที่ถูกพม่ายึดครองจึงมีลักษณะเป็นศิลปกรรมพม่า.....”

การเสด็จเยี่ยมมณฑลพายัพในปี พ.ศ. 2448 ของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธสยามมกุฎราชกุมาร³ ทั้งนี้เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระประสงค์ให้พระบรมโอรสาธิราชทรงคุ้นเคยกับข้าราชการในหัวเมืองพายัพที่อยู่ห่างไกลพระนคร ซึ่งการเดินทางของเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธได้โดยเสด็จจากกรุงเทพฯ ทางชลมารคไปขึ้นบกที่จังหวัดอุดรดิตถ์ แล้วเสด็จโดยขบวนม้าและขบวนช้างต่อไปยังเมืองแพร่ ลำปาง เชียงราย เชียงใหม่ และลำพูน ตามลำดับ และได้เสด็จกลับโดยทางเรือล่องตามแม่น้ำปิงจนถึงกรุงเทพฯ

การเดินทางของคนเชียงใหม่ไปยังกรุงเทพฯ ก่อนที่รถไฟจะมาถึงเชียงใหม่ นั้น ส่วนใหญ่มักเป็นไปเพื่อการติดต่อค้าขาย และการศึกษา ดังปรากฏตามบันทึกของนายอุณห ชุตติมา ในหนังสือที่ชื่อ “ท่องแพแม่ปิง”⁴ ว่า “.....เมื่อทางรถไฟยังไม่มี ลำน้ำปิงจึงเป็นเส้นทางการคมนาคมที่สำคัญเชื่อมระหว่างภาคเหนือกับกรุงเทพฯ การลำเลียงขนส่งสินค้าต้องอาศัยเรือ แพ บิดาของข้าพเจ้าเคยลงไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนอัสสัมชัญ และตั้งแต่ลงไปไม่ได้กลับมาเยี่ยมบ้านเลยจนกระทั่งเรียนจบเหมือนกับเขาไปเรียนเมืองนอกในสมัยนี้..... คุณตาของข้าพเจ้า เป็นพ่อค้านำสินค้าพื้นเมืองไปขาย ขากลับได้นำสินค้าทางกรุงเทพฯ ขึ้นมาขายทางภาคเหนือ การเดินทางในแต่ละครั้งกินเวลาหลายเดือน ท่านมักจะมีเรื่องสนุกๆ มาเล่าให้ลูกหลานฟังเสมอ.....”

1.2 เส้นทางรถไฟ

เมื่อมีการสร้างทางรถไฟมาถึงเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2464 เป็นเสมือนดังการเปิดประตูเมืองเชียงใหม่เพื่อต้อนรับผู้คนจากต่างถิ่นให้เข้ามาเยือนมากขึ้น โดยปรากฏหลักฐานดังนี้

² Holt S. Hallett. A Thousand Miles on an Elephant in Shan States. White Lotus Co., Ltd. 1988.

³ บุญเสริม สาตราภัย. เสด็จลานนา 1. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ ทิพย์วิสุทธิ (หน้า 2 - 3)

⁴ ยุทธ เดชคำธณ. ท่องแก่งแม่น้ำปิง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2510 (หน้า 71 - 72)

ในปี พ.ศ. 2469 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ได้เสด็จเยี่ยมมณฑลพายัพ โดยเสด็จทางรถไฟถึงเมืองปากน้ำโพ จากนั้นได้เสด็จโดยรถยนต์ พระที่นั่ง ข้างพระที่นั่ง ตลอดจนเสด็จพระที่นั่ง เดินทางไปยังแพร่ ลำปาง เชียงราย เชียงใหม่ และลำพูน ตามลำดับ เมื่อเสด็จกลับสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ได้เสด็จโดยรถไฟไปฝั่งไปตามแม่น้ำปิง ขึ้นบกที่ จังหวัดตาก แล้วโดยเสด็จรถยนต์พระที่นั่งและรถไฟพระที่นั่งกลับสู่กรุงเทพมหานคร

ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2470 ได้มีการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการของแพทย์ผู้เชี่ยวชาญโรค เมืองร้อนขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่⁵ เนื่องจากเชียงใหม่ในขณะนั้นไม่มีโรงแรม จึงได้จัดให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาพักอาศัยตามบ้านของชาวต่างชาติ และบ้านของคหบดีในเมืองเชียงใหม่คณะกรรมการจังหวัดและแพทย์ประจำจังหวัดได้รับมอบหมายให้จัดทำเอกสารการท่องเที่ยวโดยพระยาอนุบาลพายัพกิจ ผู้ว่าราชการจังหวัดในเวลานั้น ได้สั่งการให้ศึกษาธิการจังหวัดขอความร่วมมือจากเจ้าอาวาสวัด และครู ร่วมกันเขียนประวัติและโบราณสถานที่สำคัญๆ ของเมืองเชียงใหม่ นำมาคัดเลือกเรียบเรียง แล้วให้ดอกเตอร์วิลเลียม แฮริส ครูใหญ่ โรงเรียนปรินสรอยแอลส์วิทยาลัยเชียงใหม่ในสมัยนั้น ทำการแปลเป็นภาษาอังกฤษและแจกจ่ายให้แก่ผู้เข้าร่วมสัมมนา จึงนับว่าเอกสารดังกล่าวเป็นหนังสือนำเที่ยวเล่มแรกของเมืองเชียงใหม่ ค่อนหนึ่งของหนังสือดังกล่าวซึ่งเขียนโดยนักธรณีวิทยาที่ร่วมงานสร้างทางรถไฟได้บรรยายเกี่ยวกับทัศนียภาพสองข้างทางรถไฟ และการให้บริการของรถไฟหลวงด้วย

ในปี พ.ศ. 2478 พระยากำแพงเพชรอัครโยธิน ได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองเชียงใหม่โดยจัดนำเที่ยวสงกรานต์เชียงใหม่โดยขบวนรถไฟด่วน และเมื่อภาพยนตร์เรื่อง “สามปอยหลวง” ซึ่งถ่ายทำที่จังหวัดเชียงใหม่ ได้นำออกฉายตามโรงภาพยนตร์ต่างๆ ในปี พ.ศ. 2483 ก็ยังส่งเสริมชื่อเสียงของเมืองเชียงใหม่ให้แพร่หลายในฐานะเมืองท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

ปัจจุบันการเดินทางโดยรถไฟระหว่างเชียงใหม่ - กรุงเทพฯ มีการบริการโดยขบวนรถเร็ว รถด่วน รถด่วนพิเศษ และรถสปรีนเตอร์ รวมจำนวนสัปดาห์ละ 42 เที่ยวไป - กลับ และมีขบวนรถธรรมดาวิ่งระหว่างเชียงใหม่ - นครสวรรค์ อีกสัปดาห์ละ 7 เที่ยวไป - กลับ ซึ่งความสามารถในการรองรับการเดินทางมายังเชียงใหม่โดยทางรถไฟปัจจุบันอยู่ในอัตรา 17,500 ที่นั่งต่อสัปดาห์ และเดินทางออก 17,500 ที่นั่งต่อสัปดาห์

1.3 ถนนชูปเปอร์ไฮเวย์

เมื่อระบบทางหลวงของประเทศไทยได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้น ทำให้การเดินทางสัญจรทางรถยนต์เป็นไปได้สะดวก และเป็นที่ยอมรับเพิ่มขึ้น และเมื่อทางหลวงจากกรุงเทพฯ มายังเชียงใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงจากจังหวัดลำปางถึงเชียงใหม่ (หรือถนนชูปเปอร์ไฮเวย์) ได้ก่อสร้างแล้วเสร็จสมบูรณ์เมื่อปี

⁵ พูนพล อาสนจินดา. “บทบาทของท้องถิ่นในการส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว” สัมมนาผู้นำการท่องเที่ยวทั่วประเทศ ครั้งที่ 1 ณ โรงแรมบางแสน จังหวัดชลบุรี 17-21 มกราคม 2520. (หน้า 65-66)

พ.ศ.2510 เส้นทางสายนี้มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวเชียงใหม่ยิ่งนัก เพราะทำให้ทางเลือกในการเดินทางมาเมืองเชียงใหม่มีมากยิ่งขึ้น และเป็นไปด้วยความสะดวกเพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกิดการขยายตัวในกิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวของเชียงใหม่มากมาย ดังตัวอย่างเช่น

ในปี พ.ศ.2515 องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อ.ส.ท.) ได้เปิดสำนักงาน อ.ส.ท. ขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และในปีนั้นเองที่จังหวัดเชียงใหม่ได้รับเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมนานาชาติของ The Pacific Asia Travel Association (PATA)

ในระหว่างวันที่ 9 – 12 กุมภาพันธ์ 2521 ได้เริ่มมีการจัดงานมหกรรมไม้ดอกไม้ประดับขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่เป็นครั้งแรก เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และมีการจัดต่อเนื่องเป็นประจำทุกปีจนถึงปัจจุบัน นับตั้งแต่ได้มีการก่อสร้างถนนสุขุมวิทระหว่างกรุงเทพฯ มายังจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้เกิดปรากฏการณ์ในด้านการเดินทางโดยทางบก ระหว่างกรุงเทพฯ กับเชียงใหม่ อย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์ของการเดินทาง ระหว่างเมืองใหญ่ทั้งสอง กล่าวคือ ได้เกิดบริษัทรับส่งผู้โดยสารโดยใช้รถโดยสารประจำทางและรถโดยสารปรับอากาศเป็นพาหนะสำหรับบริการขนส่งผู้โดยสารระหว่างกรุงเทพฯ กับเชียงใหม่ เป็นจำนวนมากกว่า 50 บริษัทในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังทำให้การเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัวระหว่างกรุงเทพฯ - เชียงใหม่เป็นที่นิยมแพร่หลายมากขึ้น และจำนวนผู้เดินทางมายังเมืองเชียงใหม่โดยเส้นทางสายนี้มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นทุกปี

ในปัจจุบันการเดินทางติดต่อภายในประเทศโดยทางบก ระหว่างเชียงใหม่กับจังหวัดต่างๆ ได้มีการพัฒนาให้สะดวกและรวดเร็วยิ่งกว่าเดิม การเดินทางเข้าสู่เชียงใหม่โดยทางบกได้รับการนิยมนสูงสุด เมื่อเทียบกับการเดินทางโดยวิธีอื่น ปัจจุบันขีดความสามารถในการรองรับผู้เดินทางมายังจังหวัดเชียงใหม่โดยรถยนต์โดยสารทั้งแบบธรรมดาและแบบปรับอากาศ มีจำนวน 50,000 ที่นั่งต่อสัปดาห์และเดินทางออกจากเชียงใหม่จำนวน 50,000 ที่นั่งต่อสัปดาห์

1.4 การขนส่งทางอากาศ

เดิมที่ตั้งท่าอากาศยานเชียงใหม่เป็นสนามกีฬา และใช้เป็นที่ขึ้นลงของเครื่องบินเล็กแบบเครื่องยนต์เดี่ยว ต่อมาในปี พ.ศ.2482 ได้รับการปรับปรุงให้เป็นสนามบินเพื่อส่งเสริมการคมนาคมทางอากาศ เชื่อมต่อกับท้องถิ่นทุรกันดาร เช่น ปาย แม่สะเรียง และแม่ฮ่องสอน ในปี พ.ศ.2489 กองทัพอากาศใช้เครื่องบินแบบ DC-3 (ดาโกตา) ทำการบินในเส้นทางสาย กรุงเทพฯ - พิษณุโลก - ลำปาง - เชียงใหม่ และต่อมาได้ออกกิจการให้แก่ “บริษัทเดินอากาศ จำกัด” ในปี พ.ศ. 2490 ซึ่งในปี พ.ศ. 2494 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “บริษัทเดินอากาศไทย จำกัด”

ท่าอากาศยานเชียงใหม่ได้รับการปรับปรุงหลายครั้ง เพื่อใช้งานทั้งด้านทหารและพลเรือน เช่นในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2504 - 2513 กรมการบินพาณิชย์ได้ปรับปรุงทางวิ่งเป็นผิวคอนกรีตก่อสร้างทางขับ ลานจอด และอาคารท่าอากาศยานพร้อมหอบังคับการบินบนตัวอาคาร สามารถให้บริการแก่เครื่องบิน

DC - 3 ของบริษัทเดินอากาศไทย จำกัด และต่อมายังคงใช้งานได้ดีเมื่อบริษัทเดินอากาศไทย จำกัด ได้เปลี่ยนมาใช้เครื่องบินแบบแอฟโรว์ 748 ทำให้บริการขนส่งทางอากาศได้รับความนิยมแพร่หลายมากขึ้น และมีผู้ใช้บริการเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ

ท่าอากาศยานเชียงใหม่ได้รับการพัฒนาขยายให้เป็นที่ท่าอากาศยานระหว่างประเทศเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ.2513 เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในภูมิภาค และได้มีการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ครั้งใหญ่ในช่วงระหว่างปี 2522 - 2525 เพื่อรองรับปริมาณการจราจรทางอากาศที่เพิ่มขึ้น และให้เป็นที่ท่าอากาศยานพาณิชย์สากลในภาคเหนือที่สมบูรณ์แบบ ทางวิ่งได้รับการขยายให้มีขนาดกว้าง 45 เมตร ยาว 2,700 เมตร ทำให้สามารถรองรับเครื่องบินแบบลำตัวกว้าง เช่น แอร์บัส เอ 300 ได้ มีการจัดหาและติดตั้งเครื่องมือ รวมทั้งอุปกรณ์ช่วยการเดินอากาศ อาคารสถานีการบินได้รับการปรับปรุงเพื่อให้สามารถบริการผู้โดยสารภายในประเทศและระหว่างประเทศได้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งก่อสร้างอาคารคลังสินค้าขึ้นหลังหนึ่งด้วย

กรมการบินพาณิชย์ได้ทำการพัฒนาท่าอากาศยานเชียงใหม่ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525 - 2529) ให้มีขีดความสามารถรองรับเครื่องบินพาณิชย์ขนาดใหญ่ที่ใช้ในการบินระหว่างประเทศได้ทุกแบบ มีการขยายทางวิ่งให้มีขนาดความยาวเพิ่มเป็น 3,100 เมตร ปรับปรุงลานขับและลานจอด ก่อสร้างอาคารผู้โดยสารหลังใหม่ ซึ่งในชั่วโมงคับคั่งสามารถรองรับผู้โดยสารได้ 1,800 คน (ผู้โดยสารระหว่างประเทศ 1,000 คน ผู้โดยสารภายในประเทศ 800 คน) รวมทั้งจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ครบครัน โดยคาดว่าจะสามารถให้บริการได้อย่างเพียงพอถึงปี พ.ศ.2540

ต่อมาเมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ.2531 ได้มีการโอนกิจการของท่าอากาศยานเชียงใหม่จากกรมการบินพาณิชย์ ให้มาอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย

การเปิดเที่ยวบินประจำ สายระหว่างประเทศ เชื่อมต่อเชียงใหม่กับประเทศเพื่อนบ้าน และกับประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดนักท่องเที่ยวในแถบทวีปเอเชีย ได้แก่

- พ.ศ. 2522 บริษัทการบินไทยจำกัด เปิดบริการการบินระหว่างกรุงเทพฯ - เชียงใหม่ - ฮองกง
- พ.ศ. 2527 บริษัทการบินไทยจำกัด เปิดบริการการบินระหว่างเชียงใหม่ - โอซากา ประเทศญี่ปุ่น
- วันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2537 เปิดบริการการบินระหว่างเชียงใหม่ - สิงคโปร์ โดยสายการบิน Silk Air สัปดาห์ละ 2 เที่ยวบิน
- วันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2538 เปิดบริการการบินระหว่างเชียงใหม่ - เวียงจันทน์ โดยสายการบิน Loas Aviation สัปดาห์ละ 2 เที่ยวบิน
- วันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2538 เปิดบริการการบินระหว่างเชียงใหม่ - กัวลาลัมเปอร์ โดยสายการบิน Malaysia Airlines สัปดาห์ละ 2 เที่ยวบิน

- วันที่ 18 กันยายน 2538 เปิดบริการการบินระหว่างเชียงใหม่ - ย่างกุ้ง โดย Air Mandalay สัปดาห์ละ 2 เที่ยวบิน

ท่าอากาศยานเชียงใหม่ถือเป็นศูนย์กลางเส้นทางการบินในภาคเหนือ มีขนาดใหญ่เป็นอันดับสองรองจากท่าอากาศยานกรุงเทพฯ มีเที่ยวบินประจำที่บินเชื่อมโยงติดต่อกับจังหวัดต่างๆ ภายในประเทศ โดยบริษัทการบินไทยรวมสัปดาห์ละ 120 เที่ยวบิน

นอกจากบริษัทการบินไทยแล้ว ยังมีบริการของสายการบินภายในประเทศของเอกชน เช่น โอเรียนท์เอ็กซ์เพรสแอร์ ทำการบินระหว่าง เชียงใหม่ - ขอนแก่น - อุดรธานี - อุบลราชธานีไป - กลับ จำนวนสัปดาห์ละ 11 เที่ยวบิน อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน (มกราคม 2545) บริษัทเอกชนดังกล่าวได้เลิกกิจการไปแล้ว

ในปัจจุบันท่าอากาศยานเชียงใหม่ มีขีดความสามารถรองรับการเดินทางเข้าทางอากาศได้ สัปดาห์ละ 17,500 ที่นั่ง และเดินทางออกไปสัปดาห์ละ 17,500 ที่นั่ง

2 การพัฒนาเชียงใหม่ให้เป็นเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภาคเหนือ

ประเทศไทยได้มีแผนพัฒนาการท่องเที่ยวมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 โดยได้ผนวกแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไว้กับแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 - 2509) จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519) อย่างไรก็ตามปรากฏว่าในช่วงของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 - 2519 ดังกล่าว ไม่ปรากฏหลักฐานว่ารัฐบาลได้ดำเนินการส่งเสริม หรือพัฒนาการท่องเที่ยวตามที่ปรากฏตามแผน ซึ่งเปรียบเสมือนว่าการบรรจุแผนการท่องเที่ยวเข้าไปในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นเพียงเพื่อแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยก็มีแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเช่นเดียวกับนานาอารยประเทศทั้งหลาย จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2519 รัฐบาลได้พบว่าเงินทุนจากต่างชาติที่ถูกนำเข้ามาลงทุนในประเทศไทยเป็นไปเพื่อการลงทุนด้านการท่องเที่ยวมากเป็นอันดับสามของเงินทุนต่างชาติทั้งหมดที่เข้ามาในประเทศในช่วงเวลานั้น จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้รัฐบาลหันมาให้ความสนใจต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวมากขึ้น โดยองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อ.ส.ท.) ได้ว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษา ชื่อ บริษัท Netherlands Institute of Tourism Development Consultants (TDC) และ บริษัท SGV - Na Thalang Co., Ltd. ให้ทำการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติขึ้น

ขั้นตอนของการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ สามารถสรุปโดยย่อได้ว่า ในขั้นแรกเป็นการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น โดยการคัดเลือกสถานที่ท่องเที่ยว แล้วขึ้นบัญชีรายชื่อพื้นที่ที่คาดว่าจะสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวภายในประเทศไว้ทั้งหมดจำนวน 510 แห่ง จากนั้นจึงนำสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งมาทำการศึกษาวิเคราะห์เพื่อคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวหลักที่มีศักยภาพในการที่จะพัฒนาในขั้น

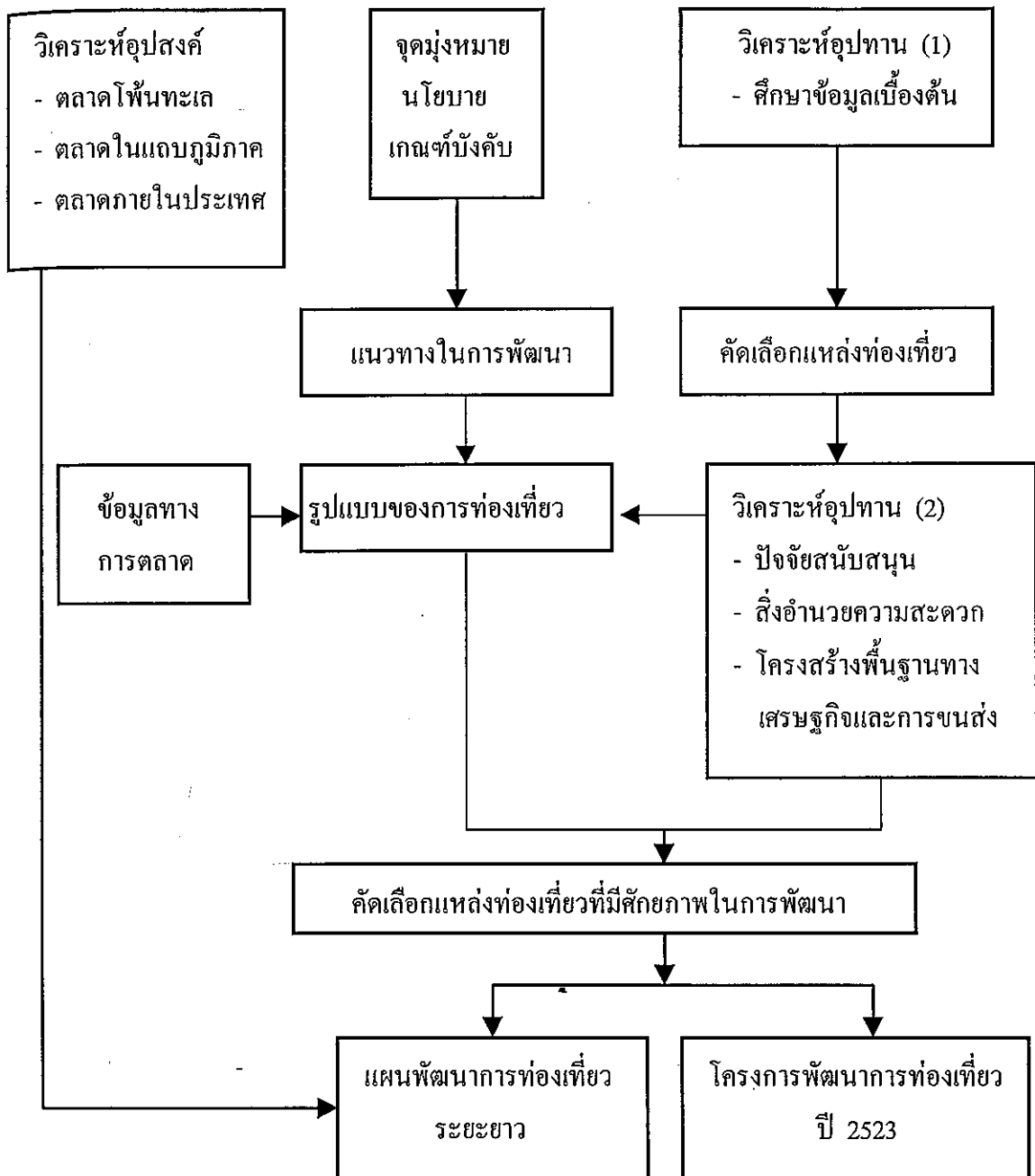
ต่อไปผลการวิเคราะห์ได้ข้อสรุปว่า พื้นที่ที่เหมาะสมและสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักได้ มีรวมจำนวน 16 พื้นที่ ประกอบด้วย (1) กรุงเทพฯ/พัทยา (2) เชียงใหม่ (3) สงขลา/หาดใหญ่ (4)ภูเก็ต (5) หัวหิน (6) กาญจนบุรี (7) ภาคกลางตอนบน (พิษณุโลก) (8) ปัตตานี/นราธิวาส (9) นครราชสีมา (10) อุบลราชธานี (11) จันทบุรี/ตราด (12) นครศรีธรรมราช (13) ชุมพร (14) ตรัง/พัทลุง (15) เชียงราย และ(16) สกลนคร

หลังจากนั้นได้มีการประเมินศักยภาพของพื้นที่แต่ละแห่ง โดยการประเมินองค์ประกอบต่างๆ ในพื้นที่ ได้แก่ ความน่าประทับใจเบื้องต้น ปัจจัยในส่วนประกอบต่างๆ สิ่งอำนวยความสะดวกที่สามารถเกื้อหนุนในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเดินทางเข้าออก สิ่งดึงดูดใจ และสิ่งที่ประทับใจในเชิงการท่องเที่ยว เป็นต้น ซึ่งผลของการประเมินโดยการให้คะแนนแหล่งท่องเที่ยวหลักดังกล่าว สามารถคัดเลือกพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงพอที่จะสามารถพัฒนาเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวระดับภาค ได้จำนวน 3 แห่งคือ

1. กรุงเทพฯ-พัทยา เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภาคกลาง
2. สงขลา-หาดใหญ่ เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภาคใต้
3. เชียงใหม่ เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภาคเหนือ

โดยได้มีการกำหนดแผนพัฒนาในระยะสั้น 5 ปี และแผนในระยะยาวสำหรับการพัฒนาศูนย์กลางการท่องเที่ยวด้วย

นั่นเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าของเมืองเชียงใหม่ เพราะภายหลังจากการถูกกำหนดให้เป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวของภาคเหนือแล้ว บรรดาสาธารณูปโภคพื้นฐาน รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวต่างๆ ถูกสร้างและพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วโดยภาครัฐและขณะเดียวกันภาคธุรกิจเอกชนได้ขานรับนโยบายส่งเสริมเมืองเชียงใหม่ให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวภาคเหนืออย่างกระตือรือร้น เช่น ได้มีการสร้างศูนย์วัฒนธรรมเชียงใหม่ขึ้นโดยชนชั้นนำของเมืองเชียงใหม่ ซึ่งได้นำเอาวิธีการรับประทานอาหารโดยชนโศกของคนเหนือมาดัดแปลงเป็นอาหารมี้อค่าเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว และจัดการแสดงต่างๆ ของท้องถิ่นรวมทั้งของชุมชนกลุ่มน้อยในภาคเหนือ มาแสดงให้ชมระหว่างกรับประทานอาหารด้วย มีการก่อสร้างโรงแรม และที่พักทางการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ขึ้นมามากมายในเมืองเชียงใหม่ ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึกผุดขึ้นมาเป็นดอกเห็ด ทุกอย่างเป็นการดำเนินการเพื่อตอบสนองต่อการเป็นศูนย์กลางทางการท่องเที่ยวของเมืองเชียงใหม่



แผนภาพที่ 1 ขั้นตอนการศึกษาและจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย (พ.ศ. 2519)

ที่มา : Tourism Organization of Thailand; (national Plan on Tourism Development; 1976)

ปัญหาด้านการท่องเที่ยวของเชียงใหม่

จากการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ให้เป็นเมืองท่องเที่ยวหลักของภาคเหนือตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 ได้เกิดปัญหาจากการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นมากมาย ทั้งจากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในเชียงใหม่ และปัญหาของธุรกิจท่องเที่ยวในเชียงใหม่ ซึ่งสามารถสรุปปัญหาต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของเชียงใหม่ได้ดังนี้

1 ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

1.1 ปัญหาการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวมาสู่คนท้องถิ่น

ปัญหาของการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวไปสู่คนท้องถิ่นเป็นปัญหาสากลอันหนึ่งของประเทศที่กำลังพัฒนาที่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจและมักจะพบว่า กระแสเงินตราจากการท่องเที่ยวมักจะหมุนเวียนอยู่ในเมืองใหญ่หรือเมืองท่องเที่ยวมากกว่าในพื้นที่ท่องเที่ยวซึ่งมักอยู่ในชนบทหรือพื้นที่ห่างไกล และคนในท้องถิ่นมักจะได้รับส่วนแบ่งที่ไม่เป็นธรรมจากการท่องเที่ยว

กรณีรายได้ที่ไม่เป็นธรรมที่ชาวเขาได้รับจากกิจกรรมทัวร์ป่า รายได้ของคนพื้นเมืองในแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ห่างไกลจากตัวเมืองออกไป ส่วนใหญ่เป็นรายได้จากการขายของที่ระลึก ขายอาหารและเครื่องดื่มให้กับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมที่จะซื้อของที่ระลึกจากร้านค้าในตัวเมืองมากกว่าในแหล่งท่องเที่ยวที่ชาวบ้านนำมาขาย และยังพบว่าสินค้าที่นำไปขายยังแหล่งท่องเที่ยว เช่น ที่หมู่บ้านม้ง ดอยปุย ส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าที่ผลิตจากที่อื่น โดยมีพ่อค้าคนกลางนำสินค้าจากแหล่งผลิตมาขายให้กับผู้ขายในหมู่บ้านม้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว

ส่วนในหมู่บ้านชาวเขาที่มักมีนักท่องเที่ยวทัวร์ป่าไปเยือนนั้น จะมีรายได้จากค่าที่พัก การคักน้ำให้นักท่องเที่ยวอาบน้ำ และการหุงหาอาหารเพื่อบริการนักท่องเที่ยวในราคาประมาณ 30 - 50 บาทต่อคนต่อวัน ในขณะที่นักท่องเที่ยวต้องเสียเงินเพื่อเป็นค่าจ่ายต่างๆ ในตัวเมืองเชียงใหม่ เช่น ค่านำเที่ยวทั้งรายการในราคาที่สูงเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายสำหรับที่พักในหมู่บ้านชาวเขา

* กรณีรายได้และคุณภาพชีวิตของช่างตีเงินบ้านนันทาราม จากการสำรวจ และศึกษาเกี่ยวกับรายได้และคุณภาพชีวิตของช่างฝีมือพื้นบ้านในเมืองเชียงใหม่พบว่า ช่างฝีมือพื้นบ้านเหล่านี้ แม้จะมีอาชีพในการสร้างงานศิลปท้องถิ่นเพื่อจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว แต่รายได้และคุณภาพชีวิตของช่างฝีมือพื้นบ้านเหล่านี้ช่างต่ำต้อยน้อยนิดเมื่อเทียบกับเจ้าของร้าน ซึ่งเป็นคนกลางในการรับงานฝีมือของพวกเขาไว้เพื่อขายให้แก่นักท่องเที่ยว ตัวอย่างของช่างฝีมือเหล่านี้ เช่น

นิคม สารเชื้อ หนุ่มใหญ่วัย 40 ปี ซึ่งเริ่มชีวิตการเป็นช่างตีเงินเมื่ออายุได้ 19 ปี โดยมีลุงคำ ญาติห่างๆ เป็นผู้สอน เขาเป็นชาวบ้านสันคือ ซึ่งอยู่ใกล้กับย่านกำแพงดินอันเป็นเขตกำแพงเมืองเก่าชั้นนอก

นิคมมีรายได้จากการรับจ้างตีเงินโดยเฉลี่ยประมาณวันละ 100 บาท วิธีทำงานของนิคมจะเริ่มจากการที่เขา ออกแบบลวดลายเชิงศิลป์ที่คิดขึ้นเองลงในแผ่นกระดาษ จากนั้นก็นำไปเสนอกับเจ้าของร้าน เมื่อเจ้าของร้าน พอใจในแบบที่เขาเสนอ เขาจะซื้ออลูมิเนียมที่ตลาดแล้วนำมาตี ทั้งนี้เนื้อเงินจริงๆ มีราคาแพงเกินกว่ากำลังซื้อของเขา และหากว่างงานขึ้นหนึ่งเขาต้องจ่ายเงินค่าอลูมิเนียมไป 65 บาทและใช้เวลาในการตี รวมทั้ง ประดิษฐ์ประคองผลงานประมาณ 6 วัน เมื่อทำเสร็จแล้วเขาจะนำไปขายให้เจ้าของร้านในราคา 650 บาท เห็นได้ว่านิคมจะได้รับค่าแรงในการผลิตงานศิลป์พื้นเมืองไม่ถึง 100 บาท ต่อวัน ซึ่งถือว่าเป็นค่าแรงที่น้อย มากกับผลงานศิลป์ที่เขาทำขึ้นมา และถึงแม้นิคมจะยึดอาชีพช่างออกแบบและตีเงินมาเป็นเวลานานกว่า 19 ปีแต่ช่วงเวลาที่ยาวนานนั้นเป็นเพียงระยะเวลาแห่งการตั้งสมประสงค์ และความชำนาญในการทำงาน ให้แก่เขาเท่านั้น ระยะเวลาที่ยาวนานกับการได้ทำงานที่ตนเองรัก ไม่ได้ช่วยให้นิคมมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเดิม เลย สิ่งที่เขาทำได้อีกก็เป็นเพียงแค่การได้แยกที่หลับที่นอนที่ไม่สามารถเรียกอย่างเต็มปากว่า บ้าน เนื่องจาก มันเป็นเพียงกระท่อมหลังเล็กขนาดประมาณสิบหก ตารางเมตร ออกมาอยู่ตามลำพัง ซึ่งกระท่อมหลังน้อยนี้ อยู่ห่างจากบ้านของพ่อแม่ของเขาเพียงประมาณสักสิบก้าวเท่านั้น นิคมยังเป็นโสด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเขาคง ไม่สามารถเลี้ยงดูครอบครัวจากรายได้อันน้อยนิดนี้ ชีวิตของนิคมสะท้อนให้เห็นถึงชีวิตของช่างฝีมือคน เมืองคนหนึ่ง ที่ทำหน้าที่สร้างผลงานศิลป์พื้นบ้านออกสู่สังคม เขาคือผู้ผลิตรายแรกที่อยู่เบื้องหลังผลงาน ราคาแพงสำหรับเจ้าของร้านและลูกค้าที่ซื้อไป

มานพ ไชยแก้ว ช่างตีเงินบ้านนันทาราม อายุ 52 ปี เล่าว่าเขาเรียนหนังสือถึงชั้นประถมปีที่สี่ เริ่มมีอาชีพเป็นช่างตีเงินเมื่ออายุได้ 17 ปี หรือประมาณ พ.ศ. 2500 กรรมวิธีการตีเงิน เป็นมรดกจากบรรพบุรุษของเขาคือได้สั่งสอนสืบทอดกันต่อมาเดิมก่อนเขามีบ้านเรือนอยู่ที่บ้านวัวลายซึ่งเป็นหมู่บ้านช่างเงินของเชียงใหม่ในสมัยก่อน ถิ่นที่อยู่ของช่างศิลป์พื้นบ้านเหล่านั้นมักจะอยู่กันเป็นกลุ่มตามความชำนาญของเขา ตามคำเรียกขานของชาวเชียงใหม่ในสมัยก่อนว่า “บ้านวัวลายเครื่องเงิน เครื่องเงินบ้านนั้นตา หล่อพระบ้าง ช่างหล่อ” ซึ่งหมายถึงบรรดาช่างตีเงินมักจะอาศัยอยู่ในละแวกบ้านวัวลาย ช่างทำเครื่องเงินจะอาศัยอยู่ที่บ้านนันทาราม และช่างหล่อพระอาศัยอยู่ที่บ้านช่างหล่อ ประสบการณ์และความชำนาญของมานพ จัดได้ว่าอยู่ในขั้นมีอาชีพทั้งนี้เพราะเขาถือช่างผู้ดี “สลุงหลวง” ชันเงินใบโคที่มีน้ำหนักของเนื้อเงินถึง 2535 กรัม ที่จังหวัดเชียงใหม่จัดทำขึ้นในวโรกาสครอบหกลสิบพระชันษาของสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ในปี พ.ศ.2535 นอกจากนี้มานพยังได้มีโอกาสไปแสดงฝีมือการตีเงินของเขาในต่างประเทศโดยการสนับสนุนของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เช่น ในปี พ.ศ. 2535 เขาเดินทางไปแสดงผลงานที่ประเทศเยอรมัน และในปี พ.ศ. 2536 เขาเดินทางไปแสดงผลงานที่ประเทศสิงคโปร์และประเทศญี่ปุ่น

มานพเล่าว่ารูปแบบและลวดลายบนชิ้นเงินในสมัยก่อนมีไม่มาก ชิ้นเงินในสมัยก่อนจะมีเพียงลายดอกไม้ และเป็นการแกะสลักชั้นเดียว แต่ในปัจจุบันการออกแบบลวดลายและขั้นตอนการผลิตจะแปลกและมีมากกว่าเดิม เช่น ลายกินรี ลายดอกไม้ และมักจะถูกออกแบบในเชิงลึกลับหลายมิติ มานพบอกว่า

โดยปกติเขาจะวาดและออกแบบลวดลายลงบนกระดาษเพื่อให้ลูกค้าดูก่อน ส่วนใหญ่เขามักจะออกแบบลายใหม่ ๆ โดยใช้จินตนาการของเขาเอง บางครั้งจดจำมาจากผนังโบสถ์หรือวิหารของวัดในเชียงใหม่

การออกแบบและขั้นตอนการทำงานของเขา มักจะขึ้นอยู่กับความพอใจของลูกค้า เขาเล่าว่าปรกติลูกค้าที่เป็นชาวต่างชาติมักจะชอบของที่แลดูเก่า ซึ่งช่างฝีมือพื้นบ้านสามารถทำให้ได้โดยวิธีรมดำ และใช้น้ำยาเคมีกัดจนแลดูเก่า ในช่วง 4 - 5 ปีที่ผ่านมาลูกค้าส่วนมากเป็นชาวตะวันตก แต่ในปัจจุบันลูกค้าส่วนใหญ่เป็นคนไทย

ตลอดเวลาที่ผ่านมา มานพได้ทำงานให้กับเจ้าของร้านขายของที่ระลึกซึ่งขณะที่ไปสัมภาษณ์นั้น มานพกำลังตีชิ้นเงินขนาดใหญ่ที่มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 70 เซนติเมตรงานชิ้นนี้จะขายไปในราคาประมาณ 200,000 บาท โดยมานพจะได้รับค่าจ้างทำประมาณ 10,000 บาท และจะใช้เวลาทำงานชิ้นนี้ประมาณ 24 วัน

มานพมีรายได้จากการตีเงินเฉลี่ยประมาณวันละ 200 ถึง 300 บาท ถ้าหากเป็นการทำชิ้นเงินใบใหญ่ที่มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 70 เซนติเมตร และเขาจะมีรายได้ไม่น้อยกว่านั้นถ้าหากชิ้นเงินที่เขาผลิตมีขนาดเล็กกว่า โดยเฉลี่ยแล้วเขาจะมีรายได้เดือนละ 10,000 บาทและค่าแรงของเขาจะอยู่ในอัตราเดิมมารวมห้าปีแล้ว

มานพไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ปัจจุบันเขาต้องเช่าที่ราชพัสดุอยู่ ไม่น่าเชื่อว่าจากการเป็นช่างฝีมือในการตีเงินที่ชำนาญอย่างยิ่งของมานพมากกว่า 37 ปี เขาได้ทำให้เขามีที่ดินสักแปลงเพื่อสร้างที่อยู่อาศัยของตนเองไม่ คงเป็นเพราะสาเหตุนี้กระมังที่ทำให้บรรดาลูกๆ ของเขาไม่มีใครแม้แต่คนเดียวที่คิดจะสืบสานอาชีพของผู้เป็นพ่อ ความเป็นช่างตีเงินชาวพื้นเมืองเชียงใหม่คงสูญสลายไปพร้อมกับมานพเป็นแน่

นิคม สารเชื้อ และมานพ ไชยแก้ว เป็นตัวแทนที่สะท้อนให้เห็นถึงภาพรวมของช่างศิลป์พื้นบ้านของเมืองเชียงใหม่ได้ชัดเจน ถึงกระบวนการผลิตงานศิลปหัตถกรรมโดยช่างพื้นเมือง ซึ่งในสมัยก่อนจะอยู่ภายใต้จินตนาการผสมผสานกับกระบวนการผลิตที่สืบทอดกันมานานหลายชั่วอายุคน แต่ในปัจจุบันทั้งรูปแบบและกระบวนการผลิตงานศิลปหัตถกรรมดังกล่าวจะอยู่ภายใต้อิทธิพลของธุรกิจ และความต้องการของนักท่องเที่ยวประกอบกับคุณภาพชีวิตและการดำรงชีพที่ไม่ดีนักของช่างฝีมือพื้นเมืองภายใต้สภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน ทำให้มองเห็นว่าคงเป็นการยากที่ช่างฝีมือท้องถิ่นจะสามารถดำรงและสืบสานหน้าที่ในการสร้างงานศิลปพื้นเมืองดั้งเดิมของเชียงใหม่สืบต่อไป

1.2 ปัญหาการขาดความร่วมมือจากธุรกิจเอกชนที่มีผลประโยชน์จากกิจกรรมส่งเสริมท่องเที่ยวของเชียงใหม่

กรณีงานมหกรรมไม้ดอกไม้ประดับ วิทยานิพนธ์ของ เพียงใจ ลิขิตเอกราช ในเรื่อง “การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว : กรณีศึกษางานมหกรรมไม้ดอกไม้ประดับ ในจังหวัดเชียงใหม่” มีเนื้อหา

โดยสรุปว่า รายจ่ายสำหรับการจัดงานมหกรรมไม้ดอกไม้ประดับ ประจำปี 2535 มีจำนวนประมาณ 2.36 ล้านบาท ซึ่งรายจ่ายจำนวนนี้เป็นเงินได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐจำนวน 1.09 ล้านบาท และจากภาคเอกชนซึ่งได้ใช้จ่ายในการนี้ไปจำนวน 1.27 ล้านบาท กลุ่มที่เสียค่าใช้จ่ายในงานนี้รวมไปถึง ขบวนการบุปผชาติของบรรดากลุ่มหนุ่มสาวจากหัววัดต่างๆ และของอำเภอต่างๆ ในจังหวัดเชียงใหม่

ในวิทยานิพนธ์ดังกล่าวได้สรุปไว้ว่า รายได้จากการจัดงานมหกรรมไม้ดอกไม้ประดับประจำปี 2535 มีจำนวนรวม 105.28 ล้านบาท ได้กระจายลงไปสู่ธุรกิจทางการท่องเที่ยว 5 ประเภท คือ ธุรกิจที่พักแรม ธุรกิจพาหนะเดินทาง ธุรกิจท่องเที่ยว ธุรกิจขายของที่ระลึก และธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจที่ได้รับผลประโยชน์มากที่สุดจากการจัดงานในครั้งนี้ คือ ธุรกิจที่พักแรม และธุรกิจพาหนะเดินทาง

ธุรกิจที่มีส่วนในการลงทุนจัดงานในครั้งนี้ คือ ธุรกิจโรงแรม และธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งธุรกิจโรงแรมได้รับผลตอบแทนจากการจัดงานในครั้งนี้ถึง 75 บาท จากการลงทุนเพียง 1 บาท ส่วนธุรกิจท่องเที่ยวได้รับผลตอบแทนจากการร่วมลงทุนในครั้งนี้ถึง 23 บาท จากการลงทุนเพียง 1 บาท

ในบทสรุปของวิทยานิพนธ์ดังกล่าวเกี่ยวกับปัญหาในการจัดงานมหกรรมไม้ดอกไม้ประดับของจังหวัดเชียงใหม่พบว่า การจัดงานดังกล่าวขาดความร่วมมือจากภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง และเจ้าหน้าที่ของรัฐในหลายหน่วยงานเริ่มมีความเหนื่อยหน่ายต่อการจัดงาน

จากข้อสรุปของวิทยานิพนธ์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลประโยชน์สูงสุดจากการจัดงานในครั้งนี้ คือ บริษัทนำเที่ยว ธุรกิจโรงแรม สายการบิน และธุรกิจอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง กลับไม่ให้ความร่วมมือในการจัดงานนี้เท่าที่ควร โดยเฉพาะความร่วมมือในการลงทุนจัดงานนี้ ทั้งๆ ที่เป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่ตนเองได้รับผลประโยชน์จากการนี้โดยตรง

1.3 ปัญหาด้านการจ้างงาน ตำแหน่งงานและรายได้ของคนในท้องถิ่น

จากการสำรวจรายได้ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในเมืองเชียงใหม่ซึ่งมีหลากหลายอาชีพพบว่าบุคลากรที่ทำงานด้านที่พักแรมทางการท่องเที่ยวในเชียงใหม่ เช่น โรงแรมและเกสต์เฮาส์พบว่าส่วนใหญ่จะมีอายุระหว่าง 20 - 25 ปี มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีรายได้โดยเฉลี่ยเดือนละประมาณ 3,000 บาท ลักษณะงานของคนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นงานในระดับล่าง อันได้แก่ พนักงานต้อนรับส่วนหน้า แคชเชียร์พนักงานยกกระเป๋า พนักงานรับโทรศัพท์ พนักงานรับจองห้องพัก พนักงานทำความสะอาดและรักษาความปลอดภัย เป็นต้น

รายละเอียดเกี่ยวกับรายได้ของพนักงานในโรงแรมในเชียงใหม่มีดังนี้

- ผู้ที่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 3,000 บาท มักจะทำงานเป็น พนักงานเสิร์ฟอาหาร
- ผู้ที่มีรายได้ต่อเดือนประมาณ 3,000 - 5,000 บาท ซึ่งเป็นสัดส่วนจำนวนมากที่สุดของผู้ทำงานโรงแรม ลักษณะของงานมักทำหน้าที่ พนักงานต้อนรับ แคชเชียร์ พนักงานรับ

โทรศัพท์ เป็นต้น

- ผู้ที่มีรายได้ต่อเดือนประมาณ 5,000 - 7,000 บาท ส่วนใหญ่คือพนักงานที่ทำงานมานาน และมีประสบการณ์ในระดับหนึ่ง
- ผู้ที่มีรายได้ต่อเดือนประมาณ 7,000 - 9,000 บาท มักจะเป็นพนักงานในโรงแรมใหญ่ๆ ที่มีประสบการณ์
- ผู้ที่มีรายได้เดือนละประมาณ 9,000 - 11,000 บาท มักทำงานในตำแหน่งผู้จัดการแผนก
- ผู้ที่มีรายได้ต่อเดือนประมาณ 11,000 - 15,000 บาท ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ทำงานในตำแหน่งผู้บริหารระดับสูง

ประมาณร้อยละ 81 ของพนักงานโรงแรมเหล่านี้ มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตตัวเมืองเชียงใหม่และเขตอำเภอรอบนอก ส่วนที่เหลือเป็นผู้มีภูมิลำเนาในจังหวัดอื่น

จากการสำรวจข้อมูลจากเกสต์เฮาส์ พบว่า พนักงานที่ทำงานในเกสต์เฮาส์ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและประกาศนียบัตร มีรายได้เฉลี่ยประมาณเดือนละ 3,000 - 5,000 บาท นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ดำเนินกิจการเกสต์เฮาส์ส่วนใหญ่จะเข้ากิจการจากเจ้าของเดิมในอัตราเดือนละ 16,000 - 22,000 บาท แต่เนื่องจากในปัจจุบันจำนวนเกสต์เฮาส์ในเมืองเชียงใหม่มีจำนวนมาก มีการแข่งขันกันสูง นักท่องเที่ยวมีโอกาสในการเลือกมากขึ้น ทำให้รายได้จากการดำเนินกิจการเกสต์เฮาส์ไม่ตัวอย่างที่เคยเป็นมาในอดีต

จากการสำรวจข้อมูลผู้ที่ทำงานในธุรกิจบริการด้านอาหารและเครื่องดื่ม และธุรกิจด้านบริการขนส่งพบว่า

- ผู้ที่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษาหรือสูงกว่ามักเป็นเจ้าของกิจการ พนักงานลูกจ้างของร้านมักมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และประกาศนียบัตรวิชาชีพส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี และส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในเชียงใหม่และอำเภอรอบนอก
- ส่วนใหญ่ของผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม เช่น ลูกจ้างและพนักงานเสิร์ฟ ในร้านอาหาร จะมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 3,000 บาท
- ลูกจ้างและพนักงานเสิร์ฟที่มีประสบการณ์จะมีรายได้เฉลี่ยประมาณเดือนละ 3,000 - 5,000 บาท
- เจ้าของกิจการร้านอาหาร จะมีรายได้เฉลี่ย 15,000 - 20,000 บาทต่อเดือน
- ลักษณะงานของผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับธุรกิจร้านอาหารพบว่า จำนวนร้อยละ 94.7 ของผู้ทำงานเป็นลูกจ้างระดับบริการ ประมาณร้อยละ 5 เป็นเจ้าของกิจการ

จากการสำรวจข้อมูลพนักงานขับรถและรถเช่า พบว่าส่วนใหญ่เป็นลูกจ้างของบริษัทซึ่งมีรายได้โดยเฉลี่ยเดือนละประมาณ 3,000 - 5,000 บาท ผู้ที่ทำงานในตำแหน่งผู้บริหารหรือเจ้าของกิจการจะมี

รายได้ต่อเดือนตั้งแต่ 10,000 บาทขึ้นไป พนักงานขับรถเหล่านี้จะมีวุฒิการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและประกาศนียบัตร ในขณะที่ผู้บริหารหรือเจ้าของจะมีการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

จากการสำรวจข้อมูลผู้ที่ทำงานเป็น **มัคคุเทศก์** ในเมืองเชียงใหม่ พบว่า ส่วนใหญ่จะมีอายุระหว่าง 25 - 40 ปี จำนวนมัคคุเทศก์ที่เป็นเพศชายมีประมาณร้อยละ 56 ส่วนมัคคุเทศก์เพศหญิงมีประมาณร้อยละ 44 ตามพระราชกำหนดเกี่ยวกับมัคคุเทศก์ พ.ศ.2535 ได้กำหนดให้ผู้ที่จะขอเข้ารับการอบรมเพื่อรับประกาศนียบัตรมัคคุเทศก์ต้องมีวุฒิการศึกษาอย่างต่ำระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า จึงทำให้มัคคุเทศก์ในเชียงใหม่ในปัจจุบันส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษา และภูมิลำเนาอยู่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่

มัคคุเทศก์ในเมืองเชียงใหม่ส่วนใหญ่มักจะสังกัดอยู่ในบริษัท คือ ประมาณร้อยละ 65 และประมาณร้อยละ 35 เป็นมัคคุเทศก์อิสระ

รายได้ของมัคคุเทศก์จะอยู่ระหว่าง 3,000 - 20,000 บาทต่อเดือน ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ความสามารถทางด้านภาษาที่มีมากกว่าสองภาษา ความกระตือรือร้นส่วนตัว เป็นต้น

จากการสำรวจข้อมูลจาก **บริษัทนำเที่ยว** พบว่าส่วนใหญ่ของผู้ที่ทำงานในบริษัทนำเที่ยวจะเป็นเพศหญิง (ประมาณร้อยละ 71) ผู้ที่ทำงานเป็นลูกจ้างส่วนใหญ่มีความรู้ระดับมัธยมถึงประกาศนียบัตรวิชาชีพ ส่วนเจ้าของกิจการจะมีการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

เจ้าของของ **บริษัทนำเที่ยว** ในเชียงใหม่ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 75 เป็นคนต่างถิ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากกรุงเทพฯ ส่วนคนในท้องถิ่นเชียงใหม่ที่เป็นเจ้าของบริษัทมีประมาณร้อยละ 25

รายได้ของลูกจ้าง **บริษัทนำเที่ยว** อยู่ระหว่าง 3,000 - 10,000 บาท ต่อเดือน ส่วนลูกจ้างในระดับผู้บริหารมีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 10,000 - 15,000 บาท ผู้บริหาร **บริษัทนำเที่ยว** ขนาดใหญ่จะมีรายได้โดยเฉลี่ยเดือนละ 15,000 - 20,000 บาท สำหรับเจ้าของกิจการจะมีรายได้โดยเฉลี่ยเดือนละ 20,000 บาท

จากการสำรวจข้อมูลจาก **ผู้ประกอบการร้านค้าและของที่ระลึก** พบว่า จำนวนประมาณร้อยละ 60 ของคนในกลุ่มนี้เป็นลูกจ้างหรือแรงงานผลิต และส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ประมาณร้อยละ 70) คนเหล่านี้มีส่วนใหญ่อายุระหว่าง 20 - 45 ปี มีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือต่ำกว่า ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่

โดยสรุปแล้วรายได้ของผู้ประกอบการ **ร้านค้าและของที่ระลึก** เฉลี่ยต่อเดือน มีดังนี้

- คนงานหรือแรงงานผลิตมีรายได้ต่ำกว่า 3,000 บาท
- พนักงานขายจะมีรายได้ระหว่าง 3,000 - 5,000 บาท

- พนักงานขายที่มีประสบการณ์จะมีรายได้ประมาณ 5,000 - 7,000 บาท
- ผู้ที่ทำงานเป็นลูกจ้างในระดับผู้บริหาร หรือเจ้าของกิจการขนาดเล็กจะมีรายได้ประมาณ 10,000 - 15,000 บาท
- เจ้าของกิจการขนาดใหญ่จะมีรายได้ตั้งแต่ 15,000 บาทขึ้นไป

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ประมาณร้อยละ 85 ของบุคลากรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับ การท่องเที่ยวของเชียงใหม่เป็นคนในท้องถิ่นเชียงใหม่ และงานส่วนใหญ่ที่บุคคลเหล่านี้รับผิดชอบ คือ เป็น พนักงานบริการในระดับต่างในองค์กรที่ให้บริการและอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว เช่นพนักงาน โรงแรม พนักงานขายของ พนักงานขับรถ มัคคุเทศก์ เป็นต้น บุคคลเหล่านี้มีรายได้โดยเฉลี่ยประมาณ 3,000 - 5,000 บาท ต่อเดือน และส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษา

จากกรณีศึกษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า แม้การส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองเชียงใหม่จะช่วย ในการจ้างงานก็จริง แต่การจ้างที่เกิดขึ้นเป็นงานบริการในระดับล่างที่ไม่มั่นคง และในหลายๆ องค์กรจะจ่าย ตามฤดูกาลของการท่องเที่ยว รายได้ของคนพื้นเมืองเหล่านี้จึงไม่สม่ำเสมอและเป็นรายได้ที่ต่ำเมื่อ เทียบกับค่าใช้จ่ายที่นักท่องเที่ยวต้องเสียไป รวมทั้งเมื่อเทียบกับค่าครองชีพของเชียงใหม่ในปัจจุบัน

2 ปัญหาของกิจกรรมการท่องเที่ยวทัวร์ป่าในเชียงใหม่

การท่องเที่ยวทัวร์ป่าในเชียงใหม่เริ่มขึ้นจากการที่ชาวยุโรปเดินทางมาท่องเที่ยวเชียงใหม่ แล้วอยากจะมีกิจกรรมการท่องเที่ยวกลางแจ้ง ทั้งนี้เนื่องจากชาวยุโรปเหล่านี้เมื่ออาศัยอยู่ที่ประเทศของตนเองจะพบกับอากาศที่หนาวเย็นเกือบตลอดทั้งปี ดังนั้นชีวิตส่วนใหญ่ของคนเหล่านี้เกือบ 70 - 80 เปอร์เซ็นต์ จะอยู่ภายในบ้านหรือภายในอาคาร ดังนั้นเมื่อมีโอกาสท่องเที่ยวไปยังประเทศที่มีแสงแดดตลอดทั้งปี เช่นที่ เชียงใหม่ คนเหล่านี้จึงต้องการมีกิจกรรมกลางแจ้ง

ประเทศที่มีชื่อเสียงด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวกลางแจ้งแบบทัวร์ป่าคือประเทศเนปาล ซึ่ง เป็นการเดินขึ้นภูเขาหิมาลัย ซึ่งจะต้องใช้เวลาประมาณ 21 วัน แต่การเดินทางท่องเที่ยวแบบเดินป่าที่เนปาล ส่วนใหญ่จะเป็นการเดินบนภูเขาที่มีแต่หิน และมีจุดแวะพัก

สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่าของเชียงใหม่ นั้นมีกิจกรรมที่หลากหลายสำหรับ นักท่องเที่ยว ทั้งนี้เนื่องจากเรามีภูเขา ถ้ำ น้ำตก และถึงแม้เราจะไม่ค่อยมีสัตว์ป่า แต่เราก็มีวัฒนธรรมของชาว เขามากมายหลากหลายเผ่าและแตกต่างกันออกไป ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดขายที่เด่นของการเดินทางท่องเที่ยว แบบทัวร์ป่าของเชียงใหม่

การท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่าของเชียงใหม่เกิดขึ้นมาประมาณปี พ.ศ. 2530 - 3531 จากความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยเส้นทาง การท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่าถูกกำหนดขึ้นอย่างกว้างๆ เช่น

- มีการล่องแพตามแม่น้ำ

- เส้นทางทัวร์ป่าที่เหมาะสมจะเป็นเส้นทางที่ผ่านน้ำพุร้อน หรือถ้ำ
- เป็นเส้นทางที่สามารถไปพักแรมกับชาวเขาเผ่าต่างๆ ได้
- มีช้างให้นักท่องเที่ยวได้นั่งสัก 2-3 ชั่วโมง

ซึ่งการล่องแพนั้นส่วนใหญ่จะใช้แพที่ทำจากไม้ไผ่ และการเดินป่าในบางครั้งก็จะเดินเป็นวงกลม ซึ่งคาดว่า 60 เปอร์เซ็นต์ ของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศใหม่จะมีกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่าด้วย และนักท่องเที่ยวเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวจากประเทศตะวันตก ซึ่งมีอายุประมาณ 18 -30 ปี ซึ่งนักท่องเที่ยวเหล่านี้ส่วนหนึ่งอยู่ในวัยทำงาน หรือในวัยเรียน ซึ่งสามารถที่จะย้อนกลับมาท่องเที่ยวอีกในอนาคต และนักท่องเที่ยวเหล่านี้เดินทางท่องเที่ยวแบบแบกเป้เที่ยว (Backpackers) ส่วนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเป็นกลุ่มโดยมีบริษัททัวร์ต่างประเทศและในเชียงใหม่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้โดยจะเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวในเชียงใหม่โดยรถบัสมักจะเป็นคนแก่ และมักจะไม่มาใช้กิจกรรมทัวร์ป่า

เส้นทางทัวร์ป่าที่สำคัญในภาคเหนือมีดังนี้

- เส้นทางสายแม่แตง ที่ใช้ลำน้ำแดงเป็นหลัก
- เส้นทางสายอำเภอป่าที่ใช้ลำน้ำปายเป็นหลัก
- เส้นทางสายแม่สะเรียง ที่ใช้น้ำแม่แจ่มเป็นหลัก

ส่วนจังหวัดตากก็มีกิจกรรมท่องเที่ยวทัวร์ป่าที่อำเภออุ้มผาง ส่วนทัวร์ป่าที่จังหวัดกาญจนบุรีไม่ค่อยประสบผลสำเร็จเท่าไรทั้งนี้ก็น่าเนื่องจากไม่มีชาวเขาจึงทำให้นักท่องเที่ยวไม่มีประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมที่หลากหลาย ส่วนทางภาคใต้ก็ปรับเปลี่ยนจากกิจกรรมทัวร์ป่ามาเป็นการปั่นเขาแทน ทั้งนี้เนื่องจากทางภาคใต้ไม่มีป่าที่มีศักยภาพที่ดีเพียงพอที่เหมาะสมกับกิจกรรมทัวร์ป่า

เนื่องจากกิจกรรมทัวร์ป่าเป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยวค่อนข้างสูง ดังนั้นจึงทำให้ผู้ที่สามารถพูดภาษาอังกฤษได้ไม่มากก็สามารถดำเนินธุรกิจทัวร์ป่าได้ ในช่วงยุคแรกๆนั้น 60 เปอร์เซ็นต์ของผู้ประกอบการทัวร์ป่าและไกด์ทัวร์ป่าของเชียงใหม่พัฒนามาจากชาวเขาจริงๆ และในปัจจุบันบริษัททัวร์หลายแห่งในเชียงใหม่ก็มีชาวเขาเป็นเจ้าของ เนื่องจากการดำเนินธุรกิจทัวร์ป่าไม่ได้เป็นเรื่องซับซ้อน การดำเนินการก็เป็นเพียงแต่นำเอาเงินที่ได้รับจากนักท่องเที่ยวคนละ 1,500 บาทสำหรับกิจกรรมท่องเที่ยวทัวร์ป่า 2 คืน 1 วัน ไปซื้ออาหารเพื่อเตรียมไว้สำหรับนักท่องเที่ยว เมื่อเข้าไปในป่าก็มีกิจกรรมการเดินป่า ชี่ช้าง และล่องแพ ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับป่าในภาคเหนือของประเทศไทย ได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมชาวเขา และได้ตื่นเต้นกับการชี่ช้าง ล่องแพ และความสนุกสนานเพลิดเพลิน

ในความเป็นจริงนั้นกิจกรรมเกี่ยวกับทัวร์ป่าได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับหลายๆหน่วยงานของภาครัฐ เช่น การเดินป่าเกี่ยวข้องกับกฎหมายของวนอุทยานที่มีกรมป่าไม้เป็นผู้ดูแล การล่องแพในแม่น้ำก็เกี่ยวข้องกับกรมเจ้าท่า ส่วนมัคคุเทศก์ก็มี พ.ร.บ. ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ควบคุมอยู่

อย่างไรก็ตามก็พบว่าปัญหาเกี่ยวกับกิจกรรมทัวร์ป่าในเชียงใหม่ นั้นได้ส่งผลกระทบต่อออกมาหลายและรุนแรงเกินความคาดหมาย เช่น ปัญหานักท่องเที่ยวไปสูบบุหรี่เสพยาเสพติดและเสียชีวิตในป่า เรื่องเกี่ยวกับช่างกระต๊อบนักท่องเที่ยวตาย มีคนคุกก็ไปลวนลามนักท่องเที่ยวหญิง เป็นต้น

ทัวร์ป่ากับเกสต์เฮาส์เกิดขึ้นมาในสังคมของเชียงใหม่ในเวลาใกล้เคียงกัน ที่พักรวมแบบเกสต์เฮาส์มักจะเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวระดับล่าง เพราะตามทัศนคติของนักท่องเที่ยวแบบที่ชอบผจญภัยแล้วถือว่าการเช่าห้องพักราคาสูงๆแต่ใช้เวลาพักเพียงแค่วันก็คุ้ม โม่งถือเป็นเรื่องที่ไม่คุ้มค่า ถ้าหากมีที่พักแรมที่สะอาด ปลอดภัยและปลอดภัย นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ก็จะเลือกพักที่พักรวมแบบนั้นมากกว่า

ปัญหาอีกประการหนึ่งคือการไม่มีจรรยาบรรณของผู้ประกอบการทัวร์ป่าที่เห็นแก่ผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจ อันนำไปสู่ความด้อยคุณภาพของกิจกรรมทัวร์ป่า อันนำมาสู่ความไม่พึงพอใจของนักท่องเที่ยว อันส่งผลกระทบต่อภาพรวมและตลาดการท่องเที่ยวโดยรวมของธุรกิจทัวร์ป่าของเชียงใหม่ ตัวอย่างเช่น ในปัจจุบันแพคเกจทัวร์ป่าสำหรับ 2 คืน 1 วัน จะขายกันในราคา 1,200 บาท ซึ่งบริษัททัวร์จะหักไว้ 500 บาท ที่เหลือ 700 บาท จะให้ไว้กับมัคคุเทศก์เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายทั้งหมดสำหรับแพคเกจนี้ เช่น ค่าอาหารทุกมื้อสำหรับนักท่องเที่ยว ค่ายานพาหนะ ค่าแพและค่าจ้างรถแพ ค่าขี่ช้าง และค่าที่พักที่หมู่บ้านชาวเขา และค่าจ้างของมัคคุเทศก์ ดังนั้นจึงสามารถคาดเดาได้ถึงมาตรฐานและคุณภาพของแพคเกจทัวร์ป่าที่นักท่องเที่ยวจะได้รับว่าด้อยคุณภาพตามราคาที่มีมัคคุเทศก์ได้รับสำหรับการดำเนินการจากบริษัท

นอกจากนั้นยังพบว่านักศึกษาที่จบการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยมักจะไม่ชื่นชอบที่จะเป็นมัคคุเทศก์ทัวร์ป่า ทั้งนี้เนื่องจากการเป็นมัคคุเทศก์ทัวร์ป่าอาจจะเป็นงานที่ลำบาก อันนำไปสู่ปัญหามัคคุเทศก์ทัวร์ป่าไม่มีคุณภาพมาตรฐานเท่าที่ควร

ปัญหาอีกประการหนึ่งคือปัญหาที่เกิดจากนักท่องเที่ยว ทั้งนี้เนื่องจากในปัจจุบันประเทศไทยเป็นประเทศเดียวในโลกที่เปิดโอกาสให้ประชากรของประเทศต่างๆในโลกกว่า 80 ประเทศสามารถเดินทางเข้ามายังประเทศไทยได้โดยไม่ต้องขอวีซ่าเข้าประเทศ จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวประเภทแอบแฝงเข้ามาเข้ามาสู่การทำให้ขบวนการค้ายาเสพติด ขบวนการค้าผู้หญิงข้ามชาติ และขบวนการก่อวินาศกรรมต่างๆ ได้เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย นักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งคือบุคคลซึ่งทำผิดกฎหมายในบ้านเมืองของตนและหนีคดีเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย แล้วเข้ามาฝังตัวเป็นเจ้าของธุรกิจ ร้านอาหาร แหล่งบันเทิง หรือบริษัททัวร์ แต่เบื้องหลังเป็นขบวนการมาเฟีย ขบวนการค้ายาเสพติดข้ามชาติ

ปัญหาเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวอีกประการหนึ่งคือการแต่งกายไม่สุภาพ ไม่สอดคล้องกับสังคมวัฒนธรรมของเมืองเชียงใหม่ เช่น แต่งกายไม่รัดกุมเข้าไปในวัด เป็นต้น ซึ่งถือเป็นการไม่เคารพวัฒนธรรมท้องถิ่น

ปัญหาประการหนึ่งของทัวร์ป่าคือกิจกรรมทัวร์ป่าทำให้เกิดผลกระทบในเชิงลบต่อชุมชนและวัฒนธรรมชาวเขา เส้นทางทัวร์ป่าที่ได้พัฒนามาจนถึงปัจจุบันได้เข้าไปเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นเกือบหมดแล้ว ในปัจจุบันจะเห็นว่าในหมู่บ้านชาวเขาแถวลุ่มน้ำแดงหลายหมู่บ้านตั้งแต่สบถ้ำ ทุ่งยั้ง ไป

จนถึงหมู่บ้านที่จะขึ้นไปเมืองคอง เด็กชาวเขาในหมู่บ้านเหล่านี้อยากจะมียี่ห้อเสื้อที่มีคำว่า ‘นิวยอร์ก’ หรือ ‘2000’ พิมพ์อยู่ข้างหน้า แล้วใส่รองเท้าที่มียี่ห้ออย่างน้อยก็รองเท้า ‘ไนกี้’ หรือ ‘อาดิดาส’ ซึ่งสิ่งของเหล่านี้เป็นของนักท่องเที่ยวยุโรปที่เด็กชาวเขาลักขโมยมาเพราะความนิยมเลียนแบบเสื้อผ้าเครื่องและเครื่องแต่งกายแบบนักท่องเที่ยวยุโรปจึงทำให้เด็กชาวเขาเหล่านี้ไม่ต้องการที่จะแต่งกายในชุดชาวเขาอีกต่อไป นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังมีส่วนเข้าไปเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวเขาที่เคยเรียบง่ายจากที่เคยเข้ามาที่เข้าป่าเพื่อหาหน่อไม้ หรือไปทำไร่ พอค่าก็กลับมาพักผ่อนที่บ้าน ปัจจุบันชาวเขาเหล่านี้พอเข้าขึ้นมาเข้ามากก็จะเข้ามาในเมืองเพื่อหาซื้อน้ำขวดสะอาดใส่ไปเพื่อนำขึ้นไปยังบนดอยเพื่อขายให้กับนักท่องเที่ยว

และแต่เดิมนั้นมีแต่ชาวเขาที่เป็นคนเฒ่าคนแก่เท่านั้นที่ดูบ่ฝั้นตามความเชื่อที่ว่าฝั้นสามารถรักษาและบรรเทาความปวดเมื่อยของร่างกาย ปัจจุบันพบว่าคนหนุ่มหรือแม้กระทั่งเด็กชายชาวเขาจะติดฝั้น ทั้งนี้เนื่องจากการที่ต้องคอยบริการฝั้นให้กับนักท่องเที่ยวที่แวะมาอยู่เป็นประจำทำให้เกิดแรงจูงใจที่อยากจะดูบ่ฝั้นตามนักท่องเที่ยว

ปัญหาอีกประการหนึ่งจากกิจกรรมทัวร์ป่าคือปัญหาขยะ ซึ่งพบว่าในเส้นทางทัวร์ป่าจะมีขยะที่เกิดจากกิจกรรมของนักท่องเที่ยวป่าเป็นจำนวนมาก ซึ่งขยะเหล่านี้ชาวเขาก็จัดการอย่างง่าย ๆ คือนำไปเผาหรือฝัง ซึ่งในเส้นทางทัวร์ป่าแถบแม่แจ่มจะพบหลุมขยะจำนวนมาก ซึ่งขยะเหล่านี้ต้องใช้เวลา 20 ถึง 30 ปีจึงจะย่อยสลาย และขยะบางชนิดอาจใช้เวลาถึง 100 ปีจึงจะย่อยสลาย วิธีการแก้ไขในเรื่องนี้คือทั้งนักท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์จะต้องเตรียมถุงขยะใส่ไว้ในเป้ของตนเองเมื่อมีขยะก็นำขยะเหล่านั้นใส่ไปในถุงแล้วนำมาทิ้งในถังขยะในเมือง เพื่อไม่ให้ป่าและหมู่บ้านชาวเขาในเส้นทางทัวร์ป่าเต็มไปด้วยขยะ

ปัญหาจากทัวร์ป่าอีกประการหนึ่งคือปัญหาการตัดไม้ไผ่เพื่อนำมาเป็นแพคสำหรับนักท่องเที่ยวได้ต้องแพคตามลุ่มน้ำต่างๆที่มีเส้นทางทัวร์ป่า ซึ่งในวันหนึ่งๆมีต้นไผ่ถูกตัดไปเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในช่วงเดือนมีนาคม ถึงเดือนเมษายน ที่จะมีกิจกรรมทัวร์ป่าจำนวนมาก ถึงแม้ต้นไผ่จะเป็นต้นไม้ที่เติบโตเร็วก็ตามแต่เมื่อมีการตัดทำลายเป็นจำนวนมากต้นไผ่เหล่านี้ก็โตไม่ทัน และจะหมดไปจากป่าในแถบนี้ อีกทั้งการจัดการแพคไม้ไผ่ที่ถูกตัดมาแล้วยังจุดหมายปลายทางก็ยังไม่มีการจัดการที่ดีพอ จึงไปขวางลำน้ำทำให้เกิดปัญหาขึ้นมาอีก

ปัญหาจากทัวร์ป่าอีกประการหนึ่งคือเรื่องช้าง ซึ่งถือเป็นสัตว์ที่มีคุณค่ามากสำหรับประเทศไทย ซึ่งหน่วยงานของภาครัฐก็ยังไม่สามารถที่จะดูแลได้อย่างทั่วถึง ซึ่งในปัจจุบันพบว่ามีช้างป่วยจากการถูกใช้งานหนัก ช้างบาดเจ็บจากการถูกสับหัววันละหลายครั้ง อาหารที่ช้างได้รับมีไม่เพียงพอ เพราะหากปัญหาเกี่ยวกับช้างไม่มีการดูแลแล้ว ทัวร์ป่าก็จะไม่มีช้างไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว ซึ่งช้างถือได้ว่าเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของนักท่องเที่ยว

ปัญหาโสเภณีชาวเขาก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งจากการท่องเที่ยว ทั้งนี้เนื่องจากบางหมู่บ้านมีการขายบริการทางเพศ เช่นที่อำเภอปาย ซึ่งเป็นอำเภอเล็กๆที่สวยงาม มีน้ำพุร้อน จักรยานไปนอกอำเภอก็จะมิ

น้ำพุร้อน น้ำตก ที่หมู่บ้านชาวเขาที่จะมีทิวทัศน์ที่สวยงาม และเมื่อมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปยังหมู่บ้านก็จะถูกถามว่าต้องการเช่ารถหรือไม่ ยาเสพติดหรือไม่ทุกคนไป

จากปัญหาของทัวร์ป่าดังกล่าวข้างต้นยังไม่มีการจัดการเพื่อหาทางออกอย่างเป็นระบบที่แท้จริง จึงทำให้ปัญหายังคงอยู่ต่อไป ถ้าหากมีการจัดการทัวร์ป่าอย่างมีระบบเดียวกันทั้งหมด เช่น แพคเกจทัวร์ 2 วัน 1 คืน ราคา 2,000 บาท แพคเกจทัวร์ 3 วัน 2 คืน ราคา 3,000 บาท เป็นต้น โดยมีการขายแพคเกจทัวร์ป่าในราคาเดียวกัน ก็จะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เช่น ผู้ประกอบการ มัคคุเทศก์ เป็นต้น ส่วนรัฐก็จะได้รับประโยชน์ในรูปของภาษี

ถ้าหากป่าถูกทำลาย แม่น้ำถูกทำลาย ชาวเขาถูกทำลาย และจำนวนเปอร์เซ็นต์ของชาวเขาในปัจจุบันที่ได้รับผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวก็น้อยมาก ถ้าเทียบกับผลกระทบกับประเพณีและวิถีชีวิตของชาวเขา

กรณีการปล้นทรัพย์นักท่องเที่ยวทัวร์ป่า ในช่วงปี พ.ศ.2536 มีข่าวการปล้นนักท่องเที่ยวทัวร์ป่าติดกันหลายๆ ครั้ง เช่น ข่าวการปล้นนักท่องเที่ยวขณะล่องแพชมธรรมชาติตามลำน้ำแดง เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2536 เวลา ประมาณ 13.30 น. หลังจากปล้นทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวได้จำนวนรวม 5 แสนบาท คนร้ายได้ใช้อาวุธปืนยิงขู่ ทำให้นักท่องเที่ยวแตกฮือหนีลงน้ำไปขึ้นฝั่งแล้ววิ่งหนีเข้าป่าที่บพร้อมกับมัคคุเทศก์ เหตุการณ์เกิดขึ้นในเส้นทางทัวร์ป่าระหว่างบ้านโป่งแ่งกับบ้านทุ่งยั้ง ตำบลก๊อดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ (หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 20 มีนาคม 2536)

เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2536 เวลาประมาณ 11.00 น. ขณะที่นักท่องเที่ยวกำลังล่องแพชมธรรมชาติในลำน้ำแดง บริเวณโป่งหวาย บ้านหมู่ที่ 3 ตำบลก๊อดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ได้มีคนร้ายใช้อาวุธปืนเข้าปล้นนักท่องเที่ยวและกวาดเอาทรัพย์สินไปได้จำนวนรวมแสนบาท การปล้นครั้งนี้ถือเป็นการปล้นครั้งที่ 2 ซึ่งสถานที่เกิดเหตุอยู่ใกล้เคียงกับการปล้นครั้งแรก และระยะเวลาในการปล้นห่างจากครั้งแรกเพียง 1 เดือนเท่านั้น (หนังสือพิมพ์ไทยนิวส์ ฉบับวันที่ 27 เมษายน 2536)

ข่าวโจรป่าปิดแม่น้ำแดงปล้นนักท่องเที่ยวเกิดอีกครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2536 เวลา ประมาณ 10.00 น. บริเวณเขตติดต่อระหว่าง บ้านทุ่งยั้งกับบ้านโป่งแ่ง ตำบลก๊อดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ คนร้ายมีทั้งปืนและมีดเป็นอาวุธ เดินลุยน้ำเข้าปล้นนักท่องเที่ยวขณะล่องแพในแม่น้ำแดง กวาดเอาทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวไปได้รวมแสนบาท นักท่องเที่ยวต่างชาติทั้งชายและหญิงพากันแตกตื่นหนีเอาตัวรอด เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ทราบเรื่องได้สั่งให้ปิดการล่องแพท่องเที่ยวในลำน้ำแดงจนกว่าสถานการณ์จะคลี่คลาย (หนังสือพิมพ์ไทยนิวส์ ฉบับวันที่ 6 สิงหาคม 2536)

จากการสัมภาษณ์ นายสีทน สีวัน มัคคุเทศก์ทัวร์ป่าผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์การปล้นครั้งแรก เล่าว่า ในวันที่ 18 มีนาคม 2536 เขาได้นำนักท่องเที่ยวออกจากที่พักในเวลาประมาณ 9 นาฬิกา เพื่อไปขึ้นช้างในช่วงเช้า หลังจากนั้นได้นำนักท่องเที่ยวไปล่องแพในลำน้ำแดง ขณะที่เขากำลังล่องแพนำหน้าโดยมีแพของนายศักดิ์ สีวัน ผู้เป็นน้องชาย ถ่อแพอีกลำหนึ่งตามมา และมีแพของเพื่อนมัคคุเทศก์อีกคนหนึ่งปิด

ท้ายขบวน เมื่อเขาถ่อแพมาถึงคู้้งน้ำแห่งหนึ่งเขาสังเกตเห็นว่า มีคนสามคนซึ่งมีลักษณะคล้ายกับผู้หญิง เพราะสวมผ้าซิ่นและสวมหมวกกันหนาวทั้งสามคน กำลังยืนตกเบ็ดอยู่ในแม่น้ำใกล้กับตลิ่ง เมื่อเขาถ่อแพเข้ามาใกล้คนเหล่านั้นในระยะประมาณ 5 เมตร บุคคลเหล่านั้นได้แสดงตัวเป็นคนร้ายโดยได้ถอดผ้าซิ่นออก และยิงปืนขู่ พร้อมทั้งตะโกนบอกว่าเป็นการปล้น เขาได้พยายามตะโกนบอกน้องชายที่ถ่อแพตามมาให้หยุด แต่คนร้ายได้ยิงปืนขู่ให้เขาหยุดส่งเสียง แล้วใช้มีดกรีดกระเป๋ากของนักท่องเที่ยวนำสิ่งของของนักท่องเที่ยวนั้น เช่น เงิน กล้องถ่ายรูป และอื่นๆ ไป เขากับเพื่อนมักคุเทศก์ใช้เวลาาร่วม 3 ชั่วโมงในการวิ่งและเดินข้ามภูเขาเพื่อไปแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ

หลังจากการปล้นนักท่องเที่ยวนั้นแล้ว ก็มีการปล้นนักท่องเที่ยวนั้นในเส้นทางนี้อีกหลายครั้ง ต่อมาเจ้าหน้าที่ตำรวจได้จับกุมชาวเขาจำนวนหนึ่งในข้อหาปล้นทรัพย์สินนักท่องเที่ยวนั้น

3 ผลของการท่องเที่ยวที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชนชาวเขา

มีตัวอย่างมากมายที่แสดงให้เห็นว่าเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้าไปในหมู่บ้านของชุมชนชาวเขาแล้วได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมและประเพณีของชุมชนชาวเขา ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากความต้องการของนักท่องเที่ยว และการสนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้านของชุมชนชาวเขา

นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปท่องเที่ยวยังหมู่บ้านชาวเขาคือนักท่องเที่ยวกลุ่มที่มีธรรมชาติ อากาศที่สวยงามเห็นชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของชาวเขา ในขณะที่เดียวกันก็ต้องการความตื่นเต้นและผจญภัย แต่ด้วยข้อจำกัดในด้านเวลาและงบประมาณ อีกทั้งความไม่สามารถสื่อสารกับคนในชุมชนท้องถิ่นได้ ดังนั้นความต้องการของนักท่องเที่ยวเหล่านี้จึงได้ถูกนำมาดำเนินการ โดยผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจของตน อย่างไรก็ตามในการดำเนินการเช่นนี้ผู้ประกอบการก็ต้องการที่จะประหยัดค่าใช้จ่ายในการลงทุน ทั้งนี้เพราะถ้าหากสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายได้มากเท่าไรก็หมายถึงผลกำไรมากมายที่เพิ่มขึ้นจากการลงทุน

ผลที่ตามมาจากการประหยัดต้นทุนของผู้ประกอบการนำไปสู่การลดราคาที่จะต้องเป็นไปอย่างสมเหตุสมผลที่ชาวเขาในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวควรจะได้รับ ในบางครั้งก็นำไปสู่การนำเสนอสถานการณ์ที่ไม่เป็นจริงตามความเชื่อหรือประเพณีดั้งเดิมของชาวเขา ทั้งนี้เพียงเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยผู้ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจท่องเที่ยว เช่น การจ้างให้ชาวบ้านเต้นจะคี (ซึ่งเป็นกิจกรรมชาวเขาเผ่ามูเซอจะกระทำในช่วงประเพณีกินวอหรือประเพณีปีใหม่ หรือพิธีเลี้ยงผีที่เชื่อว่าเป็นการช่วยรักษาอาการเจ็บป่วย) หรือการให้ชาวบ้านไปปลงลานสาวกอด (หมายถึงประเพณีของชาวเขาเผ่าอีเก้อหรืออาฮา ซึ่งมีข้อห้ามไม่ให้หนุ่มสาวพบปะพูดคุยกันในบ้าน จึงได้มีการจัดให้มีประเพณีขึ้นที่ลานกลางหมู่บ้านขึ้นเพื่อให้หนุ่มสาวได้มีโอกาสพบปะพูดคุยและร้องรำทำเพลงกัน) ซึ่งถือเป็นการทำให้ชาวบ้านต้องสร้างสถานการณ์ของประเพณีหรือพิธีกรรมของชาวเขา

เมื่อการท่องเที่ยวเข้าไปในชุมชนชาวเขาทำให้คนในชุมชนชาวเขาได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับ การท่องเที่ยว เช่น กลุ่มชาวบ้านที่มีโอกาสเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ซึ่งหมายถึงกลุ่ม ชาวบ้านที่รับรู้ว่าเมื่อมีธุรกิจหรือกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนแล้วตนสามารถที่จะมีรายได้ จากกิจกรรมดังกล่าวได้ ชาวบ้านกลุ่มนี้จึงได้เข้าไปสร้างสัมพันธ์กับผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวหรือผู้เกี่ยว ข้อง และพร้อมที่จะทำทุกอย่างเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ประกอบการ และเริ่มที่จะไม่สนใจต่อกฎ ระเบียบและกติกาของสังคมที่เคยมีมาเนิ่นนาน โดยการที่คนเหล่านี้เมื่อมีโอกาสเอาใจเอาเปรียบชาวบ้านคน อื่นก็เริ่มที่จะเอาใจเอาเปรียบ ตัวอย่างเช่น การไปบังคับ กดราคา หรือทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้มายังสิ่งของ หรือของใช้ส่วนตัวของเพื่อนบ้าน เมื่อรู้ว่าสิ่งของเหล่านี้ต้องเป็นที่ต้องการของตลาดหรือของนักท่องเที่ยว โดยไม่สนใจกับความรักความผูกพันความรู้สึกหวงแหนที่เจ้าของมีต่อสิ่งของหรือเครื่องใช้ต่างๆเหล่านั้น และในบางครั้งถึงไปอาศัยอิทธิพลของบุคคลอื่นที่ชาวบ้านคนนั้นเคารพและเกรงใจมายังบังคับ ทำให้ชาวบ้าน คนนั้นต้องขายข้าวของส่วนตัวที่ไม่ต้องการขายในราคาที่ต่ำและไม่เป็นธรรมและขัดแย้งกับความรู้สึกและ ความต้องการของตนเป็นอย่างยิ่ง

ชาวบ้านกลุ่มที่ 2 จะเป็นกลุ่มที่สนใจและต้องการแสวงหาโอกาสสำหรับตนเองในการเข้า ไปมีผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน โดยการเข้าไปสนิทสนมและเรียนรู้วิธีการจากชาวบ้านกลุ่มที่ หนึ่ง

ส่วนชาวบ้านกลุ่มที่ 3 คือกลุ่มชาวบ้านที่รู้สึกว่าตนเองถูกรบกวนจากการท่องเที่ยว ทั้งนี้ เนื่องจากการท่องเที่ยวในชุมชนทำให้ชาวบ้านเหล่านี้รู้สึกว่าตนเองขาดความเป็นส่วนตัวจากความสนใจของ นักท่องเที่ยว ตัวอย่างเช่นเมื่ออาศัยอยู่ในบ้านก็จะมีนักท่องเที่ยวโผล่เข้ามาดูว่ากำลังทำอะไร หรือขอเข้ามาดู บนบ้าน ซึ่งถือเป็นการรบกวนสิทธิส่วนตัว รบกวนโลกส่วนตัวของชาวบ้านกลุ่มนี้เป็นอันมาก ทำให้ชาว บ้านกลุ่มนี้เริ่มที่จะไม่พอใจนักท่องเที่ยว และในอนาคตชาวบ้านกลุ่มนี้ก็มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมต่อต้าน นักท่องเที่ยว

ถึงแม้ว่าวัฒนธรรมต้องมีการเคลื่อนไหวหรือเปลี่ยนแปลง แต่ควรเป็นการเคลื่อนไหวและ เปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในหมู่บ้านมากกว่าการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมในชุมชน ตามความต้องการของนักท่องเที่ยวหรือผู้ประกอบการท่องเที่ยวซึ่งถือว่าเป็นคนนอกชุมชน

วัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวเขาเป็นกฎเกณฑ์กติกาที่ชาวเขาเหล่านั้นๆ ได้เชื่อและสืบทอดความ เชื่อด้วยการกระทำที่คิดว่าสอดคล้องและเหมาะสมกับสังคมและวิถีชีวิตของตน เช่น ลานสาวกอดของชาว เขาเผ่าอีเก้อหรืออาข่า ซึ่งเป็นสถานที่ไว้ให้หนุ่มสาวมาทำความรู้จักพูดคุยกัน หรือร้องเพลงและเต้นรำร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การอยู่ร่วมกันต่อไปในอนาคต อันถือเป็นการสืบทอดเผ่าพันธุ์ของตน

อย่างไรก็ตามถ้าหากวัฒนธรรมในชุมชนชาวเขาเหล่านี้เกิดเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมตาม ความต้องการของชาวบ้านเอง โดยการตกลงร่วมกันของคนในชุมชนเองเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคน

ในชุมชนก็คงไม่เป็นปัญหา แต่ถ้าหากการเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นจากความต้องการหรือการกำหนด โดยคนภายนอกชุมชน ก็ทำให้ชุมชนเกิดปัญหาขึ้นมาได้

ปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนชาวเขาจากกลุ่มผู้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวแล้วสามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว อันนำไปสู่พฤติกรรมบริโภคนิยม ทำให้ชาวบ้านกลุ่มนี้เริ่มมีความต้องการในเชิงวัตถุมากขึ้น ซึ่งถ้าหากไม่มีการบริหารจัดการรายจ่ายให้ดีก็จะนำมาซึ่งหนี้สินจากการซื้อสินค้าเงินผ่อน และหากการท่องเที่ยวไม่เข้ามาในหมู่บ้านอีกต่อไป และถ้าชาวเขาเหล่านี้ได้ละทิ้งอาชีพการเกษตรของตนไปเสียแล้ว ปัญหาด้านเศรษฐกิจย่อมเกิดขึ้นกับกลุ่มชาวเขาเหล่านั้น

กรณีเช่นหมู่บ้านรวมมิตรซึ่งเป็นชุมชนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง อยู่บนเส้นทางท่องเที่ยวล่องแม่น้ำกกจากท่าตอนเพื่อไปยังจังหวัดเชียงราย เป็นหมู่บ้านที่มีช้างจำนวนมาก และมีบริการช้างสำหรับให้นักท่องเที่ยวนั่งจากไปยังหมู่บ้านชาวเขาเผ่าเข้า แล้วเดินไปยังหมู่บ้านชาวเขาเผ่ามูเซอ จากนั้นก็เดินต่อไปยังหมู่บ้านชาวเขาเผ่าอีโก้ เส้นทางเดินป่าเส้นทางนี้เป็นเส้นทางที่ได้รับความนิยมมากในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมา แต่เมื่อ 3 ปีที่ผ่านมาเมื่อเดินเข้าไปในหมู่บ้านชาวเขาแห่งนี้จะไม่พบบรรยากาศของความเป็นหมู่บ้านชาวเขาเลย ทั้งนี้เนื่องจากคนในหมู่บ้านไม่แต่งกายด้วยชุดชาวเขาประจำเผ่าเลย

ในช่วงแรกที่การท่องเที่ยวเข้าไปยังหมู่บ้านรวมมิตรแห่งนี้ ชาวชุมชนจะแตกตื่นกันมาก เพราะนักท่องเที่ยวจะเดินเข้ามาเป็นขบวนยาว ประมาณ 20-30 คน โดยนักท่องเที่ยวเหล่านี้จะเดินทางเข้ามาด้วยรถบัสขนาดเล็ก หรือเดินทางเข้ามาโดยเรือ 2 - 3 ลำ ซึ่งชาวบ้านจะแตกตื่นกับนักท่องเที่ยวที่เป็นคนผิวขาว ผมแดง ถอดเสื้อบ้าง ใส่เสื้อกล้ามบ้าง หลังจากที่มีคนเทศกได้นำชมหมู่บ้านและวิถีชีวิตของชาวชุมชนแล้วก็ให้นักท่องเที่ยวแยกย้ายกันไปพักตามบ้านชาวบ้าน เนื่องจากในช่วงดังกล่าวเป็นหน้าแล้งดังนั้นเมื่อนักท่องเที่ยวประมาณ 30 คนเข้าไปในหมู่บ้านและเข้าไปใช้น้ำของชาวบ้านทำให้น้ำในหมู่บ้านหมด ชาวบ้านแทบไม่มีน้ำดื่มเลยทีเดียว

ต่อมาก็มีผู้ประกอบการได้ไปแนะนำให้ชาวบ้านได้มีที่พักไว้รองรับนักท่องเที่ยวโดยผู้ประกอบการช่วยลงทุนให้เป็นบางส่วน โดยให้ชาวบ้านรักษาความสะอาดของที่นอนและซักผ้าห่มให้สะอาด ชาวบ้านบางคนได้สร้างที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวไว้อีกหนึ่งหลัง ทำให้หมู่บ้านนั้นมีบ้านเรือนเป็นจำนวนมากนำไปสู่การตัดไม้มาสร้างบ้านสำหรับนักท่องเที่ยวมากขึ้น และคนหนุ่มสาวในหมู่บ้านไม่นิยมแต่งกายประจำเผ่าเหมือนเดิมแต่กลับนิยมสวมกางเกงยีนส์เลียนแบบนักท่องเที่ยว และจะแต่งชุดกางเกงยีนส์ไปรอรับนักท่องเที่ยว ทำให้ภาพของหมู่บ้านแห่งนี้ไม่หลงเหลือภาพของหมู่บ้านชาวเขาเผ่าอีโก้อีกต่อไป และทำให้นักท่องเที่ยวไม่ต้องการเดินทางเข้ามายังหมู่บ้านนี้อีก จึงทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวยังหมู่บ้านอื่น

ในบางครั้งหมู่บ้านชาวเขาก็เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งแบบ Sightseeing และแบบทัวร์ป่า เช่น หมู่บ้านม้งดอยปุยบนดอยปุย หรือบ้านผานกกก ไปทางโป่งแยงและแยกเข้าไปอีกประมาณ 5 กิโลเมตรเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบ Sightseeing ที่มีนักท่องเที่ยวเข้าไปแวะชมวิถีชีวิตของชาวเขา

ส่วนการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่านักท่องเที่ยวจะแวะพักค้างคืนในหมู่บ้านชาวเขา โดยชาวเขาจะได้เงินจากการให้ที่พัก 1 คืน กับข้าวเช้าอีก 1 มื้อจากนักท่องเที่ยวเพียงหัวละ 20 บาท ซึ่งเป็นราคาที่ชาวเขาได้รับมาเป็นเวลาร่วม 20 ปี โดยที่มัคคุเทศก์หรือผู้ประกอบการไม่เคยที่จะเพิ่มราคาค่าบริการเหล่านี้ให้กับชาวเขาเหล่านี้เลย ซึ่งถือได้ว่าเป็นการประกอบธุรกิจที่ไม่ยุติธรรมต่อชาวบ้านเป็นอย่างยิ่ง

ในกรณีหมู่บ้านอีถ้อสามแยก เป็นเส้นทางท่องเที่ยวของทัวร์ป่าเส้นทางที่จะไปดอยแม่สะลอง จะมีการนำเอาพิธีกรรมของชาวเขามาขายเป็นสินค้าการท่องเที่ยว เช่น พิธีไล่ชิงช้า ซึ่งถือว่าเป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์ของชาวอีถ้อ และเป็นพิธีที่มีเสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาชม ในปัจจุบันจะมีการไล่ชิงช้าที่หมู่บ้านอีถ้อแห่งนี้เกือบทุกครั้งที่มียกนักท่องเที่ยวเข้ามา หรือแม้กระทั่งพิธีแต่งงานของชาวเขาเผ่าเย้าก็ถูกนำมาแสดงให้นักท่องเที่ยวได้ชม ซึ่งจะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวสามารถนำพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวเขามาแสดงให้นักท่องเที่ยวชม ทั้งนี้เกิดจากอำนาจเงินที่ชาวเขาเหล่านี้จะได้รับจากมัคคุเทศก์หรือจากผู้ประกอบการท่องเที่ยวนั่นเอง

นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการที่มัคคุเทศก์มักจะเชื้อเชิญนักท่องเที่ยวให้ไปเสพยาเสพติดในหมู่บ้านชาวเขา เพื่อหวังรายได้จากการขายยาเสพติด ซึ่งมักเกิดขึ้นทุกครั้งที่มีการท่องเที่ยวทัวร์ป่า ซึ่งมีการยืนยันได้จากผู้ที่เกี่ยวข้องว่ามีเพียง 10 เปอร์เซ็นต์ของการเสพยาเสพติดที่เกิดจากความต้องการที่แท้จริงของนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่แล้วเกิดจากการกระตุ้นคะยอของมัคคุเทศก์

อีกตัวอย่างหนึ่งคือที่หมู่บ้านห้วยน้ำริน อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าอีถ้อ และเป็นเส้นทางแวะพักสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางไปยังจังหวัดเชียงราย ในปัจจุบันจะพบว่ามีเพิงที่พักในหมู่บ้านนี้เต็มไปหมด ทั้งนี้เนื่องจากเพิงเหล่านี้ชาวบ้านจะสร้างไว้รองรับนักท่องเที่ยว แต่เมื่อไม่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาหมู่บ้านก็ทำให้เพิงเหล่านี้มีสภาพทรุดโทรม นำไปสู่การทำให้สภาพของหมู่บ้านทรุดโทรมไม่น่ามองตามไปด้วย

นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังได้เข้าไปเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนชาวเขา เช่น หน้าตาที่เหยย่นตามธรรมชาติของแม่เผ่าชาวเขาได้กลายเป็นสินค้าสำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังหมู่บ้านเพื่อถ่ายรูปใบหน้าที่เหยย่นของแม่เผ่าชาวเขา เป็นต้น

4 ปัญหาของธุรกิจท่องเที่ยวในเชียงใหม่

ธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในเชียงใหม่ได้ดำเนินการมาเป็นเวลานานแล้ว และมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 เมื่อเชียงใหม่ได้ถูกกำหนดให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภาคเหนือ ซึ่งพบว่าในปัจจุบันการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวในเชียงใหม่ได้ประสบกับปัญหาบางประการในการดำเนินงาน ซึ่งอรรถพร นิมานันท์ (นายกสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวเชียงใหม่) ได้กล่าวถึงปัญหาการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวในเชียงใหม่ (เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2543) ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

4.1 ปัญหาความไม่ยุติธรรมในการจดทะเบียนธุรกิจท่องเที่ยวอันนำไปสู่ปัญหาการหลอกลวงและข้อโกงนักท่องเที่ยวได้ง่ายขึ้น สืบเนื่องจากกรณีที่ พ.ร.บ. ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ปี พ.ศ. 2535 ได้กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวทุกแห่งต้องไปจดทะเบียนให้ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งพบว่าในปัจจุบันมีผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวในเชียงใหม่ได้ไปจดทะเบียนที่สำนักงานทะเบียนธุรกิจท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ภาคเหนือ เขต 1 เชียงใหม่ จำนวนมากกว่า 100 แห่ง ซึ่งในการจดทะเบียนนี้แบ่งออกเป็น การจดทะเบียนนิติบุคคลของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท จำกัด และแบบบุคคลธรรมดา

ปัญหาอยู่ที่ว่าการจดทะเบียนแบบห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือบริษัท จะต้องเสียค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียนถึง 100,000 บาท ในขณะที่การจดทะเบียนแบบบุคคลธรรมดามีค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียนเพียง 3,000 บาท แต่ในทางปฏิบัติก็สามารถดำเนินธุรกิจได้เทียบเท่ากับบริษัท ในขณะที่ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว เช่น บริษัท หรือห้างหุ้นส่วน จะต้องมีย่านี่รับผิดชอบพนักงานบริษัทตามกฎหมายที่บังคับจะต้องชำระภาษีให้ถูกต้องตามกฎหมาย

ในขณะที่ธุรกิจของบุคคลธรรมดามีสถานที่ทำงานเพียงโต๊ะตัวเดียววางไว้ในบ้านหรือหน้าบ้าน โดยสามารถบริหารงานได้เพียงลำพังคนเดียว และสามารถประกอบธุรกิจท่องเที่ยวได้โดยการขายแพคเกจทัวร์ให้กับนักท่องเที่ยวโดยใช้บริการของมัคคุเทศก์อิสระ (Free Lance Guide) และไม่ต้องจ้างพนักงานประจำในธุรกิจของตน เนื่องจากธุรกิจแบบนี้ไม่มีการลงทุนมากและเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นเช่นการข้อโกงนักท่องเที่ยว ธุรกิจแบบนี้ก็เพียงยกโต๊ะตัวเดียวหนีหายไป และสามารถกลับมาประกอบธุรกิจแบบเดิมได้ใหม่โดยอาจใช้บุคคลอื่นไปจดทะเบียนแทน เช่นที่สถานีรถไฟมีการตั้งโต๊ะขายตัวเครื่องบินโดยรับเงินไปก่อนแต่ต่อมาบริษัทนั้นก็หายไป เช่นเดียวกับบริษัทบุคคลธรรมดาที่มีโต๊ะตัวเดียวตั้งอยู่แถวไนท์บาซาร์ บริการรถเช่า ขายตัวเครื่องบิน แต่แล้วก็เจตเงินนักท่องเที่ยวหนีไป

นอกจากนี้ยังพบว่า 3 ใน 4 ของธุรกิจท่องเที่ยวในเชียงใหม่กว่า 1,000 แห่งที่มาจดทะเบียนเป็นธุรกิจแบบบุคคลธรรมดา ซึ่งการดำเนินธุรกิจที่ลงทุนน้อยและไม่มีความรับผิดชอบ ซึ่งสาเหตุดังกล่าวนี้สามารถที่จะนำมาสู่ความเสื่อมเสียชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวเช่นเชียงใหม่ได้ง่าย ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ต้องการเดินทางมาท่องเที่ยวเชียงใหม่ ซึ่งอาจมีผลในด้านการตลาดการท่องเที่ยวของเชียงใหม่ในอนาคต

อย่างไรก็ตามในขณะนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้แก้ไขกฎระเบียบในข้อนี้แล้วโดยให้ธุรกิจท่องเที่ยวของบุคคลธรรมดาต้องเสียค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียนจำนวน 100,000 บาทเท่ากับบริษัทและห้างหุ้นส่วนจำกัด

4.2 ปัญหาการสูญเสียตลาดนักท่องเที่ยว ปัญหาจำนวนนักท่องเที่ยวญี่ปุ่นในจังหวัดเชียงใหม่ลดลงนั้นสืบเนื่องมาจากความเคลื่อนไหวและการทำงานด้านการท่องเที่ยวของประเทศมาเลเซีย ซึ่งพยายามผลักดันในการแข่งขันตลาดนักท่องเที่ยวกับประเทศไทยและสิงคโปร์ โดยการเปิดรัฐชาราวักเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวไปยังมาเลเซีย และในปีที่ผ่านมาได้มีนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวญี่ปุ่นเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเชียงใหม่เป็นจำนวนมาก โดยนักท่องเที่ยวเหล่านี้มีวัตถุประสงค์ของการเดินทางเพื่อสุขภาพ ดังนั้นก็

กรรมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเหล่านี้กระทำที่เชียงใหม่คือการเข้าวัดฟังเทศน์ฟังธรรม นั่งสมาธิ โดยพักในที่พักรูปแบบโฮมสเตย์ ปัจจุบันมาเลเซียได้ดึงนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ไปจากเชียงใหม่ถึง 30 เปอร์เซ็นต์

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองการบริโภคของนักท่องเที่ยวกับความไม่พร้อมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้สืบเนื่องจากการที่ประเทศแหล่งกำเนิดนักท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น ญี่ปุ่น อังกฤษ ออสเตรเลีย และอเมริกา ได้มีกฎหมายฉบับหนึ่งออกมาเพื่อคุ้มครองนักท่องเที่ยว โดยได้ระบุว่านักท่องเที่ยวจะต้องได้รับการทุกอย่างตามที่บริษัททัวร์ได้นำเสนอไว้ หากนักท่องเที่ยวไม่ได้รับการตามที่ได้ตกลงกันไว้ก็สามารถฟ้องร้องบริษัททัวร์นั้นๆ ได้ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวได้เคยสร้างความเสียหายให้กับธุรกิจท่องเที่ยวในเชียงใหม่มาแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อประมาณ 2 ปี ที่ผ่านมา ทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เผยแพร่ปฏิทินเทศกาลต่างๆ ในประเทศไทยไว้ และในปฏิทินนั้นมีเทศกาลดอกกุหลาบที่เชียงใหม่ เมื่อทางสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวเชียงใหม่ได้สอบถามไปยังการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็ได้รับคำตอบว่าเป็นข้อมูลที่ได้รับการจากเทศบาลนครเชียงใหม่ และเมื่อมีการสอบถามไปยังเทศบาลนครเชียงใหม่ว่าจะมีเทศกาลนั้นจริงหรือไม่ ก็ได้รับการตอบยืนยันจากเทศบาลนครเชียงใหม่ว่าจะจัดเทศกาลดังกล่าวจริง ซึ่งบริษัทท่องเที่ยวในเชียงใหม่ก็จัดการทำการตลาดประมาณ 6 เดือน ถึง 1 ปี ล่วงหน้า โดยการพิมพ์แผ่นพับโฆษณา เพื่อทำการตลาดเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบข้อมูล แต่เมื่อถึงเวลาปรากฏว่าไม่มีเทศกาลดังกล่าว เมื่อหลายๆ บริษัทในเชียงใหม่ได้สอบถามไปยังการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็ปิดความรับผิดชอบไปให้เทศบาลนครเชียงใหม่ และเมื่อได้ติดต่อไปยังเทศบาลนครเชียงใหม่โดยให้นายกเทศมนตรีทำจดหมายยืนยันว่าเหตุการณ์นี้เป็นความผิดพลาดของเทศบาลที่วางแผนการว่าจะจัดงานเทศกาลนี้ขึ้นมาแต่ไม่ได้จัด แต่เทศบาลก็ไม่ได้ดำเนินการแต่อย่างใด ดังนั้นผลเสียหายของการกระทำดังกล่าวจึงตกอยู่กับบริษัทท่องเที่ยวแต่ผู้เดียว

4.4 ปัญหาจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเชียงใหม่มีจำนวนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับเมืองท่องเที่ยวอื่น ในปัจจุบันจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังประเทศไทย 30 เปอร์เซ็นต์ท่องเที่ยวในกรุงเทพฯ ส่วนที่เหลืออีก 70 เปอร์เซ็นต์ จะเดินทางไปท่องเที่ยวตามเมืองท่องเที่ยวหลักตามภาคต่างๆ ในประเทศ อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังเชียงใหม่กับภูเก็ตหรือสมุยแล้วพบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเชียงใหม่มีจำนวนน้อยกว่ามาก ทั้งที่ค่าที่พักในเชียงใหม่จะมีราคาที่ถูกกว่ามาก และห้องพักในเชียงใหม่ถ้าไม่ใช่ช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวแล้วจะมีอัตราการเข้าพักน้อยกว่าเมืองท่องเที่ยวตามชายทะเลเป็นจำนวนมาก

4.5 ปัญหาการด้านตลาดนักท่องเที่ยว ซึ่งพบว่าที่ผ่านมาการทำสัญญาการค้าของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวของประเทศไทยกับคู่สัญญาการค้ากับประเทศจีนนั้น ปรากฏว่ามีเพียงผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในส่วนกลางเท่านั้นที่สามารถทำสัญญาคู่ค้ากับผู้ประกอบการท่องเที่ยวในประเทศจีน และผู้ประกอบการในส่วนภูมิภาคไม่สามารถดำเนินการทำสัญญาคู่ค้ากับผู้ประกอบการท่องเที่ยวในประเทศจีนได้ จึงทำให้เชียงใหม่ต้องสูญเสียตลาดนักท่องเที่ยวส่วนนี้ไป

4.6 ปัญหาจากการที่สนามบินเชียงใหม่ยังไม่สามารถเป็นสนามบินนานาชาติได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้เนื่องจากยังมีสายการบินจากต่างประเทศบินขึ้นลงที่สนามบินเชียงใหม่ น้อยมาก และเมื่อเปรียบเทียบกับภูเก็ตแล้วจะมีสายการบินและเครื่องบินแบบเช่าเหมาลำมาลงมากกว่าเชียงใหม่ เช่น สายการบิน Dragon Air ที่เคยบินระหว่างฮ่องกง เชียงใหม่ก็ไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้เนื่องจากมีผู้ใช้บริการน้อย แต่กลับไปบินลงที่ภูเก็ตแทน ซึ่งปัญหาก็คือทำอย่างไรจึงจะทำให้สนามบินเชียงใหม่เป็นสนามบินนานาชาติอย่างสมบูรณ์ที่มีทั้งสายการบินที่หลากหลายบินขึ้นลง และมีผู้โดยสารใช้บริการมากมายกว่านี้

4.7 ปัญหาการขึ้นราคาค่าธรรมเนียมการเข้าไปในอุทยานแห่งชาติ ปัญหาการขึ้นราคาค่าธรรมเนียมการเข้าไปในป่าอุทยานแห่งชาติ เช่น ดอยอินทนนท์ของกรมป่าไม้ ซึ่งควรมีการแจ้งผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทราบล่วงหน้า ทั้งนี้เนื่องจากผู้ประกอบการท่องเที่ยวได้ขายทัวร์ไปก่อนล่วงหน้าไปเป็นปีแล้ว

4.8 ปัญหาการขาดความรู้และความตระหนักในการอนุรักษ์ธรรมชาติของกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวในเชียงใหม่ จากการขาดความรู้ความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ทำให้บริษัททัวร์หลายแห่งในเชียงใหม่ นำรถยนต์ที่มีขนาดใหญ่เข้าไปในพื้นที่ป่า เพื่อนำนักท่องเที่ยวไปชม นก ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นการทำลายระบบนิเวศและพื้นที่ธรรมชาติของป่า

4.9 ปัญหาการหลอกลวงและฉ้อโกงนักท่องเที่ยว ปัญหาการหลอกลวงนักท่องเที่ยวในเชียงใหม่เกิดจากการที่มีบุคคลมาหลอกลวงนักท่องเที่ยวให้ไปซื้อเพชรพลอยที่ร้านขายเพชรพลอย หรือหลอกลวงนักท่องเที่ยวให้ตัดสูทผ้าไหมที่ร้านตัดสูท เป็นต้น กรณีการหลอกลวงนักท่องเที่ยวมาซื้อเพชรพลอยนั้นมักจะเกิดขึ้นตามแหล่งท่องเที่ยวในเมืองเชียงใหม่ เช่น ที่วัดพระสิงห์ หรือวัดเจดีย์หลวง ซึ่งที่ผ่านมามีคนมาจะพบว่าบุคคลเหล่านี้จะเข้าไปทำความรู้จักกับนักท่องเที่ยว โดยบอกว่าตนเองเป็นนักธุรกิจที่มีชื่อเสียงในเชียงใหม่ทำธุรกิจเพชรพลอยและกำลังจะปิดกิจการ ซึ่งขณะนั้นกำลังทำการเลหลังสินค้าโดยลดราคาสินค้าลง 50 เปอร์เซ็นต์ ทำให้นักท่องเที่ยวหลงเชื่อและไปซื้อสินค้าซึ่งพบว่าได้จ่ายเงินมากกว่าความเป็นจริงจำนวนมาก ซึ่งกรณีเช่นนี้นายทะเบียนธุรกิจท่องเที่ยวเชียงใหม่ และตำรวจท่องเที่ยวเชียงใหม่ได้พบเห็นเป็นประจำทุกวัน

4.10 ปัญหาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว จากกรณีที่นักท่องเที่ยวชาวอังกฤษถูกข่มขืนและฆ่าตายในเกสต์เฮาส์แห่งหนึ่งในเชียงใหม่ นั้น ซึ่งเรื่องนี้ได้ตกเป็นข่าวไปทั่วอังกฤษซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้บริษัทท่องเที่ยวต่างๆ ในอังกฤษงดส่งนักท่องเที่ยวมายังเชียงใหม่

5 ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยว

ปัญหาของการพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศกำลังพัฒนาที่เห็นได้อย่างเด่นชัดคือ ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เนื่องจากประเทศกำลังพัฒนาเหล่านี้มักขาดความตระหนัก ขาดการวางแผน และอาจจะเกิดจากการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวนั้น ปัญหาจากการท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งแวดล้อมของเชียงใหม่ มีดังนี้

5.1 ปัญหาขยะและการพังทลายของดินของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว : กรณีวัดพระธาตุคอยสุเทพ วัดพระธาตุคอยสุเทพถือเป็นวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของเชียงใหม่ นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ เมื่อเดินทางมาเชียงใหม่แล้วมักนิยมเดินทางไปยังวัดพระธาตุคอยสุเทพ จากสถิติพบว่าประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเชียงใหม่จะเดินทางไปยังวัดพระธาตุคอยสุเทพ ซึ่งหากจะเทียบว่าในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางมาเชียงใหม่จำนวนประมาณ 2 ล้านคน ดังนั้นนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปยังวัดพระธาตุคอยสุเทพ จะมีจำนวนประมาณ 1 ล้าน 6 แสนคนต่อปีจากตัวเลขดังกล่าวจะเห็นได้ว่าในแต่ละปี วัดพระธาตุคอยสุเทพต้องรับภาระรองรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเชียงใหม่เป็นจำนวนมาก

จากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากบรรดานักท่องเที่ยวตลอดมาเป็นเวลานานของวัดพระธาตุคอยสุเทพ ทำให้วัดมีสภาพเสื่อมโทรมทางกายภาพที่เห็นได้อย่างชัดเจน ปัญหาความเสื่อมโทรมทางกายภาพของวัดพระธาตุคอยสุเทพ ได้แก่

๓ ปัญหาสภาพเสื่อมโทรมของวัดจากการเป็นแหล่งท่องเที่ยว จากการสำรวจในบริเวณวัดที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยว มักจะพบว่าวัดเหล่านั้นมีสภาพที่เสื่อมโทรม เช่น บริเวณลานวัดมักจะสกปรก ทั้งนี้เนื่องจากวัดเหล่านี้ต้องรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากในแต่ละวัน ประกอบกับการจัดการภายในวัดยังไม่ดีพอ เช่น พื้นทางเดินบริเวณที่นั้มีการพระธาตุคอยสุเทพ ในบริเวณลานวัดพระธาตุคอยสุเทพ มีสภาพสกปรกและทรุดโทรม ขาดการดูแลในเรื่องความสะอาด นอกจากนี้ยังมีการก่อสร้างอาคาร และสิ่งก่อสร้างสำหรับสักการะบูชา ซึ่ขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก จึงทำให้บริเวณลานวัดที่เคยโล่งกว้างกลายเป็นที่คับแคบ อีกทั้งสิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่สร้างขึ้นใหม่ไม่สอดคล้องกับสถาปัตยกรรมที่มีอยู่เดิม ทำให้สิ่งก่อสร้างใหม่ๆ ภายในวัดเหล่านี้กลายเป็นทัศนยะจาดภายในวัด

๔ ปัญหาขยะและการพังทลายของดินใต้ฐานพระธาตุ ปัญหาเรื่องขยะเป็นปัญหาที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เนื่องจากวัดพระธาตุคอยสุเทพเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมสูงจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนเชียงใหม่ผลกระทบทางกายภาพของวัดพระธาตุคอยสุเทพจากการท่องเที่ยวเห็นได้จากกองขยะขนาดมหึมาที่กองอยู่บริเวณลานชั้นนอกของวัดทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ จากร่องรอยของขยะพบว่า แต่เดิมขยะเหล่านี้ถูกโยนทิ้งไปจากบริเวณวัดชั้นนอก เมื่อกองขยะเหล่านี้มีขนาดใหญ่ขึ้น เกิดเป็นสภาพที่ไม่น่าดูแก่ผู้พบเห็น จึงได้มีการติดตั้งรางเหล็กสำหรับลำเลียงขยะ ยาวประมาณ 20 เมตร จากบริเวณลานวัดชั้นนอก ไปยังบริเวณวัดซึ่งเป็นบริเวณป่ารอบวัด ทั้งนี้คาดว่าเกิดจากความต้องการให้กองขยะดังกล่าวอยู่ไกลบริเวณและห่างไกลจากสายตาผู้คนที่ผ่านมาในบริเวณนั้น

อย่างไรก็ตาม จากการนำเสนอรายงานผลการศึกษาคณะกรรมการพัฒนาเพื่อฟื้นฟูและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณวัดพระธาตุคอยสุเทพ ของคณะบริษัทที่ปรึกษา บริษัทแบ็ค แอนด์ เวสต์ ไซ แอนส์ จำกัด และบริษัทออยทูลส์ (ประเทศไทย) จำกัด พบว่าเกิดรอยร้าวบริเวณใต้ฐานพระธาตุคอยสุเทพ จำนวน 2 จุด คือ

จุดที่ 1 อยู่ใกล้ๆ กับรางทิ้งขยะของวัด

จุดที่ 2 อยู่ทางทิศใต้ของวัด อยู่ในแนวเดียวกับโค้งขุนกันท์ (เมื่อปี พ.ศ.2537 ที่บริเวณโค้งขุนกันท์ได้เกิดการพังทลายของดินเนื่องจากการกัดเซาะของน้ำ จนขยวดยานต่างๆ ไม่สามารถแล่นผ่านได้)

นอกจากนี้ จากการศึกษาของบริษัทที่ปรึกษาดังกล่าวพบว่า ได้เกิดการผุกร่อนและพังทลายของดินรอบๆ พระธาตุคุดอยสุเทพ จำนวนถึง 7 จุด ซึ่งบริษัทที่ปรึกษารายงานว่า ถือเป็นจุดวิกฤตอย่างยิ่งที่ผู้รับผิดชอบต้องรีบดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวโดยด่วน

จุดผุกร่อนและพังทลายของดินรอบๆ พระธาตุคุดอยสุเทพ มีดังนี้

จุดที่ 1 อยู่ห่างจากวัด ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 4 เมตร

จุดที่ 2 อยู่ตรงฐานบันได ด้านหน้าของวัด เป็นจุดที่ชาวบ้านและร้านค้านำขยะมากองทิ้งไว้

จุดที่ 3 อยู่บริเวณด้านหลังของร้านค้า ทางด้านหน้าของวัดมีการนำเอาขยะมาเผา และขยะนั้นมีแบตเตอรี่ ถุงพลาสติก เป็นต้น

จุดที่ 4 คือจุดที่มีการติดตั้งรางเหล็กยาวสำหรับเป็นที่ทิ้งขยะภายในวัด ทำให้เกิดการผุกร่อนในฐานกำแพงด้านเหนือ ซึ่งการผุกร่อนนี้เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 2537

จุดที่ 5 คือจุดที่อยู่ใกล้กับสุขาของทางวัด ได้มีการนำขยะมาทิ้งจำนวนมาก

จุดที่ 6 คือจุดทิ้งขยะในหมู่บ้าน ซึ่งตั้งอยู่บริเวณใกล้กับวัด แม้จะมีการนำเอาเศษขยะที่มีมูลค่าถึง 15,000 ดอลลาร์สหรัฐ มาใช้ในการเผาขยะในหมู่บ้าน แต่ก็ชำระค่าใช้จ่ายไม่ได้ ในเวลาไม่กี่เดือนหลังการติดตั้ง ทั้งนี้เนื่องมาจากชาวบ้านขาดความรู้ความชำนาญในการใช้งานและการบำรุงรักษาเครื่องจักร

จุดที่ 7 อยู่ห่างจากวัดประมาณ 4 กิโลเมตร มีรถนำขยะมาทิ้งในบริเวณนี้และคาดว่าภายในเวลา 1 ปี บริเวณนี้จะเต็มไปด้วยขยะ และจะเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดมลภาวะต่างๆ

บริษัทที่ปรึกษาได้รายงานว่ สาเหตุใหญ่ของการผุกร่อนและพังทลายของดินในบริเวณรอบๆ วัดพระธาตุคุดอยสุเทพ เกิดจากการทิ้งขยะและของเสียต่างๆ อย่างไม่ถูกวิธี ดังนั้นเมื่อมีฝนตกทำให้เกิดการชะล้างของสารเคมีต่างๆ จากขยะและของเสียลงสู่ชั้นใต้ดิน สารเคมีเหล่านี้มีฤทธิ์ทำให้เกิดการกัดกร่อนและเนื่องจากบริเวณโดยรอบวัดพระธาตุคุดอยสุเทพเป็นภูเขา ทำให้เกิดการผุกร่อนและพังทลายของชั้นดินดังกล่าว

5.2 ปัญหาอาคารสูงในเมืองเชียงใหม่ อาคารที่มีความสูงมากๆ ในเมืองเชียงใหม่ คือ โรงแรม และคอนโดมิเนียมทั้งนี้เป็นเพราะเชียงใหม่เป็นเมืองท่องเที่ยว การสร้างโรงแรมก็เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวส่วนคอนโดมิเนียมนั้นพบว่า ผู้ซื้อส่วนใหญ่เป็นชาวกรุงเทพฯ และจังหวัดอื่นๆ ที่ซื้อคอนโดมิเนียมในเชียงใหม่ไว้สำหรับเป็นบ้านหลังที่สอง สำหรับเป็นที่พักผ่อนในวันหยุด นอกจากนั้นบริษัทห้างร้านหลาย

แห่ง ซึ่งอาคารชุดหรือคอนโดมิเนียมไว้สำหรับเป็นที่พักรับรองผู้บริหารของบริษัท และสำหรับบริการลูกค้าของบริษัท คนท้องถิ่นเชียงใหม่เองไม่นิยมอาศัยอยู่ในที่พักเช่นนี้แม้ว่าจะตั้งอยู่ในใจกลางเมืองก็ตาม ส่วนใหญ่นิยมที่จะซื้อบ้านที่อยู่ห่างจากตัวเมืองมากกว่าที่จะซื้อคอนโดมิเนียม

ในอดีต ส่วนที่สูงที่สุดเสียดฟ้าเมืองเชียงใหม่ คือ เจดีย์ของวัดต่างๆ ที่มีอยู่มากมายในเมืองเชียงใหม่ แต่ปัจจุบันส่วนที่สูงของเมืองเชียงใหม่กลายเป็นบรรดาโรงแรมและคอนโดมิเนียมต่างๆ

ปัจจุบันโรงแรมชั้นหนึ่งภายในบริเวณในตัวเมืองเชียงใหม่ที่มีความสูงเกินกว่า 45 เมตร มีจำนวนถึง 14 แห่ง อาคารสูงตามถนนสายสำคัญต่างๆ ในเชียงใหม่ มีจำนวนถึง 129 แห่ง ปัญหาของอาคารสูงในเชียงใหม่ คือการบดบังทัศนียภาพที่สวยงามของเมืองบดบังทิศทางการลมและอากาศสำหรับบ้านและชุมชนที่อยู่รายรอบ ทำให้ผู้ที่พักอาศัยใกล้เคียงกับอาคารเหล่านี้เกิดความอึดอัด ซึ่งส่วนใหญ่คือคนพื้นเมืองดั้งเดิมของเชียงใหม่ เป็นการเข้าไปรบกวนคนท้องถิ่น

5.3 ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า ปัญหาการบุกรุกทำลายป่าในแง่ของการท่องเที่ยวแล้ว ส่วนใหญ่เกิดจากการนำพื้นที่ป่าไปสร้างเป็นที่พักทางการท่องเที่ยว เช่น รีสอร์ท นอกจากนั้นยังมีการสร้างสถานที่ดึงดูดใจในการท่องเที่ยว เช่น ฟาร์มผีเสื้อ ฟาร์มงู สวนกล้วยไม้ สนามกอล์ฟ เป็นต้น

เส้นทางที่มีลักษณะเป็นภูเขาเช่น เส้นทางสายสะเมิง สายแม่ริม สายแม่แตงมักเป็นเส้นทางที่นักลงทุนทางการท่องเที่ยวนิยมสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ทางการท่องเที่ยว

จากการเปิดเผยของเจ้าหน้าที่อำเภอแม่ริม พบว่าในปัจจุบันที่อำเภอแม่ริม ได้มีกรณีฟ้องร้องเกี่ยวกับการบุกรุกที่ป่าสงวน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบนเส้นทางสายแม่ริม - สะเมิงเป็นจำนวนหลายสิบราย จากการเปิดเผยของ ดร.จิรพล สิ้นธนูวา เลขาธิการสมาคมพัฒนาสิ่งแวดล้อม พบว่าที่ดินป่าสงวนแห่งชาติสุเทพ - ปุย บนเส้นทางสายสะเมิง - แม่ริม ถูกบุกรุกทำลายอย่างหนัก เพื่อนำมาสร้างที่พักทางการท่องเที่ยวแบบโรงแรม รีสอร์ท ร้านอาหาร รวมทั้งบ้านพักตากอากาศ

5.4 ปัญหาทรัพยากรน้ำ ไฟฟ้า ถูกนำมาใช้เพื่อการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก สืบเนื่องจากการมีจำนวนที่พักทางการท่องเที่ยว เช่น โรงแรม เกสต์เฮาส์และคอนโดมิเนียมในเมืองเชียงใหม่เป็นจำนวนมาก ซึ่งในปัจจุบันพบว่า จำนวนห้องพักทางการท่องเที่ยวในเมืองเชียงใหม่ มีจำนวนถึง 16,576 ห้อง และคอนโดมิเนียมมีจำนวนถึง 129 แห่ง ดังนั้นทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำ และทรัพยากรพลังงาน เช่น ไฟฟ้า จึงถูกนำไปใช้เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในปริมาณที่สูงมาก

ทรัพยากรน้ำที่ถูกนำไปใช้ในโรงแรม หรือที่พักทางการท่องเที่ยว ในเชียงใหม่นอกจากจะถูกใช้ไปในการชำระล้างแล้ว ยังถูกใช้ไปในการรดสวนหย่อมหรือต้นไม้ที่ประดับตามโรงแรมต่างๆ เป็นจำนวนมาก สำหรับทรัพยากรไฟฟ้าที่ถูกใช้ในโรงแรม นอกจากจะเพื่อการบริการและอำนวยความสะดวกให้แก่ลูกค้าแล้ว โรงแรมเหล่านี้มักจะใช้ไฟฟ้าเป็นจำนวนมากไปในการประดับประดาเพื่อความสวยงามของโรงแรม ในเทศกาลต่างๆ และเพื่อเป็นการดึงดูดลูกค้าด้วย

5.5 ปัญหาขยะจากนักท่องเที่ยว ปัญหาขยะเป็นปัญหาที่สำคัญมากปัญหาหนึ่งของเมืองเชียงใหม่ ดังจะเห็นได้จากเมื่อกลางปี พ.ศ.2538 ได้เกิดปัญหาขยะล้นเมืองเชียงใหม่ จนเทศบาลนครเชียงใหม่สามารถจะจัดการกำจัดขยะเหล่านั้นได้

อย่างไรก็ตามขยะของเมืองเชียงใหม่ ส่วนหนึ่งเป็นขยะจากผู้คนและจากบ้านเรือนที่อยู่อาศัยในเมืองเชียงใหม่ อีกส่วนหนึ่งซึ่งมีจำนวนไม่น้อยเป็นขยะจากโรงแรมหรือที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว การเป็นเมืองท่องเที่ยวของเชียงใหม่จึงจำต้องแบบรับภาระในการกำจัดขยะจากการท่องเที่ยวนี้ด้วย

5.6 ปัญหาด้านการจราจรและมลภาวะทางอากาศและเสียง ตามทฤษฎีการท่องเที่ยวกล่าวว่า ศูนย์กลางการท่องเที่ยวเป็นศูนย์กลางความเจริญเติบโตในด้านต่างๆ ดังนั้นการเป็นเมืองท่องเที่ยวจึงทำให้เชียงใหม่กลายเป็นเมืองใหญ่ที่เจริญเติบโตในทุกๆ ด้าน ปัญหาการจราจรได้ติดตามมาจากการท่องเที่ยวพร้อมกับปัญหาอื่นๆ การจราจรของเชียงใหม่ในปัจจุบันถือได้ว่าเป็นปัญหาสำคัญอีกปัญหาหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะคับคั่งมากที่สุดในช่วงเทศกาลทางการท่องเที่ยวต่างๆ เช่น เทศกาลลอยกระทง เทศกาลสงกรานต์ และมหรหรรมไม้ดอกไม้ประดับ รวมทั้งในช่วงวันหยุดติดต่อกันหลายๆ วัน นอกจากนั้นการจราจรอันคับคั่งของขบวนต่างๆ ในเชียงใหม่ ก่อให้เกิดมลภาวะด้านเสียงและอากาศต่อชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนในย่านธุรกิจการท่องเที่ยวของเมือง เช่น ย่านไนท์บาร์ซาร์

ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนทัศน์ด้านการท่องเที่ยว

ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนทัศน์ (paradigm) ด้านการท่องเที่ยวนั้น ศาสตราจารย์ ยศ สันตสมบัติ ได้ให้ทัศนะในเรื่องนี้ไว้อย่างน่าสนใจซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ในช่วงเวลา 20-30 ปีที่ผ่านมา การท่องเที่ยวไม่ใช่เป็นเรื่องเล็กอีกต่อไป จากการศึกษาที่เคยมองว่าการท่องเที่ยวที่ในภาษาไทยใช้คำว่า 'ไปเที่ยว' ซึ่งดูเหมือนเป็นอะไรที่เล็กๆ เป็นเรื่องสบายๆ และสามารถจัดการได้ง่ายๆ แต่ถ้าหากไปดูการท่องเที่ยวในระดับอุตสาหกรรม ระดับโลก ในระดับที่เป็นธุรกิจขนาดใหญ่แล้วในช่วง 20-30 ปีที่ผ่านมาการท่องเที่ยวได้กลายเป็นอุตสาหกรรมที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลกปัจจุบัน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนี้มีเม็ดเงินและจำนวนบุคลากรที่อยู่ในอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก โดยมากกว่าอุตสาหกรรมรถยนต์ในสหรัฐอเมริกา และรายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศต่างๆมากกว่าอุตสาหกรรมชนิดอื่นๆ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งรายได้จากการท่องเที่ยวในประเทศขนาดเล็ก ประเทศโลกที่สาม ประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายรวมทั้งประเทศไทยด้วย ซึ่งถือว่าการท่องเที่ยวเป็นรายได้หลักอย่างหนึ่งของประเทศ อย่างไรก็ตามก็เป็นการคาดคะเนว่าการท่องเที่ยวเป็นรายได้หลักของประเทศ ทั้งนี้เพราะว่าปริมาณเม็ดเงินที่ได้จากการท่องเที่ยวยังใช้วิธีการคาดคะเนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งถ้าหากมีการถามว่าเชียงใหม่มีรายได้จากการท่องเที่ยวเท่าไร ก็จะมีการบอกมาว่าประมาณ 2 ถึง 3 หมื่นล้านบาท แต่ถ้าให้เป็นปริมาณตัวเงินจริงๆ บางทีก็เป็นเรื่องที่ยู้งายอยู่เหมือนกัน แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีขนาดใหญ่ และที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นก็ถือเป็นอุตสาหกรรมที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วและมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา อีกทั้งยังเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อการขยายตัวของเศรษฐกิจของประเทศอีกด้วย โดยกล่าวกันว่า 1 ใน 3 ของรายได้หลักของประเทศโลกที่สามเกือบทั้งหมด ส่วนหนึ่งมาจากการท่องเที่ยว แต่ในขณะที่เดียวกันในช่วง 10 - 20 ปี ที่ผ่านมาก็เริ่มมีการกล่าวกันอีกเหมือนกันว่าการท่องเที่ยวได้สร้างผลกระทบให้กับประเทศต่างๆในโลก ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบในด้านสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดจากอิทธิพลของอารยธรรมแปลกปลอมต่างๆ ที่หลั่งไหลเข้าไปในพื้นที่ท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมขนาดเล็กของชาวบ้าน กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ซึ่งคนเหล่านี้จะได้รับอิทธิพลของผลกระทบจากการท่องเที่ยว ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวมักจะถูกมองข้ามในด้านของการจัดการอยู่เสมอ และแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ก็ไม่ค่อยได้ถูกให้ความสำคัญกับประเด็นในเรื่องผลกระทบของการท่องเที่ยว ซึ่งในความเป็นจริงมีนักวิชาการตะวันตกหลายท่านที่ได้ให้ความเห็นสอดคล้องกันว่าวิธีคิดหรือนโยบายของการท่องเที่ยวมักจะถูกกำหนดโดยธุรกิจขนาดใหญ่ที่มีอิทธิพลระดับโลกลงมาสู่ระดับภูมิภาค และในบางส่วนของนโยบายและแผนงานด้านการท่องเที่ยวจะถูกกำหนดโดยรัฐบาลของประเทศต่างๆ ซึ่งหมายความว่า มีคนอยู่เพียง 2 กลุ่มหลักๆเท่านั้นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย กรอบ แผนงาน ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว กลุ่มหนึ่งก็

คือบริษัทนำเที่ยว ซึ่งเป็นบริษัทขนาดใหญ่ เป็นบริษัทข้ามชาติลงมาจนกระทั่งถึงบริษัทระดับชาติที่ อาจจะเป็นสาขาของบริษัทข้ามชาติเหล่านั้น ถึงในระดับจังหวัดลงไปในระดับท้องถิ่น อีกส่วนหนึ่ง ก็คือนโยบายของรัฐบาล บ่อยครั้งที่มักจะพบว่ารัฐบาลก็ไม่ค่อยจะมีความรู้ด้านการท่องเที่ยว และ มักปล่อยให้ธุรกิจโดยเฉพาะธุรกิจต่างชาติเข้ามาเจรจาต่อรองของงบประมาณ ขอความช่วยเหลือ ขอ ความสะดวก ต่างๆ มากมาย ซึ่งนักวิชาเหล่านี้กำลังตั้งข้อสังเกตว่าบริษัทขนาดใหญ่กับรัฐบาลอยู่ เบื้องหลังการกำหนดนโยบาย แผนการการท่องเที่ยวต่างๆ ซึ่งหมายความว่าคนซึ่งเป็นอีกส่วนหนึ่ง ของการท่องเที่ยว คือ คนที่อยู่ในท้องถิ่น เช่น คนเชียงใหม่ ซึ่งในช่วงเทศกาลหรือมีฝรั่งมาเที่ยว คน เชียงใหม่ก็จะเป็นคนที่ถูกเที่ยว หากถามว่ารายได้ของการท่องเที่ยวซึ่งเราบอกว่าเป็นรายได้หลัก ส่วนหนึ่งของประเทศ ได้ยังประโยชน์ให้กับคนทั้งหมดของสังคมหรือไม่ มีการกระจายผล ประโยชน์ไปสู่คนส่วนใหญ่ของสังคมหรือไม่ นักวิชาการตะวันตกได้กล่าวไว้ชัดเจนว่ากลุ่มคนซึ่ง เป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายการวางแผนการท่องเที่ยว ทั้งในระดับภูมิภาค และใน ระดับประเทศจนกระทั่งถึงระดับท้องถิ่น ถ้าหากสิ่งที่นักวิชาการเหล่านั้นอ้างเป็นจริง นโยบายกับ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศต่างๆ เกือบทั่วโลกจะถูกกำหนดโดยหน่วยงานของรัฐ ซึ่ง นโยบายหรือแผนงานเหล่านั้นตอบสนองต่อความคิดเห็น ความต้องการของกลุ่มคนที่มีผล ประโยชน์สูงจากการท่องเที่ยวเป็นหลัก แต่ในขณะเดียวกันนโยบายแผนงานต่างๆ กลับให้ความ สนใจกับปัญหาผลกระทบ ความต้องการของท้องถิ่นค่อนข้างน้อย คนที่เป็นฝ่ายถูกเที่ยว อย่างคน เชียงใหม่ คนแม่ฮ่องสอน คนเหล่านี้เป็นจำนวนมากจะได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่ถูก กำหนดโดยหน่วยงานของรัฐและตัวแทนของกลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งมีหลากหลาย เช่น โรงแรมซึ่ง ปัจจุบันก็เป็นโรงแรมที่มีขนาดใหญ่ เป็นเครือข่าย (chain) ของบริษัทข้ามชาติ ไปจนถึงธุรกิจโรง แรมของนักลงทุนในท้องถิ่นและในระดับชาติ และกลุ่มธุรกิจนำเที่ยวระดับนานาชาติ ระดับชาติ จนถึงระดับท้องถิ่น ไปจนถึงกระทั่งถึงธุรกิจเล็กๆ เช่น เกสต์เฮาส์ บริษัทรถเช่า บริษัทนำเที่ยว แต่การ กระจายของผลประโยชน์ที่มาจากการท่องเที่ยวก็จะลดหลั่นกันลงไปตามระดับของขนาดของธุรกิจเหล่านี้ แต่ผลประโยชน์หรือรายได้ส่วนใหญ่จะกระจุกตัวอยู่กับบริษัทข้ามชาติและ ธุรกิจขนาดใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครือข่ายของโรงแรมและบริษัทนำเที่ยวที่มีอิทธิพลและมี อำนาจต่อรองค่อนข้างสูง ถ้าข้อเสนอของนักวิชาการเหล่านี้เป็นจริงอาจทำให้เราจะต้องกลับมาตั้ง คำถามต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเด็นที่เป็นรายได้หลักของประเทศที่ว่า การท่องเที่ยวเป็น รายได้หลักของประเทศ ซึ่งเป็นของประเทศที่ถูกเที่ยวหรือประเทศที่มาจัดการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามก็ มีการเริ่มตั้งคำถามตรงนี้มาก และที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นรายได้ที่สามารถนำเงินตราเข้า ประเทศจำนวนมากเป็นแสนล้านนั้น แล้วรายได้เหล่านี้ได้ตกอยู่กับคนไทยจริงๆ สักเท่าใด คำ ถามเหล่านี้ยังไม่มียังคำตอบ และก็ยังไม่มีมีการทำวิจัยเรื่องนี้อย่างจริงจัง นอกจากนั้นแล้วถ้าเพื่อการ ท่องเที่ยวไม่ได้สร้างรายได้ให้กับประเทศมากมายเหมือนอย่างที่เข้าใจกัน แล้วผลกระทบที่เกิดจาก การท่องเที่ยวใครจะเป็นผู้รับผิดชอบ จะเอาเม็ดเงินส่วนไหนมาใช้ในการจัดการผลกระทบของการ

ท่องเที่ยวที่มีต่อปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาสภาพแวดล้อม ความเสื่อมโทรมของทะเล ปะการัง ป่าชายเลน ถ้า ในเขตพื้นที่ท่องเที่ยว ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องย้อนกลับมาดูนโยบาย และวิธีคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวซึ่งมีนัยสำคัญอย่างมากต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ถ้าถามว่าประเทศไทยมีวิธีคิดหรือมีนโยบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างไรก็ตอบยาก เพราะว่่านโยบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของประเทศไทยหรือวิธีคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็นนโยบายที่ให้ความสำคัญกับกรอบหรือมุมมองที่มาจากตะวันตกเป็นหลัก ซึ่งหมายถึงการท่องเที่ยวที่ถูกกำหนดให้ความสำคัญกับรายได้ การเจริญเติบโตและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ หรือผลประโยชน์ทางธุรกิจเป็นหลัก ซึ่งเป็นเรื่องปกติในการทำธุรกิจที่ต้องการกำไร ต้องการการเจริญเติบโต ต้องการรายได้ แต่ถ้าหากมีคำถามว่าจุดขายด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยคืออะไร ถ้าหากมองการท่องเที่ยวเป็นธุรกิจก็ต้องมองว่าสินค้าด้านการท่องเที่ยวของเราคืออะไร ถ้ามองจากมุมมองของบริษัทนำเที่ยว ธุรกิจท่องเที่ยว โรงแรมขนาดใหญ่ จุดขายด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยโดยรวมที่ไม่ใช่เฉพาะภาคเหนืออย่างเดียวนั้นมีอยู่ 3 ประการด้วยกัน ประการแรกคือธรรมชาติ เช่น ชายหาด แนวปะการัง เกาะ ป่า ดอย ถ้ำต่างๆ ซึ่งเป็นธรรมชาติ เป็นความงดงามตามธรรมชาติ ก็จะมีจุดขายของการท่องเที่ยวหลายประเภท ตั้งแต่การท่องเที่ยวขนาดใหญ่ที่เมื่อเดินทางเข้ามายังประเทศไทยแล้วก็เดินทางต่อไปยังภูเก็ต พัทยา ไปจนกระทั่งทัวร์ป่าเดินสะพายเป้ 2 - 3 คนไปยังอำเภอป่า อำเภอบางมะฝ้า ขึ้นไปดอยอินทนนท์ ซึ่งเป็นจุดขายอันเดียวกันคือธรรมชาติ ความสวยงามของสภาพแวดล้อม ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ จุดขายที่สองที่ธุรกิจท่องเที่ยวใช้ในสังคมไทยคือวัฒนธรรม เช่น งานเชียงใหม่ เทศกาลลอยกระทง วัดวาอารามต่างๆ เมืองโบราณ สุโขทัย อโยธยา จุดขายที่สามซึ่งจะมีลักษณะค่อนข้างจำเพาะ และภาคเหนือจะได้เปรียบกว่าภาคอื่นๆเป็นอันมากคือจุดขายในเรื่องของความหลากหลายของผู้คน ที่นักวิชาการเรียกว่ากลุ่มชาติพันธุ์ จะเห็นได้ว่าโปรแกรมการท่องเที่ยวทุกระดับจะต้องไปดูบ้านชาวเขาบ้านกะเหรี่ยง บ้านม้ง บ้านลีซอ เป็นการพานักท่องเที่ยวไปดูคนแปลกๆ ที่มีวิถีชีวิตแปลกๆ ที่ไม่สามารถหาดูได้ในประเทศของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีจุดขายแฝงอื่นๆที่อาจจะไม่ค่อยได้โฆษณากัน เช่น การค้าประเวณี จุดขายแฝงอีกประการหนึ่งซึ่งอาจจะไม่ได้ทำให้เกิดภาพลบต่อแหล่งท่องเที่ยวเหมือนอย่างการค้าประเวณีก็คือชีวิตยามค่ำคืน เช่น ไนต์บาร์ หรือจุดขายแฝงอีกอย่างหนึ่งที่มีมากในการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่าคือเรื่องของยาเสพติด ซึ่งบางครั้งก็เป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งของนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาทดลองเสพยา เพราะคิดว่าหาได้ง่ายในบ้านเรา ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นจุดขายแฝง เป็นสิ่งที่มีอยู่แต่เราไม่ได้โฆษณาและไม่ยอมรับว่าเป็นจุดขาย แต่ในความเป็นจริงแล้วบริษัทหลายแห่งก็ใช้เป็นจุดขายด้วยเหมือนกัน ถ้ามองมาจากมุมมองของวิธีคิดซึ่งมากำหนดนโยบายก็ดูเหมือนกับว่าอาจจะไม่มีปัญหาอะไรในเรื่องของมุมมองหรือการสร้างจุดขายตรงนี้ แต่ถ้ามาดูภาพรวมของประเทศ ซึ่งการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของประเทศซึ่งไม่สามารถนำการท่องเที่ยวออกจากประเทศไทยได้ และถ้าหากย้อนกลับมาดูนโยบายด้านการท่องเที่ยว และมุมมองวิธีคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวร่วมกับวิธีคิดอื่นๆของรัฐ

ในอดีตแต่ปัจจุบันต้องขออนุญาตก่อน ซึ่งทั้งนักท่องเที่ยวนะและมักคุเทศก์เหล่านี้ไม่มีข้อมูล หรือนโยบายการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่ว่าจะให้เชียงใหม่เป็นเมืองประวัติศาสตร์หรือเป็นเมืองที่มีสะพานลอย ก็มีการถกเถียงกันแต่ปรากฏว่าส่วนใหญ่แล้วคนเหล่านี้ไม่รู้ข้อมูล เช่นนักการเมืองคนหนึ่งได้กล่าวว่าขอมไม่ได้ถ้าหากไม่มีการสร้างสะพานลอย ซึ่งในความเป็นจริงคนที่ขอมไม่ได้เหล่านี้คือกลุ่มคนที่ไม่รู้ข้อมูลว่าการสร้างสะพานลอยจะมีผลกระทบอย่างไร ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเหล่านี้เคยคุยกับนักท่องเที่ยวยังหรือไม่ว่าเขามาเชียงใหม่เขาต้องการอะไร คนเชียงใหม่ส่วนใหญ่ก็ไม่มีข้อมูล ถ้าจะบอกว่าเป็นคนเชียงใหม่เป็นผู้ตัดสินใจก็คิดว่าไม่ถูก เพราะคนเชียงใหม่ส่วนใหญ่ก็ไม่เข้าใจข้อมูล ถ้าให้มาลงคะแนนเสียงกันว่าเสียงส่วนใหญ่ว่าอย่างไรก็ให้เอาอย่างนั้น บ้านเมืองก็จะยิ่งยุ่งเพราะจะไม่มีกำหนดทิศทางที่ถูกต้อง ทิศทางของการทำแผนนโยบายที่ถูกต้องจะต้องมาจากพื้นฐานของการมีวิธิตที่ชัดเจน มีเป้าหมายที่ชัดเจนว่าจะเอาอย่างไร เช่น จะให้เมืองเชียงใหม่เป็นเมืองมรดกทางวัฒนธรรมหรือไม่ ถ้าหากเชียงใหม่จะเป็นเมืองมรดกทางวัฒนธรรมก็ต้องมีการจัดการบริหารอีกแบบหนึ่ง ไม่ใช่เนี่ยอยากจะสร้างสะพานลอยก็ให้กรมทางหลวงมาสร้าง โดยบอกเหตุผลเพียงแค่ว่ารถติด ซึ่งเป็นปัญหาเชิงนโยบาย เป็นปัญหาเชิงวิธิต ปัญหาคือว่าทิศทางหรือว่าวิธิตแบบไหนซึ่งจะช่วยให้เชียงใหม่ในฐานะที่เป็นเมืองซึ่งมีรายได้หลักมาจากการท่องเที่ยวสามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืน ตรงนี้ต่างหากที่เป็นคำถามที่จะต้องตอบ ที่คนเชียงใหม่จะต้องตอบ ที่รัฐบาลจะต้องตอบ ไม่ใช่มาถกเถียงกันประเด็นเล็กๆ เช่น จะสร้างหรือไม่สร้างสะพานลอยแล้วก็เอามาเป็นเกมทางการเมือง นี่คือตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมที่จะเห็นได้ชัดเจนว่าวิธิตที่สังคมไทยใช้ในการจัดการเชิงนโยบายเป็นอย่างไร คำถามคือว่าการสร้างสะพานลอยจะมีผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของเชียงใหม่หรือไม่ ซึ่งภายในหนึ่งหรือสองปีข้างหน้าจะไม่มีแน่นอน แต่ในระยะเวลา 10 ปี ถึง 20 ปีนี้เชียงใหม่จะมีปัญหาแน่นอน ดังนั้นวิธิตในเรื่องนี้จะต้องมองยาวมองไกล ตัวอย่างเช่นประเทศสวีเดนแลนด์ซึ่งเป็นประเทศท่องเที่ยวเพราะเป็นประเทศที่มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม ในสวีเดนแลนด์ถ้าหากใครอยากจะสร้างบ้านหรือสร้างอาคารอะไรต่างๆ จะต้องไปยื่นแบบขออนุญาตกับเจ้าหน้าที่ เมื่อเจ้าหน้าที่อนุมัติแล้วยังต้องไปก่อสร้างเหมือนกับอาคารที่ต้องการจะสร้างแล้วทิ้งไว้ช่วงระยะเวลาหนึ่งจนกระทั่งไม่มีใครคัดค้านโครงการก่อสร้างดังกล่าวนี้จึงจะสามารถดำเนินการก่อสร้างได้ แต่ถ้าหากมีใครคัดค้านโครงการนี้เพียงรายเดียวว่าอาคารดังกล่าวบังคับการมองเห็นทัศนียภาพของเขาก็ไม่สามารถสร้างอาคารดังกล่าวได้ ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีของเมืองที่มีรายได้จากการท่องเที่ยว เพราะฉะนั้นเขาจึงให้ความสำคัญกับภูมิทัศน์ ที่มีความหมายยิ่งใหญ่มาสำหรับเมืองของการท่องเที่ยวซึ่งถ้าหากมีอะไรเพียงเล็กน้อยที่จะทำให้เมืองไม่สวยงามก็ต้องรีบแก้ไข ซึ่งสะท้อนวิธิตที่เป็นปัญหาของสังคมไทยที่ไม่เข้าใจ ไม่มีกระบวนการ ไม่มีหลักการว่าจะอะไรคือปัจจัยหรือสิ่งสำคัญที่ควรจะมากำหนดนโยบายที่ชัดเจน ในทางตรงกันข้ามถ้ามีการท่องเที่ยวเป็นกระบวนการทัศนหลัก เชียงใหม่ทั้งจังหวัดควรจะเอาเสาไฟฟ้าลงด้วยซ้ำไป ซึ่งในด้านของการจัดการทำได้ไม่ยาก ถึงคปรัยยังทำได้ทั้งเกาะทั้งที่ถึงคปรัยไม่มีทิวทัศน์อะไร

ที่สวยงามเลย แต่ยังสามารถเอาสายไฟฟ้าลงฝังดิน และปลุกต้นไม้เต็มไปหมดบ้านเมืองของเขาจึงสวยงามกว่าบ้านเรา วิธีคิดง่ายๆ ตรงนี้เป็นปัญหาซึ่งเราจะต้องทำความเข้าใจเพราะว่าทุกสิ่งทุกอย่างสามารถจัดการได้หมด ถ้าเรามีเจตนาที่สร้างสรรค์และสอดคล้องกับความเป็นจริง ถ้าหากเราเห็นว่าการท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญกับอนาคต ก็ควรจะทำทุกวิถีทางที่จะทำให้การท่องเที่ยวพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นไม่ใช่ทำให้เลวลง ไม่เช่นนั้นก็จะสามารถบอกได้ว่าขัดกับนโยบาย ซึ่งในความเป็นจริงนโยบายนั้นเปลี่ยนแปลงได้ นโยบายทุกอย่างสามารถเปลี่ยนแปลงได้หมด จุดหนึ่งที่ค่อนข้างอ่อนแอของสังคมไทยก็คือเราจะมองว่าตนเองเป็นเพียงบุคคลเล็กๆ ไม่สามารถที่จะทำอะไรได้ ซึ่งในความเป็นจริงนั้นระบบอุปถัมภ์ไม่ได้อยู่ค้ำฟ้า ระบบอุปถัมภ์ต้องเปลี่ยนไปตามกาลเวลาเหมือนกัน ปัญหาของประเทศไทยตอนนี้ก็คือไม่มีวิธีคิดที่เป็นนโยบายที่สอดคล้องและเป็นประโยชน์อย่างแท้จริงต่อสังคม เพราะคนในวงการต่างๆ ไม่ได้พยายามที่จะสร้างเครือข่ายของความร่วมมือที่จะผลักดันให้เกิดการสร้างนโยบายที่ชัดเจน โดยมักจะไปมองว่านโยบายการท่องเที่ยวก็ต้องอยู่ในความรับผิดชอบของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งในความเป็นจริงแล้วไม่ได้เป็นเช่นนั้น เพราะนโยบายการท่องเที่ยวต้องมาจากระดับต่างๆ ทั้งนี้เพราะบริษัทนำเที่ยวเองก็มีส่วนสร้างปัญหาเพราะในการดำเนินธุรกิจก็ไม่ได้ให้ความสนใจกับชุมชนท้องถิ่น และในขณะที่เดียวกันก็ไปเอาเปรียบชุมชนท้องถิ่นในบางส่วนเหมือนกัน อีกทั้งบริษัทใหญ่ก็มาเอาเปรียบบริษัทเล็กซึ่งเป็นการกดราคากันเป็นทอดๆ ในเวลาเดียวกันชุมชนท้องถิ่นก็ถูกเอาเปรียบ ทั้งนี้เพราะเมื่อนักท่องเที่ยวทัวร์ป่าเดินทางไปพักบ้านชาวเขาก็จะให้เงินชาวเขาคืนละ 20 บาท 30 บาท เพื่อเป็นค่าค้ำน้ำให้อาบ ค่าข้าวให้กิน ตัดฟันให้ ทำอะไรให้ทุกอย่าง ซึ่งบริษัทแม่ก็กดราคากับบริษัทลูกมาอีกต่อหนึ่งก็กดราคากันเป็นทอดๆ แต่ถ้ามือใครก็ตามที่มีการหยุดการดำเนินการเช่นนี้ โดยมีการเริ่มต้นกันใหม่ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นขึ้นมา เพื่อที่จะแบ่งปันผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างไรให้เป็นธรรม ซึ่งจะเป็นการเปลี่ยนวิธีคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวจะยังยืนขึ้น เพราะที่ผ่านมามีการท่องเที่ยวเป็นระบบอุปถัมภ์อย่างเดียว เป็นระบบที่มีมือใครยาวสาวได้สาวเอา แล้วก็ระบบแตกค่วน คือที่ไหนดีที่ไหนขายได้ ก็เข้าไปขาย พอพังขึ้นมาก็เปลี่ยนที่ขายใหม่ต่อไป ซึ่งมักจะมีการใช้วิธีนี้ เพราะฉะนั้นพอพื้นที่หนึ่งเสื่อมไปก็มีการเปลี่ยนพื้นที่ใหม่ ก็จะทำให้พื้นที่ท่องเที่ยวพังหมดไม่เหลือทั้งประเทศ หมดทั้งในด้านสภาพแวดล้อม ทั้งในด้านวัฒนธรรมและโบราณสถาน แล้วต่อไปจะขายอะไรอีก วิธีคิดเช่นนี้เป็นการคิดถึงแต่ปากท้องของตนเองสำหรับวันนี้พรุ่งนี้แต่เป็นการทุบหม้อข้าวของตนเองสำหรับปีหน้า หรืออีก 5 ปีหรือ 10 ปีข้างหน้า ตลอดเวลา แล้วก็ไม่มีนโยบายที่ชัดเจนว่าในอนาคตจะทำอะไรกิน จะอยู่อย่างไร ใครจะมาเที่ยว นี่คือประเด็นปัญหาที่จะต้องคิดกันว่า จะทำอย่างไรที่จะสร้างกระบวนการทัศนคติการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองต่อความเป็นจริง ทำอย่างไรที่จะมีนโยบายตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่น ที่ให้ความสำคัญกับสิ่งที่มีความสำคัญอย่างน้อย 3 ประการด้วยกัน

ประการแรกก็คือ เรื่องของความยั่งยืนของการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวที่เคยมองเรื่องของการเติบโตของรายได้ ปริมาณนักท่องเที่ยว ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับการยั่งยืนของการท่องเที่ยว ไม่ใช่ความยั่งยืนของบริษัทอย่างเดียว แต่จะต้องเป็นความยั่งยืนของธุรกิจและเป็นความยั่งยืนของระบบนิเวศที่ใช้เป็นฐานทรัพยากรสำหรับการท่องเที่ยว แต่จะทำได้หรือไม่มันขึ้นอยู่กับว่ามีแค่การคิดว่า ป่านี้สวยแต่ไม่มีนโยบายที่จะรักษาป่านี้ให้สวยต่อไปได้อย่างไร อีกไม่นานก็มีปัญหา นโยบายที่ดีควรจะเริ่มต้นว่าถ้าการท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับธรรมชาติกับระบบนิเวศ ทำอย่างไรจึงจะสร้างแรงจูงใจเพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นรักษาสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น นั่นหมายความว่าชาวบ้านก็ได้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวมากพอที่จะสร้างแรงจูงใจให้เขาได้ดูแลป่าให้ดีขึ้น ดูแลแนวปะการังให้ดีขึ้น ดูแลชายหาดให้ดีขึ้น แต่ถ้าหากยังคงมีการใช้ระบบแบ่งส่วนบุญซึ่งหมายถึงระบบที่เราได้มากแต่ให้คนอื่นเพียงนิดเดียวแล้วก็จะไม่สร้างแรงจูงใจให้เกิดการพัฒนาที่ดีได้ ในความเป็นจริงแล้วป่าเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาได้มากการท่องเที่ยวที่เราเรียกว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเป็นจุดซึ่งสามารถพัฒนาได้อีกมาก ในหลายๆ พื้นที่แทนที่ชาวบ้านที่เคยยิงนก ก็มาคิดว่าทำอย่างไรที่จะให้เขามีชีวิตและสามารถอยู่ได้อย่างมีความสุข นั่นคือทางออกของปัญหา จากการที่ชาวบ้านเคยถางป่าทำไร่ ก็มาช่วยกันคิดว่าทำอย่างไรจึงจะลดพื้นที่ทำไร่ลง เพื่อที่จะทำให้ป่าสวยขึ้น จากที่เคยเก็บเอื้องแซมมาขายช่อละ 2 บาท 3 บาท ก็มาช่วยกันคิดว่าทำอย่างไรที่จะคืนชีวิตให้กับเอื้องแซมเหล่านี้ให้กลับเข้าไปอยู่ในป่าเพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินป่าแล้วชื่นชมกับดอกเอื้องแซม และถ้าชาวบ้านได้ผลประโยชน์จากดอกเอื้องแซมมากกว่าช่อละ บาท 2 บาท เขาก็ย่อมต้องการอนุรักษ์รักษาดอกเอื้องไว้ในป่า แต่ที่ผ่านมากการท่องเที่ยวไม่ได้ให้ผลประโยชน์ไปถึงชาวบ้านเลย จึงทำให้ชาวบ้านต้องประกอบอาชีพด้วยการเก็บของป่ามาขาย

การกำหนดเขตพื้นที่ท่องเที่ยว (zoning) คือตัวอย่างของรูปธรรมที่ชัดเจนของนโยบายการท่องเที่ยว เมื่อมีการกำหนดเขตอุทยาน กำหนดเขตพื้นที่ของการท่องเที่ยว แล้วใครหรือหน่วยงานใดจะเป็นผู้ดูแลจัดการ นโยบายของการจัดการทรัพยากรของประเทศไทยเป็นนโยบายที่ล้าสมัยยิ่งกว่าลาว ที่ประเทศลาวในปัจจุบันเขาใช้ระบบ co-management คือการจัดการร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชน หมายความว่าพื้นที่ป่าผืนหนึ่งจะมีชาวบ้านกับรัฐช่วยกันดูแล ถ้าขายอะไรได้ก็แบ่งกัน ซึ่งเป็นระบบการจัดการที่ใช้กันอยู่ทั่วโลก แต่ป่าของประเทศไทยกลับเป็นสิทธิของรัฐ แต่รัฐก็ไม่เคยได้ดูแลป่าเหล่านี้ หรือมีปัญหาที่จะดูแลป่าเหล่านี้หรือไม่ หรือมีงบประมาณมีกำลังพลเพียงพอที่จะดูแลป่าหรือไม่ ซึ่งสถิติจะเป็นดัชนีที่สามารถฟ้องว่ารัฐสามารถจัดการกับป่าเหล่านี้ได้หรือไม่

แนวทางในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้คือ ประเด็นแรกจากการที่มีคู่แข่งมากก็ยิ่งทำให้เราต้องมีวิธีคิดที่ชัดเจน มีนโยบายที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมในการวางแผนการจัดการให้ชัดเจน ประเด็นที่สองคือความยั่งยืนของการท่องเที่ยวซึ่งจำเป็นจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในระดับต่างๆ ชุมชนในที่นี้หมายถึงชุมชนหมู่บ้าน หรือคนบนดอยหรือคนที่ถูกเที่ยว ซึ่งที่ผ่าน

มาเรามักจะไปเข้าใจคำว่า ‘ชุมชน’ ว่าหมายถึงคนที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนวิถีคิดใหม่ของคำว่าชุมชน (community) ว่าหมายถึง คนที่มีการติดต่อสื่อสารกัน (communicate) และในยุคอินเทอร์เน็ต การสื่อสารสามารถข้ามโลกได้ข้ามประเทศได้ข้ามพรมแดนของชาติได้ ดังนั้นชุมชนตรงนี้หมายถึง เครือข่ายของกลุ่มคนที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน และในด้านการเกี่ยวข้องกับคนที่จัดการการท่องเที่ยว ตั้งแต่ระดับหมู่บ้านขึ้นมาจนถึงระดับชาติ จำเป็นจะต้องสร้างชุมชนขึ้นมา จะต้องสร้างเครือข่ายของคนที่มีผลประโยชน์ร่วมกันขึ้นมาเพื่อนำเสนอนโยบาย ตลอดเวลาที่ผ่านมามีการมองว่านโยบายเป็นเรื่องของรัฐบาล เป็นเรื่องของนักการเมือง เป็นเรื่องของระบบราชการซึ่งเป็นวิถีคิดที่ผิด เป็นความเข้าใจที่ผิด จริงๆ แล้วนโยบายที่ถูกต้องต้องมาจากรากฐาน ต้องมาจากคนซึ่งรู้ปัญหาจริงๆ เข้าใจปัญหาจริงๆ และได้รับผลกระทบจากนโยบายเหล่านั้นจริงๆ ไม่เช่นนั้นก็ไม่สามารที่จะกำหนดนโยบายที่ชัดเจนและก็ตรงกับความเป็นจริงที่จะยังประโยชน์ให้กับคนในระดับต่างๆ ได้ คำถามก็คือทำอย่างไรที่จะสร้างชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้น อย่างเช่น เชียงใหม่ หรือภาคเหนือตอนบน ทำอย่างไรที่จะมีชุมชนท่องเที่ยว หรือชุมชนเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้น เพื่อที่จะมาร่วมช่วยกันคิดและดูว่าจะก้าวต่อไปอย่างไร ในอนาคตทิศทางการท่องเที่ยวที่ถูกต้องควรจะเป็นอย่างไร นโยบายที่ดีควรจะเป็นอย่างไร ปัญหาอยู่ตรงไหนจะแก้อย่างไร จะร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ อย่างไร นโยบายของรัฐส่วนใดบ้างที่สร้างปัญหาและจะไปขอให้เขาแก่นโยบายเหล่านั้นอย่างไร ถ้าชุมชนเหล่านี้มีความเข้มแข็งมีเครือข่ายที่เข้มแข็ง ก็สามารถนำเสนอโยบายที่ชัดเจนและมีพลังได้ แต่ในทางกลับกันถ้าชุมชนไม่เข้มแข็งก็ไม่สามารถจะสร้างอำนาจต่อรอง ในสังคมประชาธิปไตยทุกอย่างอยู่ที่อำนาจต่อรอง ทำอย่างไรจึงจะสร้างอำนาจต่อรองด้านทานอำนาจกับกลุ่มผลประโยชน์อื่นๆ ป่าไม้ก็มีกลุ่มผลประโยชน์ของเขา ดังนั้นการท่องเที่ยวก็ต้องสร้างอำนาจต่อรองกับป่าไม้ให้ได้ ในทางตรงกันข้ามถ้าชุมชนท่องเที่ยวเข้มแข็งเราก็จะสามารถผลักดันให้นโยบายการท่องเที่ยวนั้นมีพลังที่เข้มข้นกว่านโยบายอื่นๆ ของประเทศนโยบายการท่องเที่ยวจะต้องมาก่อนนโยบายป่าไม้ จึงจะสามารถผลักดันให้ ททท. เป็นหน่วยงานที่เข้มแข็งขึ้นมาได้ ในปัจจุบัน ททท. เป็นเพียงหน่วยงานเล็กๆ ที่มีงบประมาณไม่กี่ร้อยล้าน ทั้งๆ ที่มีการบอกว่ารายได้ของประเทศส่วนใหญ่มาจากการท่องเที่ยวแต่หน่วยงานที่ดูแลการท่องเที่ยวกลับ เป็นหน่วยงานที่มีขนาดเล็ก ซึ่งเป็นตรรกะที่ไม่สอดคล้องกันเลย

ประเด็นที่สามคือเรื่องของความเป็นธรรมทางสังคมซึ่งเป็นพื้นฐานความยั่งยืนของการท่องเที่ยว ความเป็นธรรมทางสังคมมักถูกมองว่าเป็นเรื่องไกลตัว เป็นเรื่องเล็ก เป็นเรื่องที่เป็นอุดมคติไม่ได้เกี่ยวข้องกับความเป็นจริง แต่ในทางตรงกันข้ามนโยบายในระบบการจัดการสมัยใหม่ทุกอย่าง ความเป็นธรรมทางสังคมเป็นมิติที่สำคัญมาก ในการทำธุรกิจไม่ว่าจะเป็นธุรกิจในด้านใด ถ้าเมื่อไรที่ธุรกิจไม่ได้ให้ความสนใจกับความเป็นธรรมทางสังคม ธุรกิจนั้นก็จะมีที่ยั่งยืนได้เลย ตัวอย่างเช่นหากธุรกิจประมงไม่สนใจว่าโลกในปัจจุบันสนใจในการอนุรักษ์เต่าทะเล

แล้วไปใช้วอนชนิดที่สามารถจับเต่าทะเลขึ้นมาได้ โลกก็จะแบนดินค้ำนั้นและดินค้ำนั้นก็ไม่สามารถอยู่ได้ เพราะฉะนั้นเมื่ออะไรในโลกเขานิยามว่าเป็นความเป็นธรรมจึงจำเป็นที่เราจะต้องใส่ใจจำเป็นจะต้องฟัง ซึ่งไม่ได้หมายความว่าให้อาข้างนอกมากำหนดคราตลอคเวลา แต่เราจำเป็นจะต้องรับฟังเสียงจากข้างนอก เพราะว่าธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นธุรกิจบริการ ซึ่งจำเป็นจะต้องให้ความสำคัญกับลูกค้า เป็นธุรกิจซึ่งขายภาพลักษณ์ ธุรกิจของการท่องเที่ยววางอยู่บนพื้นฐานของความเพื่อฝัน ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มาจากภาพลักษณ์ นักท่องเที่ยวอยากมาเห็นของสวยๆ งามๆ บรรยากาศดี ซึ่งความเป็นธรรมทางสังคม เป็นการลงทุนที่สำคัญมากในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี บ่อยครั้งที่ธุรกิจท่องเที่ยวไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการจัดการ ตัวอย่างเช่น การนำเอาประเพณีของชาวเขามาแสดง เป็นการจัดการโชว์ฝรั่งโดยคิดว่านักท่องเที่ยวเหล่านี้ไม่รู้ว่าเป็นเพียงการแสดง ซึ่งถ้าหากธุรกิจเหล่านี้ไปสังเกต ไปสอบถามนักท่องเที่ยวแล้วจะพบว่า 80 เปอร์เซ็นต์ของนักท่องเที่ยวเหล่านี้จบการศึกษาระดับปริญญาตรี อีก 60 เปอร์เซ็นต์จบการศึกษาระดับปริญญาโท อีกทั้งนักท่องเที่ยวที่เป็นซึ่งฝรั่งเหล่านี้จะตระหนัก (concern) มากกับเรื่องเหล่านี้มาก นักท่องเที่ยวเหล่านี้จะมีความตระหนักว่าชุมชนท้องถิ่น ชาวเขา ก็ควรจะได้รับความเป็นธรรมจากการแบ่งปันผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวด้วยเช่นเดียวกัน ความเป็นธรรมทางสังคมเป็นมิติที่กว้าง ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะแต่ต้องเป็นธรรมทางสังคมในทุกๆ ด้าน ซึ่งหมายถึงการที่จะต้องแบ่งปันผลประโยชน์โดยให้ความสนใจกับคนทุกส่วนที่เข้ามามีส่วนร่วมในธุรกิจท่องเที่ยว เป็นเรื่องของความอุดมสมบูรณ์ของสภาพแวดล้อม การมีส่วนร่วมของชุมชน ความเป็นธรรมทางสังคม ซึ่งเป็นพื้นฐานหลักที่สร้างหลักประกันให้กับความยั่งยืนของการท่องเที่ยว

แนวคิดหลักทั้ง 3 ประการที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นจะต้องเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของวิธีคิดและนโยบายที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ประเด็นเหล่านี้จะต้องถูกนำมาใช้เพื่อเป็นตัวตัดทานกับกำไรกับรายได้และการเจริญเติบโตซึ่งไม่ได้หมายความว่าเราไม่สนใจกำไร รายได้หรือการเจริญเติบโต แต่การเจริญเติบโต กำไร การขยายตัวจะต้องสมดุลกับความเป็นธรรมทางสังคม จะต้องสมดุลกับการมีส่วนร่วมของคนกลุ่มต่างๆ ของชุมชนและจะต้องไปพร้อมกับความยั่งยืนของสถาบัน หากขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไปก็จะมีปัญหา ซึ่งจะต้องเกิดจากการจุดประกายของกลุ่มขององค์กรขนาดเล็ก ที่ไม่มีอำนาจต่อรอง ที่จะเริ่มมีอำนาจต่อรอง ทุกอย่างจะต้องเริ่มจากจุดเล็กๆ เครือข่ายขนาดเล็ก ในความเป็นจริงก็คือว่าชุมชนท้องถิ่นมากมายที่พร้อมจะทำในเรื่องเหล่านี้ จุดที่ขาดมากๆ ก็คือธุรกิจขนาดเล็ก และขนาดกลางที่จะไปร่วมทำงานกับชุมชนท้องถิ่น เพราะถ้าหากเรามองดูธุรกิจท่องเที่ยวในเขตป่าตะวันตกของเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน จะพบว่าธุรกิจที่โตเร็วที่สุดคือธุรกิจทัวร์ป่า ที่เริ่มจะมีจำนวนนักท่องเที่ยวและปริมาณเม็ดเงินแข่งกิจกรรมการท่องเที่ยวชนิดอื่นๆ มาก และทัวร์ประเภทนี้คือทัวร์ซึ่งหาเครือข่ายกับชาวบ้านได้มาก ถ้าหากสามารถสร้างเครือข่ายของการจัดการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับชาวบ้าน องค์กรชาวบ้านชุมชนขนาดเล็ก ก็

จะสามารถผูกขาดทัวร์แบบนี้โดยไม่ให้ทัวร์ขนาดใหญ่มาลงเลยก็ได้ ซึ่งมีคฤหัสถ์ก็จะมีสายสัมพันธ์กับชุมชนอยู่แล้ว ชุมชนในที่นี้ก็ไม่ได้หมายถึงชุมชนทั้งหมด อาจจะเป็นเพียงบ้านหนึ่งหลังหรือสองหลังในหมู่บ้าน เมื่อเข้าไปดูให้ลึกแล้วจะเห็นได้ชัดเจนว่าชุมชนมากมายในภาคเหนือที่การท่องเที่ยวเข้าไปสร้างความขัดแย้งในชุมชน เพราะว่าผลประโยชน์ไปกระจุกตัวอยู่กับคนรวยในหมู่บ้านเพียงไม่กี่คน ในขณะที่ชาวบ้านถูกรุกราน ลองนึกภาพถ้าหากว่าเรากำลังนั่งอยู่บนบ้านแล้วอยู่ก็มีฝรั่งขึ้นไปบนบ้านแล้วก็ถ่ายรูป เราจะรู้สึกยังไง โดยที่เราเองก็ไม่ได้รับประโยชน์อะไรเลยจากแขกแปลกหน้าเหล่านี้ นี่คือนี่ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านชาวเขามากมาย มีเพียงคนกลุ่มเดียวซึ่งมีประมาณ 5 เปอร์เซ็นต์ของหมู่บ้านได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ในหมู่บ้านบางแห่งมีการนำเอาม้าเข้าไปเลี้ยงเอาช้างเข้าไปเลี้ยงแล้วก็ไปเหยียบย่ำไร่ของชาวบ้าน สร้างความขัดแย้งทะเลาะเบาะแว้งกันในหมู่บ้านอยู่ตลอดเวลา และบ่อยครั้งที่เม็ดเงินเหล่านั้นไม่คุ้มค่ากับความขัดแย้งหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ในทางตรงกันข้ามหากการท่องเที่ยวมีศักยภาพที่จะใช้ในการพัฒนาชุมชนซึ่งก็สามารถทำได้ โดยสามารถที่จะใช้การท่องเที่ยวเป็นหลักในการพัฒนาท้องถิ่นได้ โดยการฝึกคนหนุ่มๆสาวๆในท้องถิ่นให้มาเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ฝึกให้รู้จักพานักท่องเที่ยวเดินเที่ยวในหมู่บ้าน สามารถทำให้การท่องเที่ยวสามารถสร้างงาน สร้างหัตถกรรม และสร้างอะไรได้มากมายในหมู่บ้าน แต่แนวคิดแบบนี้ไม่ค่อยได้รับการส่งเสริมทั้งจากภาครัฐและธุรกิจเอกชน อีกประการหนึ่งก็คือธุรกิจท่องเที่ยวไม่ค่อยให้ความสนใจกับความเป็นอยู่ของชุมชน ทั้งนี้เพราะมองแต่เพียงว่านักท่องเที่ยวมาพักเพียงคืนเดียวแล้วก็ไป แต่ถ้าหากธุรกิจเหล่านี้หยุดคิดสักนิดหนึ่งแล้วก็ให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายชุมชนตรงนี้ในลักษณะที่เป็นเครือข่ายที่ชัดเจนถาวร ก็จะสามารถพัฒนารูปแบบของการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพได้จำนวนมาก เพราะว่ารูปแบบของการท่องเที่ยวที่โลกกำลังต้องการในเวลานี้ไม่ได้เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่เข้ามาแบบฉาบฉวยอีกต่อไป ทั้งนี้เพราะว่านักท่องเที่ยวมีการศึกษาเพิ่มมากขึ้น จึงมีความต้องการที่จะเห็นสิ่งที่บ้านเมืองของตนไม่มีและไม่สามารถหาซื้อได้จากที่อื่น ดังนั้นจึงต้องการที่จะเข้ามาดูวิถีชีวิต ธรรมชาติ และต้องการให้ชาวบ้านอธิบายให้เขาฟังว่ากะเหรี่ยงเป็นอย่างไร ปัจจุบันจะมีมัคคุเทศก์กี่คนในภาคเหนือที่จะสามารถอธิบายให้ฝรั่งเข้าใจว่าความเป็นป่าแกอญเป็นอย่างไร ซึ่งก็คงมีไม่มากและมัคคุเทศก์ส่วนใหญ่เมื่อไปถึงหมู่บ้านก็คงจะไปชี้ให้นักท่องเที่ยวดูเขาแล้วก็ปล่อยให้นักท่องเที่ยวเดินในหมู่บ้านเอง แล้วถ้าหากนักท่องเที่ยวอยากถ่ายรูปเขาเขาก็ให้ถ่ายไป แต่ไม่เคยได้อธิบายให้นักท่องเที่ยวได้มีความรู้เลยว่ากะเหรี่ยงต่างจากลื้ออย่างไร เป็นใครมาจากไหน อพยพมาอยู่ตั้งแต่มือใดพูดภาษาอะไร กินข้าวอะไร ซึ่งนักท่องเที่ยวต้องการที่จะเรียนรู้ในสิ่งเหล่านี้ เพราะนักท่องเที่ยวเหล่านี้มาเที่ยวเพราะอยากจะได้พบเห็นและมีความรู้ในสิ่งเหล่านี้ แต่การท่องเที่ยวของเราไม่เคยได้ให้ความรู้อะไรกับนักท่องเที่ยวเหล่านี้เลย เพราะว่าภาคบริการของเราก็ไม่มีความรู้ในเรื่องเหล่านี้และในความเป็นจริงแล้วก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ เพราะสามารถฝึกคนในท้องถิ่นให้ทำหน้าที่ตรงนี้ได้ โดยการอบรมชาวบ้านและถ้าหากยังชาวบ้านได้มีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับรากเหง้า

ทางวัฒนธรรมชาวของตนมากขึ้นเท่าใด ก็จะมีความรู้สึกภาคภูมิใจในตัวของเขาเองมากขึ้นเท่านั้น โดยที่ไม่ต้องไปบอกเขาว่าพ่อไกดจะมาให้ไปเปลี่ยนเป็นชุดชาวเขา นะ เพราะเขาจะต้องการสวมใส่ชุดชาวเขาเหล่านั้นเอง ซึ่งในบางหมู่บ้านก่อนที่มณฑลเทศาภิบาลจะไปจะต้องมีการส่งสัญญาณกันก่อนว่าให้มีชาวเขาใส่ชุด 3 คนหรือ 5 คน พอเป็นพิธีแล้วมณฑลเทศาภิบาลก็จะให้เงินชาวเขาที่แต่งชุดไปคนละหนึ่งร้อยบาท ในบางหมู่บ้านชาวเขายังมีรากเหง้าทางวัฒนธรรมหลงเหลืออยู่โดยที่ชาวเขาเหล่านี้จะสวมใส่เสื้อผ้าของตนเอง โดยที่ไม่ต้องมีการไปบอก และถ้าหากถามเขาว่าเสื้อคือใครเขาก็จะสามารถตอบได้ ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้คือความประทับใจของนักท่องเที่ยงที่มีต่อชุมชนชาวเขา

แนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ประเด็นปัญหาหลักเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทั้งหมดของประเทศไทยคือมุมมองด้านการท่องเที่ยวของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวว่ามองการท่องเที่ยวอย่างไร ซึ่งศาสตราจารย์ศ สันตสมบัติ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่าควรมีมุมมองพื้นฐานหลัก 4 ประการ ซึ่งสามารถสรุปและเรียบเรียงได้ดังนี้

ประการที่ 1 คือการที่จะต้องทำความเข้าใจการท่องเที่ยวในสภาพของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม หมายความว่าต้องมองว่าการท่องเที่ยวไม่ได้เป็นภาพนิ่ง แต่จะเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การท่องเที่ยวของปีที่ผ่านมากับของปีหน้าจะไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับตัวและปรับการมองการท่องเที่ยวในลักษณะที่เป็นการเคลื่อนไหว เป็นกระบวนการที่เคลื่อนไหวโดยตลอด เมื่อใดที่เราหยุดนิ่งเราก็จะไม่ทันเขา ในลักษณะเช่นนี้หมายความว่ามีความจำเป็นที่จะต้องดูพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ และโปรแกรมการท่องเที่ยว ในลักษณะที่เชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่นกับโลกภายนอก สมมติว่าแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในชนบทแต่ถ้าหากมีการมองชนบทในลักษณะที่โดดเดี่ยวอยู่ตลอดเวลา ก็จะไม่สามารถเห็นภาพความเชื่อมโยงว่าโดยเนื้อแท้แล้ว ชนบทก็ไปเชื่อมกับเมือง เชื่อมกับโลก ยิ่งในโลกโลกาภิวัตน์ ผลกระทบของโลก การเปลี่ยนแปลงของโลกต่อชุมชนต่างๆ จะเร็ว และจะยิ่งทำให้การท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงเร็วขึ้น เพราะนักท่องเที่ยวเป็นตัวแปรที่ไปเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ ทั้งนี้เพราะนักท่องเที่ยวได้นำเอาสิ่งใหม่ๆ เข้าไปในชุมชน ทำให้มีการสร้างเงื่อนไขเพื่อในพื้นที่เปลี่ยนแปลงเร็วขึ้น เพราะฉะนั้นการมองการท่องเที่ยวในบริบทของการเปลี่ยนแปลง จึงทำให้จำเป็นต้องทำความเข้าใจการท่องเที่ยวโดยไปเชื่อมโยงกับประเด็นที่อาจจะไม่เคยคิดมาก่อน อย่างเช่น ต้องทำความเข้าใจทิศทางการพัฒนาประเทศว่าการท่องเที่ยวอยู่ตรงไหนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 และฉบับที่ 9 ซึ่งจะเอื้ออย่างไรหรือจะส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวอย่างไร ถ้าหากท้องถิ่นมีปัญหาด้านความยากจนจะส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวหรือไม่ เป็นต้น

ประการที่ 2 คือการมองการท่องเที่ยวบนฐานของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในฐานะที่เป็นวิถีชีวิตในระบบนิเวศชุดเดียวกัน คือการที่จะต้องมองการท่องเที่ยวว่าเป็นเรื่องของปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนหรือชุมชนกับธรรมชาติ ซึ่งการปฏิสัมพันธ์ก็มีทั้งทางบวกและทางลบ มีทั้งเงื่อนไขที่สร้างสรรค์และเงื่อนไขที่ทำลาย ซึ่งหมายความว่ารอบคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะต้องให้ความสำคัญกับการหามาตรการหรือวิธีการที่จะสร้างแรงจูงใจให้คนและชุมชนนั้นสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ซึ่งหมายถึงวิธีการที่ทำให้คนและธรรมชาติยั่งยืนไป

พร้อมกัน และการท่องเที่ยวจะต้องไปสร้างแรงจูงใจเพื่อให้นักท่องเที่ยวในท้องถิ่นนั้นรักษาคุณแลธรรมชาติ โดยการแนะนำให้ชาวบ้านไม่จับปลาแต่เก็บปลาไว้ให้นักท่องเที่ยว ซึ่งในปัจจุบันบางหมู่บ้านในจังหวัดแม่ฮ่องสอนกลายเป็นวังปลาขนาดใหญ่ซึ่งน่าสนใจมาก โดยการแนะนำชาวบ้านไม่ให้ยิงนกแต่เก็บนกไว้ให้นักท่องเที่ยว ไม่เก็บเอื้องแซะมาขายซึ่งจะได้ราคาเพียงดอกละ 5 บาท แต่ควรเก็บดอกเอื้องแซะไว้ให้นักท่องเที่ยว แล้วไปสอนให้ชาวบ้านรู้จักเพาะพันธุ์เพื่อที่จะขยายพันธุ์กล้วยไม้เพื่อเอามาขายได้ ซึ่งวิธีการเช่นนี้นอกจากจะเป็นการช่วยส่งเสริมรายได้ให้กับชาวบ้านแล้วยังเป็นการช่วยทำให้สภาพแวดล้อมของธรรมชาติดีขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนคือการทำให้ท้องถิ่นลดการใช้ประโยชน์ในด้านลบจากระบบนิเวศ เช่น จากที่เคยทำไร่บนพื้นที่จำนวนมาก อาจป่าจำนวนมาก ก็มีการแนะนำให้ชาวบ้านลดพื้นที่ทำไร่ลงและปล่อยพื้นที่ให้เป็นป่าเพิ่มขึ้น ซึ่งต้องทำให้ชาวบ้านมีรายได้เสริมจากกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น รายได้จากการขายผลผลิตทางการเกษตร รายได้จากการขายดอกไม้ รายได้จากการท่องเที่ยวโดยตรง เป็นต้น เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ชาวบ้านเห็นว่าการท่องเที่ยวนั้นก่อให้เกิดรายได้ แล้วยังเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ชาวบ้านรักษาและพัฒนาธรรมชาติแวดล้อม ทั้งนี้เพราะธรรมชาตินั้นไม่อยู่นิ่ง ธรรมชาติเป็นไปได้ทั้งด้านบวกและด้านลบ เป็นได้ทั้งสมบูรณ์ขึ้นหรือเสื่อมโทรมลงได้อย่างต่อเนื่องเหมือนกัน ถ้าหากชาวบ้านไม่ใช้ธรรมชาติโดยตระหนักถึงการพัฒนาให้ธรรมชาติสมบูรณ์ขึ้นเขาก็จะได้ประโยชน์จากป่า ซึ่งคือหลักการความเป็นธรรมของระบบนิเวศกับความเป็นธรรมของสังคมซึ่งต้องไปด้วยกัน หมายความว่าถ้าหากคนยังจนอยู่ก็จะยังใช้ป่า ถ้าหากคนยังไม่มีจะกินแล้วไปบอกเขาว่าอย่ายิงนกก็ยอมทำไม่ได้ เพราะฉะนั้นจึงต้องทำให้คนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีได้อยู่ดีกินดีพอสมควร และให้คนเหล่านี้ดูแลระบบนิเวศ ให้เขาสามารถที่จะอยู่ในสภาพซึ่งเขาใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนได้ ฉะนั้นการสร้างความสำเร็จให้กับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจึงอยู่ที่วิธีการที่จะทำอย่างไรจึงจะสร้างสำนึกในคุณค่าของการอนุรักษ์ธรรมชาติ และไม่ได้เป็นการไปบอกให้เฉพาะชาวบ้านอนุรักษ์ธรรมชาติเพียงฝ่ายเดียว ธุรกิจเอกชนก็ต้องมีสำนึกในการอนุรักษ์ด้วย รัฐก็ต้องมีสำนึกในการอนุรักษ์ นักท่องเที่ยวก็ต้องสร้างให้มีสำนึกในการอนุรักษ์ด้วย ซึ่งหมายถึงทุกฝ่ายต้องประกอบกันในการอนุรักษ์ ไม่ใช่ให้ชาวบ้านเป็นฝ่ายรักษา ในขณะที่นักท่องเที่ยวเข้ามาทิ้งขยะจำนวนมากซึ่งก็เป็นไปไม่ได้ที่จะสามารถอนุรักษ์ธรรมชาติไว้ได้

ประการที่ 3 คือการมองการท่องเที่ยวจากมิติทางวัฒนธรรม หมายความว่า การท่องเที่ยวจะต้องให้ความเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมของคนกลุ่มต่างๆ ที่มีวิถีชีวิต จารีต ประเพณีที่แตกต่างออกไป หมายถึงการที่ต้องเคารพในวิถีชีวิตของชาวบ้าน ต้องมีทัศนคติในเชิงบวกกับชาวบ้านไม่มองชาวบ้านว่าโง่ เพราะถ้าหากเป็นการเริ่มต้นด้วยการมองว่าชาวบ้านโง่ ถ้าหลัง ก็จะ

ทำให้มีปัญหาอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะเราก็จะไม่ได้เรียนรู้อะไรจากชาวบ้านเลย แต่ถ้ามีการเริ่มต้นด้วยทัศนคติที่ดี มีความเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เคารพในความหลากหลายทางวัฒนธรรม เคารพในสิทธิการเป็นมนุษย์ที่จะดำรงอยู่ ก็จะเลือกวิถีชีวิตของตัวเอง ซึ่งในความเป็นจริงเป็นเรื่องยากเพราะจะต้องมีการปรับวิธีคิด เช่น ถ้าชาวบ้านกลุ่มหนึ่งต้องการจะใช้วิถีชีวิตจับปลาในน้ำมุล ซึ่งเขาควรมีสติธิในการดำรงชีวิตอย่างนั้นได้หรือไม่ และใครควรมีสติธิที่จะไปเปลี่ยนวิถีชีวิตของเขาหรือไม่ ซึ่งเป็นคำถามที่น่าคิด ในทำนองเดียวกับการท่องเที่ยว ซึ่งเห็นชัดทั้งนี้เพราะมีผลประโยชน์ตอบแทนเข้ามาเกี่ยวข้อง ถ้าหากกลุ่มชาติพันธุ์บนที่สูงต้องการเลือกอยู่บนที่สูงต่อไป เลือกที่จะดำรงวิถีชีวิตแบบเดิม เขามีสิทธิที่จะทำอย่างนั้นหรือไม่ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่สำคัญประการหนึ่งก็คือต้องทำความเข้าใจกับสิทธิในการเป็นมนุษย์ตรงนี้ และต้องเคารพในสิทธิของเขา เพราะในมุมมองของการท่องเที่ยว การเคารพในสิทธิของความเป็นมนุษย์จะส่งผลให้สามารถรักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรมเอาไว้ได้ ซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมสามารถกลายมาเป็นจุดขายของการท่องเที่ยว ซึ่งนารายได้เข้าสู่ประเทศ ประเด็นนี้มีความสำคัญตรงที่ว่าถ้าแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไม่ให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศักดิ์ศรีของมนุษย์ ก็หมายความว่าในอนาคตกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ก็จะถูกสูญพันธุ์ไปหมด ฝรั่งเศสก็ไม่เข้ามาดู จุดขายก็จะไม่มี ซึ่งถ้าหากอธิบายเช่นนี้ก็เป็นการเข้าใจง่าย เพราะถ้าหากไปบอกว่าต้องเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทางภาครัฐอาจจะไม่เข้าใจ แต่ถ้าเมื่อรายได้จากการท่องเที่ยวจะหายไป รัฐจะเริ่มเข้าใจ ซึ่งในบางครั้งก็ต้องมีการสื่อบนพื้นฐานของภาษาที่ฟังกันรู้เรื่องและเข้าใจมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ได้หมายความว่าปัญหานี้เป็นปัญหาของคนนอกชุมชนอย่างเดียว ปัญหาของศักดิ์ศรีทางวัฒนธรรมก็เป็นปัญหาของคนในชุมชนเช่นกัน เพราะในบางครั้งชาวบ้านก็ไม่อยากเป็นกะเหรี่ยง ไม่อยากเป็นลีซอ เพราะว่าเป็นแล้วถูกเจ้านายด่า ถูกตำราวจี๊ดไถ ถูกหาว่าโง่ ถูกดูถูกเหยียดหยาม เด็กรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาบางทีก็ไม่อยากจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ถ้าหากเป็นเช่นนี้แล้วจะมีการสืบทอดความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างไร ซึ่งจะมีผลกระทบต่อจุดขายด้านการท่องเที่ยวอีกเหมือนกัน ดังนั้นถ้าหากมีโครงการฝึกคนหนุ่มๆ สาวๆ ในหมู่บ้านให้เป็นไกด์ท้องถิ่น ให้มีความกล้าและสามารถพูดคุยกับฝรั่งได้ ซึ่งที่ผ่านมามักจะพบโดยตลอดว่าเด็กรุ่นใหม่มีช่องว่างระหว่างความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมของตนเองกับคนรุ่นพ่อ รุ่นปู่ ดังนั้นถ้าหากมีนักท่องเที่ยวมาถามเด็กเหล่านี้ว่าทำไมต้องมีการไหว้ผี ทำไมต้องคูดกระดูกไก่ ทำไมต้องไหว้ผีเมื่อเผาไร้ เด็กเหล่านี้จะไม่สามารถตอบคำถามได้ แต่ถ้าหากมีการจัดระบบคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้เด็กเหล่านี้ แล้วเปิดโอกาสให้เด็กเหล่านี้เป็นผู้ที่จะต้องตอบคำถามเหล่านี้ให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งที่ผ่านมามีไกด์ก็ไม่สามารถตอบคำถามเหล่านี้ได้เหมือนกัน แต่ไกด์ก็ไม่ได้ไปถามชาวบ้านว่าทำไมต้องไหว้ผี เพราะถ้าถามแล้วจะทำให้ตนเสียหน้า หรือด้วยเหตุผลอื่นๆ ซึ่งถ้าหากเป็น

เช่นนี้แล้วความรู้ก็จะหยุดลงตรงนั้น ไกด์เองก็ไม่ได้เรียนรู้ นักท่องเที่ยวก็ไม่ได้เรียนรู้ ชาวบ้านก็ไม่ได้เรียนรู้ แต่ถ้าหากมีการเปิดโอกาสให้คนหนุ่มๆสาวๆ ที่เป็นลูกหลานของชาวบ้านมาฟังคำถามของนักท่องเที่ยวเหล่านี้ ก็จะเกิดคำถามขึ้นมาทันทีว่าทำไมคนหนุ่มสาวเหล่านี้จึงไม่สามารถตอบคำถามเหล่านี้ได้ สมมติว่านักท่องเที่ยวถามลูกหลานชาวบ้านที่เป็นไกด์ท้องถิ่นว่าทำไมจึงมีการไล่ชิงช้า แล้วถ้าหากเด็กชาวบ้านตอบได้ในระดับหนึ่งแต่พอนักท่องเที่ยวสอบถามมากๆเข้าก็จะตอบไม่ได้ แต่เมื่อเด็กเหล่านี้นำคำถามนั้นกลับไปถามพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ต่อไป วิธีการเช่นนี้สามารถทำให้มีคนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวมากขึ้น อีกทั้งยังทำให้เด็กรุ่นใหม่ก็ได้เริ่มกลับไปเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของตนเอง กลับไปเรียนรู้คุณค่าในวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งกลับกลายเป็นว่าเด็กรุ่นใหม่บางคนกลับไปสวมใส่เสื้อผ้าตามที่พ่อแม่สวมใส่ กลับมามีความภาคภูมิใจในตัวเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้หาซื้อไม่ได้ และจะต้องใช้เวลาในการสร้างขึ้นมา เมื่อเด็กเหล่านี้เริ่มเข้าใจแล้วว่าทำไมคนปกากะญอจึงไหว้ผี ทำไมจึงต้องมีป่าสะเดือ (คนปกากะญอจะมีป่าที่เกิดจากการนำเอาสะเดือของเด็กที่เกิดใหม่ไปฝังไว้ใต้ต้นไม้ และให้เด็กคนนั้นดูแลต้นไม้ต้นต่อไป ซึ่งภูมิปัญหานี้เป็นนโยบายที่จะรักษาสภาพแวดล้อมของคนปกากะญอ-ผู้เขียน) ซึ่งก็จะมีคำถามอีกมากมายซึ่งเด็กเหล่านี้ตอบไม่ได้ แต่เมื่อเขาได้เริ่มเรียนรู้ แล้วจะได้มองเห็นว่าแท้จริงแล้วบรรพบุรุษของตนไม่ได้โง่ เพราะมีภูมิปัญญาดีๆ ที่แฝงอยู่ในกระบวนการเรียนรู้ ทำไมปู่ย่าตายายจึงต้องมีข้าวตั้งสองสามร้อยสายพันธุ์ ทำไมต้องปลูกข้าวตั้งสองสามร้อยสายพันธุ์แล้วเก็บเอาไว้ ซึ่งเป็นเพราะบรรพบุรุษของเขาต้องการที่จะปรับปรุงสายพันธุ์ข้าว เด็กหนุ่มสาวชาวเขาเหล่านั้น ได้เริ่มเรียนรู้สิ่งเหล่านี้ การเรียนรู้เหล่านั้นทำให้เขาเริ่มภูมิใจในความเป็นตัวของตัวเอง เริ่มภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งทำให้เขาสามารถรักษาภูมิปัญญาดั้งเดิมของบรรพบุรุษเอาไว้ได้ ถ้าไม่มีกลไกตรงนี้ ถ้าหากเขาไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว อีกไม่นานเขาก็จะไม่เข้าใจในวิถีชีวิตของบรรพบุรุษ แล้วสิ่งเหล่านี้ก็จะค่อยๆหายไปเรื่อยๆ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เราภูมิใจก็จะหายไป ปัจจุบันจะเห็นคำโฆษณาของกระทรวงพาณิชย์ที่ใช้แม้กระทั่งคำว่า Land of Diversity ซึ่งหมายถึงดินแดนของความหลากหลาย ซึ่งในความเป็นจริงความหลากหลายได้ลดลงเรื่อยๆ ทั้งนี้เพราะรัฐทำลายความหลากหลาย ฉะนั้นแนวคิดที่มองการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จากมิติทางวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญมาก ทำอย่างไรที่จะพัฒนาให้ความหลากหลายอยู่ได้ ทำอย่างไรที่จะให้วัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่ได้ ทำอย่างไรที่จะให้ศักดิ์ศรีความภาคภูมิใจของชาวบ้านอยู่ได้ ซึ่งถ้าหากชาวบ้านยังเห็นว่าตนเองต่ำต้อย ยังเห็นว่าตนเองเป็นคนที่ไม่มีความภูมิใจในตนเองอีกเหมือนกัน ฉะนั้นการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการจึงมีความสำคัญมาก ๆ ในแนวคิดของการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ประการที่ 4 คือการมองการท่องเที่ยวในด้านการพัฒนา ซึ่งหมายความว่าชุมชนไม่ได้
 อยู่หนึ่ง เป็นไปไม่ได้ที่จะให้ชาวบ้านอยู่แบบโบราณตลอดไป แต่การท่องเที่ยวจะต้องมีบทบาทสำคัญ
 ในการปรับตัวของชาวบ้าน ชีวิตความเป็นอยู่ของเขาจะต้องดีขึ้น ซึ่งหมายถึงการท่องเที่ยวจะต้องเข้าไป
 เสริมรายได้ให้กับชาวบ้าน เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างการผลิตในภาคเกษตรซึ่งต้องลดลงไป
 หรืออาจจะไม่เพียงพอ ฉะนั้นรายได้จากการท่องเที่ยวจะต้องเข้าไปเสริมรายได้จากภาคเกษตรของ
 ชาวบ้าน ในขณะที่เดียวกันการท่องเที่ยวจะต้องสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในชุมชน การท่องเที่ยว
 เชิงนิเวศจะต้องให้ความสำคัญกับการที่จะหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบ ซึ่งหมายถึงการท่องเที่ยว
 เกี่ยวกับการพัฒนาจะต้องไปด้วยกัน การพัฒนาไม่ได้เป็นเพียงการสร้างถนน หรือไฟฟ้า เพราะหาก
 เป็นการท่องเที่ยวแบบทางเลือกหรือการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแล้ว ยิ่งการเข้าถึงชุมชนเป็นไปได้ยากนัก
 ท่องเที่ยวยิ่งชอบ ซึ่งวิธีคิดจะตรงกันข้ามกับการท่องเที่ยวแบบมวลชน แต่ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านก็
 อยากได้ถนน เพราะว่าเวลาเจ็บป่วยก็จะสามารถเดินทางไปโรงพยาบาลได้ง่าย ชาวบ้านอยากได้ไฟฟ้า
 เพราะอยากดูโทรทัศน์เหมือนกัน เพราะฉะนั้นทำอย่างไรจึงจะสร้างความสมดุลตรงนี้ได้ ไม่ใช่จะเก็บ
 ชาวบ้านไว้เป็นมนุษย์ดึกดำบรรพ์อยู่ตลอดไป แต่ในขณะที่เดียวกันไม่ใช่การพัฒนาแบบเน้นโครงสร้าง
 สร้างพื้นฐาน ทำอย่างไรที่จะต้องมีการเรียนรู้ร่วมกัน ทำอย่างไรที่การพัฒนาการท่องเที่ยว
 จะเสริมซึ่งและกัน ไม่เน้นด้านใดด้านหนึ่ง ซึ่งเป็นเรื่องยากและไม่มีสูตรสำเร็จ ทั้งนี้เพราะวิธีการที่
 อาจดำเนินการได้ผลในหมู่บ้านแห่งหนึ่งหรือชุมชนแห่งหนึ่ง อาจจะไม่ได้ผลในชุมชนอีกแห่งหนึ่งก็
 เป็นได้ เพราะปัญหาต่างกัน เพราะฉะนั้นแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวนั้นไม่สามารถมีสูตรสำเร็จที่จะ
 ตราเอาไว้เป็นธรรมเนียมแห่งการท่องเที่ยว แล้วสามารถนำไปใช้ได้หมดในทุกพื้นที่ แต่จะต้องมี
 ลักษณะที่มีการจำเพาะในแต่ละพื้นที่ซึ่งวางอยู่บนพื้นฐานของเงื่อนไข ความจำเป็นและความต้องการ
 ของแต่ละพื้นที่ ซึ่งไม่สามารถที่จะใช้เพียงแนวคิดแล้วสามารถปรับให้เข้ากับพื้นที่ทั้งหมดได้ การ
 สร้างความสมดุลระหว่างการท่องเที่ยวกับการพัฒนาจะต้องให้ความสำคัญกับการรวมกันขององค์กร
 ชาวบ้าน เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่จะต้องเข้าไปสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชาวบ้าน
 เพราะถ้าหากชาวบ้านยังเข้มแข็งเท่าใดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนก็ยิ่งจะไปรอดมากขึ้นเท่านั้น ทั้งนี้
 เพราะชาวบ้านจะสามารถจัดการกับปัญหาของตนเอง และในระดับหมู่บ้านอาจจะยังไม่พอ อาจจะต้อง
 ต้องเป็นองค์กรชุมชนในระดับเครือข่าย เพราะในบางครั้งเส้นทางของการเดินทางท่องเที่ยวจะครอบคลุม
 ข้ามหมู่บ้าน ข้ามตำบล ข้ามอำเภอ หรือข้ามจังหวัดก็มี ดังนั้นจึงต้องมีเครือข่ายขององค์กรชาว
 บ้าน ที่ทำความเข้าใจกับปัญหาของเขาเอง ดูแลการจัดการกับการท่องเที่ยว ดูแลทรัพยากร ทั้งนี้เนื่อง
 จากป่าไม่มีตำบล ป่าบางที่ก็เชื่อมโยงข้ามจังหวัด ดังนั้นจึงต้องมีเครือข่ายของชาวบ้านเข้ามาดูแลจัด
 การสภาพแวดล้อมในระดับเครือข่าย และในขณะที่เดียวกันจะต้องมีศักยภาพของชาวบ้านในการที่จะ

แสวงหาทางเลือกของการพัฒนาตนเองบนฐานของสิ่งที่เรียกว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น คือการเรียนรู้จากอดีตเพื่อนำมาตอบปัญหาของปัจจุบัน

ในการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่องกันสิ่งแรกที่จะต้องพิจารณาก็คือฐานทรัพยากรของชุมชน อันเป็นแนวคิดพื้นฐานของการจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่จะต้องทำความเข้าใจกับ ฐานทรัพยากรของชุมชน ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นจะต้องมีเรื่องของความร่วมมือของชาวบ้าน ซึ่งมีประเด็นที่สำคัญโดยสรุปดังนี้

ประเด็นแรกเป็นเรื่องของกระบวนการการเรียนรู้ ซึ่งหมายความว่า การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่องกันจะต้องเป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชาวบ้าน รัฐ เอกชน หรือกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับท่องเที่ยวทั้งหมด กระบวนการเรียนรู้ยังหมายถึงการแบ่งการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร (Information Sharing) ในระดับที่ใกล้เคียงกัน การทำความเข้าใจกับฐานทรัพยากรของชุมชน การมีส่วนร่วมของชาวบ้านยังหมายถึงการที่ต้องมีเวทีสำหรับการปรึกษาหารือ (Consultation) การท่องเที่ยวทั้งหมดจะต้องเป็นกระบวนการซึ่งต้องมีการพูดคุยกันอย่างต่อเนื่อง เพราะจะต้องมีปัญหาเกิดขึ้นโดยตลอด เพราะฉะนั้นจะต้องมีการพูดคุย มีการปรึกษาหารือกันโดยตลอด และที่สำคัญก็คือการตัดสินใจ ชาวบ้านจะต้องมีบทบาทในการตัดสินใจร่วม เพราะไม่เช่นนั้นการทำงานจะมีปัญหา หลังจากการตัดสินใจแล้วจะต้องมีเรื่องของความคิดที่สร้างสรรค์หรือการกระทำที่มีลักษณะที่สร้างสรรค์ หมายถึงการกล้าที่จะริเริ่มงานใหม่ๆ กล้าที่จะปรับเปลี่ยนของเดิม ถ้าคิดว่าจะของเดิมนั้นมีปัญหา และในขณะเดียวกันจะต้องมีกระบวนการประเมินผลการทำงานอย่างต่อเนื่อง การประเมินผลนั้นหมายถึงการพิจารณาว่าอะไรคือปัญหาในการทำงานแล้วจะแก้ปัญหานั้นอย่างไร ในการประเมินอาจมีการสร้างดัชนีชี้วัดขึ้นมา เพื่อประเมินว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จะสามารถดำเนินการได้อย่างยั่งยืนจริงหรือไม่ ดังนี้

- ดัชนีชี้วัดตัวแรก คือ ความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการประเมินว่าป่าไม้ ดิน น้ำ หิน ภูเขา น้ำพุร้อนหรือไม่มี มีสัตว์เพิ่มขึ้นหรือไม่ มีปลาเพิ่มขึ้นหรือไม่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เห็นได้ง่ายชัดเจน และเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญ

- ดัชนีชี้วัดที่สอง คือการกระจายรายได้ เป็นการประเมินว่าการกระจายรายได้เป็นไปอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมหรือไม่ จากมุมมองของชาวบ้านทุกกลุ่มเขาพอใจกับรายได้ที่ได้รับหรือไม่

- ดัชนีชี้วัดที่สาม คือการพัฒนา เป็นการประเมินว่ารายได้ที่ชาวบ้านได้มาจากการท่องเที่ยวได้นำไปใช้ทำอะไรบ้าง เช่น มีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านหรือไม่ ในหลายๆหมู่บ้านเมื่อมีรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยว ชาวบ้านได้อำนาจเงินรายได้จากการท่องเที่ยวหลายสิบเปอร์เซ็นต์ไปจัดตั้งเป็นกองทุนหมู่บ้านเพื่อส่งเสริมให้ลูกหลานในหมู่บ้านที่เรียนดีไปเรียนหนังสือ โดยได้วางแผนไว้ว่าเมื่อ

เด็กๆ เหล่านี้จบการศึกษาแล้วก็จะกลับมาเป็น ไกด์ท้องถิ่นให้กับชุมชนต่อไป ซึ่งเป็นการวางแผนระยะยาว เป็นการวางแผนการศึกษาของหมู่บ้าน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นวิธีที่ชาวบ้านกำลังดำเนินการอยู่

- ดัชนีชี้วัดที่ดี คือกระบวนการเรียนรู้ เป็นการประเมินว่าในการทำงานนั้นชาวบ้านมีการเริ่มเรียนรู้เพิ่มขึ้นหรือไม่ มีเทคนิควิธีในการทำงานดีขึ้นหรือไม่ เริ่มมีการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เช่น การบริหารจัดการ การบัญชี ภาษา หรือไม่ ในบางหมู่บ้านเริ่มมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ จากที่เคยทำงานจักสานในรูปแบบหนึ่ง ก็เริ่มมีการพัฒนาเป็นของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว หรือจากเดิมที่มีการทอผ้าอย่างเดียวก็เริ่มมีการทอผ้าในรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น ประเด็นต่างๆ เหล่านี้คือการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน

การวางแผนอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมากคือเรื่องของการตลาด ซึ่งจำเป็นจะต้องเข้าใจว่าจุดขายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแตกต่างไปจากการท่องเที่ยวแบบอื่น จุดขายหลักของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนก็คือ ธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งทั้งสองส่วนนี้วางอยู่บนพื้นฐานของความงาม ความหลากหลาย และของจริง ของจริงในที่นี้ไม่ได้หมายถึงสิ่งที่มาสร้างทำ จัดฉากทำ ซึ่งมิให้เห็นอยู่พอสมควร และจุดขายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรมยังวางอยู่บน พื้นฐานของการเรียนรู้ หมายความว่า เป็นเรื่องของความต้องการของนักท่องเที่ยวที่พยายามแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ด้วยเหตุนี้การตลาดของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงไม่ควรจะเริ่มต้นจากกำไรหรือเงิน หรือการค้า คือไม่ควรจะคิดจากรายได้เป็นหลัก รายได้เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญแต่ไม่สำคัญที่สุด จุดที่สำคัญที่สุดคือจะต้องเริ่มต้นจากวิธีคิดที่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ การอนุรักษ์เป็นกรอบคิดที่สำคัญสำหรับการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวและการตลาดไปพร้อมกัน ดังนั้นจึงหมายความว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอาจจะไม่เหมาะสมกับบริษัททัวร์ทุกบริษัทก็ได้ และอาจจะไม่เหมาะกับนักท่องเที่ยวทุกแบบ อาจจะมีบริษัทท่องเที่ยวบางบริษัทเท่านั้นที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวแบบนี้ หรือนักท่องเที่ยวบางกลุ่มเท่านั้นที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวประเภทนี้ การอนุรักษ์ดังกล่าวนี้หมายถึงการที่จะต้องเริ่มต้นจากการมีสำนึกในธรรมชาติแวดล้อม ทั้งจากนักท่องเที่ยว ชาวบ้าน บริษัททัวร์ และหน่วยงานของรัฐที่จะต้องมีส่วนร่วมในเรื่องของการอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมร่วมกัน และกระตุ้นกระบวนการท่องเที่ยวให้เกิดสำนึกในการอนุรักษ์ ให้เกิดการรับรู้คุณค่าตรงนี้หรืออย่างน้อยที่สุดก็พยายามให้มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมน้อยที่สุดในกระบวนการท่องเที่ยว จากหลักการหรือสำนึกในการอนุรักษ์ซึ่งเป็นกรอบใหญ่ ดังนั้นด้านการตลาดจะต้องพิจารณาลาดจากจุดขายของพื้นที่เป็นหลัก โดยปรกคิจุดขายที่มีอยู่เพียงสองอย่างคือธรรมชาติและวัฒนธรรม แต่ธรรมชาติก็ยังสามารถมีจุดขายที่หลากหลายได้ และในขณะเดียวกันวัฒนธรรมก็สามารถมีจุดขายที่หลากหลายได้เช่นกัน ทั้งนี้เพราะเป็นเรื่องของประเพณี ประวัติศาสตร์ และการทำมาหากิน ซึ่งจำเป็น

ที่จะต้องมีการพิจารณาในสิ่งเหล่านี้ และที่น่าสนใจก็คือเมื่อนึกถึงการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะมีการคิดว่านักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวต้องเป็นพวกวัยรุ่น สะพายเป้ ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ผิด ทั้งนี้เพราะได้มีการศึกษาไว้แล้วพบว่าตลาดนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะมีอายุระหว่าง 45-65 ปี และมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี และส่วนใหญ่ของตลาดนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า หมายความว่าตลาดนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นคนมีการศึกษา มีรายได้ดี มีฐานะดี ดังนั้นภาพที่เรามองว่านักท่องเที่ยวทัวร์นิเวศ ทัวร์ป่าเป็นนักท่องเที่ยวที่ไม่มีคุณภาพนั้นเป็นภาพที่ไกลจากความเป็นจริง ทั้งนี้เพราะตลาดที่แท้จริงของการท่องเที่ยวกลุ่มนี้คือคนที่อายุระหว่าง 45-65 ปี ที่ถึงแม้จะมีอายุมากแต่ก็ยังแข็งแรง สามารถเดินลุยป่าได้ เป็นคนที่มีความรู้ มีฐานะดี และไม่ต้องการที่จะเที่ยวแบบซ่าซาดซ่า เขาอยากเห็นอะไรที่แตกต่างไปจากนักท่องเที่ยวกระแสหลัก นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ยังพักอยู่ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งระยะเวลาที่มากกว่า 2 หรือ 3 วัน เพราะฉะนั้นตลาดจริง ๆ ของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะเริ่มขยายตัวมากขึ้น และจากการที่เป็นตลาดที่รองรับคนมีการศึกษาและมีฐานะย่อมหมายถึงการที่นักท่องเที่ยวย่อมเรียกร้องจากการวางแผนการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นด้วย ดังนั้นการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวสำหรับคนกลุ่มนี้จึงไม่ได้เป็นแบบแพคเกจทัวร์ที่ต้องไปตรงนี้แะตรงนั้นนอนตรงนี้ แต่จะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีความชัดเจนทั้งในเวลาและพื้นที่ ดังนั้นข้อมูลทุกด้านต้องมีหมด แล้วสิ่งที่นักท่องเที่ยวจะเรียกร้องมากๆ ก็คือโปรแกรมการท่องเที่ยวที่จะต้องมีข้อมูลชัดเจนว่าหากเขามาท่องเที่ยวแล้วเขาจะได้อะไร เขาจะเห็นอะไร ข้อมูลทั้งหลายจะต้องอยู่ในอินเทอร์เน็ต ปัจจุบันการจัดทำเพียงโบรชัวร์หรือคู่มือต่าง ๆ ไม่เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ ดังนั้นจึงควรต้องมีข้อมูลว่าช่วงไหนมีงานประเพณีที่น่าสนใจ ฤดูไคที่ป่าสวยงามแล้วนักท่องเที่ยวจะเห็นอะไรบ้าง ฤดูไคที่มีนกจำนวนมาก ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะต้องพร้อม เพราะฉะนั้นประเด็นสำคัญก็คือว่าทั้งบริษัทนำเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งชาวบ้าน ต้องมีความรู้ เพราะว่าจุดขายของการท่องเที่ยวจะยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น นักท่องเที่ยวต้องการข้อมูลที่มีคุณภาพมากขึ้น ดังนั้นไกด์อาจจะต้องมีความรู้กระทั่งว่าป่าในเมืองไทยมีกี่ประเภท ป่าเบญจพรรณแตกต่างไปจากป่าดิบแล้งอย่างไร แตกต่างไปจากป่าดิบเขาอย่างไร ระบบนิเวศมีกี่แบบ มีนกอะไรบ้าง คนแต่ละกลุ่มในพื้นที่มาจากไหน คนไทยมาจากไหน วัฒนธรรมของคนเหล่านี้เป็นอย่างไร มีวิถีชีวิตอย่างไร จะต้องมีข้อมูลที่ชัดเจน การศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนพบว่าในพื้นที่อย่างเช่นในอเมริกาได้โปรแกรมทัวร์จะมีความชัดเจน มีการบริการนักท่องเที่ยวด้วยความรู้ที่ชัดเจน และสามารถสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวมากกว่าทัวร์ซึ่งไม่มีข้อมูลเลย มีงานวิจัยชิ้นหนึ่งได้ศึกษาสถานภาพของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทั่วโลก โดยเน้นไปที่อเมริกาและมหาสมุทรแปซิฟิก และบางส่วนของเอเชีย ซึ่งพบว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นที่นิยมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา จำนวนนักท่องเที่ยว

เที่ยวที่ต้องการจะเข้ามาท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มขึ้นปีละ 15 เปอร์เซ็นต์ ต่อเนื่องกันมาในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา นักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นนี้กำลังมองหาทางเลือกแบบใหม่ของการท่องเที่ยว พยายามหลีกเลี่ยงหนีจากโรงแรม คาสีโน จากการช้อปปิ้งไปสู่ธรรมชาติและวัฒนธรรม อีกทั้งมีการพบว่าตลอดระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา การตลาดและการโฆษณาในด้าน Eco-Tour มีน้อยมากหรือแทบจะไม่มีเลย แต่การท่องเที่ยวในด้านนี้กลับสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว และถ้าหากมีการทำตารางและการโฆษณาที่เป็นระบบ การท่องเที่ยวแบบนี้จะเพิ่มมากขึ้นเพียงใด ในปัจจุบันนักท่องเที่ยวแบบที่เรียกว่า Eco-Tour หรือนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีจำนวนเพิ่มขึ้นจาก 46 เปอร์เซ็นต์ในปี ค.ศ. 1990 เป็น 57 เปอร์เซ็นต์ และจำนวนตัวเลขของนักท่องเที่ยวประเภทนี้ก็เพิ่มขึ้นทุกปีซึ่งหมายความว่าในปัจจุบันนี้กว่าครึ่งหนึ่งของนักท่องเที่ยวทั่วโลกเป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

บทสรุป

จากการศึกษาสามารถสรุปวิวัฒนาการของการท่องเที่ยวของเมืองเชียงใหม่และปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ให้เป็นเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภาคเหนือ และแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ดังนี้

1. จากอดีตจะพบว่าการเดินทางเข้า-ออกเชียงใหม่มีความยากลำบากและทางเลือกในการเดินทางเข้า-ออกเชียงใหม่จะมีน้อย เช่น การเดินทางทางแม่น้ำมาสู่เชียงใหม่ของเดเนียล แมคกิลวารี หมอสอนศาสนาชาวอเมริกัน ที่ใช้เวลา 49 วันในการเดินทางจากบางกอกถึงเชียงใหม่ หรือการเดินทางของไอส์ท์ เอ็ด เดเนียล นักสำรวจชาวอังกฤษที่เดินทางด้วยช้างเข้าสู่เชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2419 หรือในบันทึกของนายอุณห ชูติมา ที่เล่าถึงการใช้น้ำปิงเป็นเส้นทางค้าขายระหว่างกรุงเทพฯ และเชียงใหม่ของคุณตา ว่าในการเดินทางแต่ละครั้งใช้เวลาหลายเดือน สาเหตุจากการเดินทางเข้าออกเชียงใหม่มีความยากลำบาก และการติดต่อกับโลกภายนอกของเชียงใหม่ในเวลานั้นเป็นไปได้เพื่อการค้า ศาสนา และการเมือง อย่างไรก็ตามก็พบว่าการติดต่อกับโลกภายนอกของเชียงใหม่ในช่วงเริ่มต้นนี้นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมต่อเมืองเชียงใหม่อย่างมาก

ต่อมาเมื่อมีการสร้างทางรถไฟมาถึงเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2464 อันเป็นเสมือนการเปิดประตูของเชียงใหม่ให้รับคนต่างถิ่นให้เข้ามาเยือนมากขึ้น อีกทั้งเมื่อมีการสร้างถนนชลูเปอริไฮเวย์จากกรุงเทพฯ มายังเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2510 ก็ยังเป็นการเพิ่มทางเลือกและความสะดวกในการเดินทางเข้าสู่เชียงใหม่สำหรับคนต่างถิ่นมากขึ้น และเมื่อมีการเปิดเส้นทางการบินระหว่างกรุงเทพฯ เชียงใหม่ และพัฒนาสนามบินเชียงใหม่ให้เป็นสนามบินนานาชาติ ในปี พ.ศ. 2522-2525 ก็ยังเป็นการเพิ่มความสะดวกในการเดินทางเข้าสู่เชียงใหม่ และความสะดวกในการเดินทางมายังเชียงใหม่ก็นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงของเมืองโดยเฉพาะในด้านกายภาพ สังคมและวัฒนธรรม

2. จากการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ให้เป็นเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภาคเหนือตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เชียงใหม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอันมาก ซึ่ง สามารถสรุปปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ให้เป็นเมืองท่องเที่ยวหลักของภาคเหนือ ได้ดังนี้

2.1 ปัญหาด้านเศรษฐกิจ เช่น การที่ชาวเขาได้รับรายได้ที่ไม่เป็นธรรมจากธุรกิจทัวร์ป่า รายได้ที่ไม่เป็นธรรมอันนำมาสู่คุณภาพชีวิตที่ไม่มีคุณภาพของช่างฝีมืองานศิลปปะพื้นเมืองเมื่อเทียบกับคุณค่าของงานศิลปปะที่เขาเหล่านั้น ได้รังสรรค์ขึ้นมา การขาดความร่วมมือจากธุรกิจเอกชนที่มีผล

ประโยชน์จากกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเชียงใหม่ ปัญหาตำแหน่งงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และรายได้ที่คนท้องถิ่นได้รับ

2.2 ปัญหาของกิจกรรมท่องเที่ยวทัวร์ป่า เช่น กิจกรรมการล่องแพของนักท่องเที่ยว ทัวร์ป่านามาซึ่งปัญหาการขาดแคลนไม้ไผ่ในพื้นที่ ปัญหาจากการที่มัคคุเทศก์ทัวร์ป่าล่อกลวงนักท่องเที่ยว ไปเสพยาเสพติด ปัญหาจากผู้ประกอบการธุรกิจทัวร์ป่าตัดราคาโปรแกรมทัวร์อันนำไปสู่การด้อยคุณภาพและมาตรฐานของกิจกรรมทัวร์ป่าในเชียงใหม่ ปัญหาการขาดแคลนมัคคุเทศก์ทัวร์ป่าที่มีคุณภาพและมีการศึกษาในระดับสูง ปัญหาของกิจกรรมทัวร์ป่าที่ทำให้เกิดผลกระทบในเชิงลบต่อชุมชนและวัฒนธรรมชาวเขา ปัญหากิจกรรมทัวร์ป่านำไปสู่การเพิ่มขยะในเส้นทางทัวร์ป่าและหมู่บ้านชาวเขา ปัญหาของกิจกรรมทัวร์ป่าที่นำไปสู่การขายบริการทางเพศในหมู่บ้านชาวเขา ปัญหาการปล้นทรัพย์นักท่องเที่ยว และปัญหาการเสื่อมโทรมของป่าและมลภาวะของแม่น้ำ

2.3 ปัญหาของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนชาวเขา เช่น ปัญหารายรับที่ไม่สมเหตุสมผลที่ชุมชนชาวเขาได้รับจากผู้ประกอบการท่องเที่ยว ปัญหาการนำเสนอประเพณีและวัฒนธรรมเทียมเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ปัญหาการเอาเปรียบกันของชาวบ้านในชุมชนเดียวกัน รายได้จากการท่องเที่ยวนำไปสู่ความต้องการเชิงวัตถุของชาวบ้านมากขึ้นและทำให้ชาวบ้านละทิ้งอาชีพเกษตรกรรม ปัญหาการขาดแคลนน้ำในหน้าแล้งในหมู่บ้านชาวเขาบางแห่งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว การสร้างที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวนำไปสู่ปัญหาการตัดไม้จำนวนมากและทำให้หมู่บ้านชาวเขาเหล่านั้นมีจำนวนบ้านเรือนมากเกินไป และจากสภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจในปัจจุบันจึงทำให้ไม่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาพักยังที่พักเหล่านั้นจึงนำไปสู่การทำให้บรรยากาศและสภาพหมู่บ้านของชุมชนชาวเขาเหล่านั้นทรุดโทรมลงไปด้วย

2.4 ปัญหาของธุรกิจท่องเที่ยวในเชียงใหม่ เช่น ปัญหาความไม่ยุติธรรมในการจดทะเบียนธุรกิจท่องเที่ยวอันนำไปสู่ปัญหาการล่อกลวงและฉ้อโกงนักท่องเที่ยว ปัญหาการสูญเสียตลาดนักท่องเที่ยว ปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองการบริโภคของนักท่องเที่ยวกับความไม่พร้อมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ปัญหาจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังเชียงใหม่มีจำนวนน้อยกว่าเมื่อเทียบกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปยังเมืองท่องเที่ยวอื่นๆในประเทศ ปัญหาด้านการตลาดนักท่องเที่ยว ปัญหาจากการที่สนามบินเชียงใหม่ยังไม่สามารถเป็นสนามบินนานาชาติได้อย่างเต็มที่ ปัญหาการขึ้นค่าธรรมเนียมการเข้าไปในอุทยานแห่งชาติ ปัญหาการขาดความรู้และความตระหนักในการอนุรักษ์ธรรมชาติของธุรกิจท่องเที่ยวในเชียงใหม่ ปัญหาการฉ้อโกงและล่อกลวงนักท่องเที่ยว และปัญหาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

2.5 ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ปัญหาขยะและการพังทลายของดินในวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวกรณีวัดพระธาตุคอกยสุเทพ ปัญหาอาคารสูงในเมืองเชียงใหม่ ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า ปัญหาทรัพยากรน้ำและไฟฟ้าถูกนำมาใช้เพื่อกิจกรรมการท่องเที่ยวจำนวนมาก ปัญหาด้านการจราจรและมลภาวะทางอากาศและเสียง

3. ปัญหาด้านการท่องเที่ยวของเชียงใหม่ที่ได้กล่าวไปแล้วนั้นสามารถสรุปได้ว่าเกิดจากการขาดกระบวนการทัศนการณ์การท่องเที่ยว ทั้งนี้เนื่องจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งหมดขาดความรู้และกระบวนการทัศนการณ์ด้านการท่องเที่ยว ตั้งแต่ผู้เกี่ยวข้องระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่น ซึ่งจากการศึกษาของนักวิชาการจากกลุ่มประเทศตะวันตกได้พบว่าในการกำหนดนโยบายและการวางแผนการท่องเที่ยวทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาคและระดับประเทศ นั้นเป็นไปตามความต้องการและผลประโยชน์ของกลุ่มคนที่มีผลประโยชน์สูงจากการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพราะนโยบายการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นนโยบายที่ให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตและผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ในขณะที่เดียวกันนโยบายด้านการท่องเที่ยวของรัฐบาลไทยก็ไม่เคยชัดเจน เช่นในขณะที่หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวถือเอาความหลากหลายทางชาติพันธุ์เป็นจุดขายสำหรับนักท่องเที่ยว แต่กรมป่าไม้ก็ต้องการไล่ชาวเขาออกจากป่า ซึ่งรัฐบาลไทยไม่เคยมีความชัดเจนในเรื่องเหล่านี้ จึงทำให้นโยบายการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกับนโยบายป่าไม้แห่งชาติขัดแย้งกันอยู่ตลอดเวลา ซึ่งควรมีการตั้งคำถามว่านโยบายใดของประเทศที่สำคัญกว่ากัน ซึ่งก็สามารถถกเถียงกันได้ ปัญหาที่คือมีความขัดแย้งกันในวิธีคิดในการกำหนดนโยบายของประเทศตั้งแต่ระดับประเทศถึงระดับท้องถิ่น อีกทั้งไม่เคยมีการปรึกษาหารือกันในประเด็นดังกล่าวเลย และถ้าหากนโยบายเหล่านี้ยังคงถกเถียงกันยังคงขัดแย้งกันอยู่เช่นนี้ก็ทำให้ไม่สามารถพัฒนารูปแบบการทำงานที่ชัดเจนและมีประโยชน์ได้ ก็จะนำมาซึ่งปัญหาทำให้การท่องเที่ยวไม่สามารถเติบโตได้ และทำให้การท่องเที่ยวมีแต่ภาพลบ เช่นนโยบายจะให้เมืองเชียงใหม่เป็นเมืองมรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เมืองท่องเที่ยวที่มีภูมิทัศน์สวยงามรื่นรมย์หรือเป็นเมืองที่มีสะพานลอย ซึ่งเป็นปัญหาเชิงวิธีคิดที่ว่าทิศทางหรือวิธีคิดแบบไหนที่จะทำให้เชียงใหม่ในฐานะที่เป็นเมืองซึ่งมีรายได้หลักมาจากการท่องเที่ยวสามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นคำถามที่คนเชียงใหม่และรัฐบาลจะต้องตอบ ปัญหาหลักก็คือทำอย่างไรจึงจะสามารถสร้างกระบวนการทัศนการณ์การท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความเป็นจริง ซึ่งนโยบายการท่องเที่ยวตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่นควรให้ความสำคัญกับประเด็นสำคัญต่างๆ ดังนี้

- ประเด็นแรกคือความยั่งยืนของการท่องเที่ยว ซึ่งเกี่ยวข้องกับความยั่งยืนของธุรกิจท่องเที่ยวและความยั่งยืนของระบบนิเวศและวัฒนธรรมที่ใช้เป็นฐานทรัพยากรสำหรับการท่องเที่ยว นโยบายการท่องเที่ยวที่ดีควรเป็นนโยบายที่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมธรรมชาติและระบบนิเวศ สร้างแรงจูงใจให้ชุมชนในท้องถิ่นสามารถรักษาวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของตนเอง ซึ่งหมายถึงการที่ชาวบ้านต้องได้ประโยชน์มากพอสำหรับการสร้างแรงจูงใจให้ชาวบ้านรักษาประเพณีวัฒนธรรม รักษาป่า ดูแลแนวปะการัง ดูแลชายหาด
- ประเด็นที่สองคือการมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนในที่นี้หมายถึงกลุ่มคนที่มีผลประโยชน์ร่วมกันในการจัดการการท่องเที่ยวตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ไปจนถึงระดับชาติ เพื่อร่วมกันคิดและนำเสนอว่านโยบายของประเทศควรจะเป็นเช่นไร และนโยบายด้าน

การท่งที่เกี่ยวข้องที่ถูกต้องต้องมาจากระดับรากฐาน ต้องมาจากคนที่รู้ปัญหาจริงๆ เข้าใจปัญหาจริงๆ และได้รับผลกระทบจากนโยบายเหล่านั้นจริงๆ เพราะไม่เช่นนั้นแล้วก็จะไม่สามารถกำหนดนโยบายที่ชัดเจนตรงกับความเป็นจริงที่จะยังประโยชน์ให้กับคนในระดับต่างๆ ได้ คำถามก็คือทำอย่างไรจึงจะสร้างชุมชนเพื่อการท่งที่เกี่ยวข้อง สร้างชุมชนเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการท่งที่เกี่ยวข้อง เพื่อมาช่วยกันกำหนดทิศทางการท่งที่เกี่ยวข้องที่ถูกต้องในอนาคต เมื่อชุมชนการท่งที่เกี่ยวข้องมีความเข้มแข็งและมีเครือข่ายที่เข้มแข็ง ก็จะสามารรถเสนอนโยบายที่ชัดเจนและมีพลังได้

- ประเด็นที่สาม คือความเป็นธรรมในสังคมซึ่งเป็นมิติที่สำคัญมากในโลกปัจจุบัน เพราะถ้าหากธุรกิจใดไม่ให้ความสำคัญหรือไม่สนใจกับความเป็นธรรมในสังคมแล้วธุรกิจนั้นก็ จะไม่มีความยั่งยืน เพราะโลกจะแบนธุรกิจนั้นทำให้สินค้านั้นไม่สามารถอยู่ได้ ในส่วนของธุรกิจการท่งที่เกี่ยวข้องนั้นเป็นธุรกิจการบริการที่จะต้องให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ เพราะเป็นธุรกิจที่อยู่บนพื้นฐานของความเพื่อฝันและความต้องการของนักท่งที่เกี่ยวข้องที่มาจากภาพลักษณ์ ดังนั้นการบิดเบือนประเพณีดั้งเดิมของชาวบ้าน หรือการทำธุรกิจที่ชาวบ้านได้รับผลประโยชน์อย่างไม่เป็นธรรม ย่อมนำมาสู่การเสื่อมเสียของภาพลักษณ์ของธุรกิจท่งที่เกี่ยวข้องและแหล่งท่งที่เกี่ยวข้องนั้นๆ ความเป็นธรรมในสังคมในด้านการท่งเกี่ยวข้องหมายถึงการที่ต้องแบ่งปันผลประโยชน์ให้กับคนทุกส่วนที่เข้ามามีส่วนร่วมในธุรกิจท่งเกี่ยวข้อง อันจะนำผลไปสู่ความอุดมสมบูรณ์ของสภาพแวดล้อมและความยั่งยืนของวัฒนธรรมในแหล่งท่งเกี่ยวข้อง

4. แนวทางที่สำคัญในการแก้ไขปัญหของการท่งเกี่ยวข้องคือแนวทางการพัฒนาการท่งเกี่ยวข้องอย่างยั่งยืน ซึ่งมีแนวคิดดังนี้

4.1 ต้องทำความเข้าใจและปรับการมองว่าการท่งเกี่ยวข้องเป็นกระบวนการที่เคลื่อนไหวตลอดเวลา ทั้งนี้เพราะนักท่งเกี่ยวข้องเป็นตัวแปรที่ไปเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ ทำให้มีการสร้างเงื่อนไขเพื่อให้พื้นที่เปลี่ยนแปลงเร็วขึ้น ดังนั้นจึงควรมีการมองการท่งเกี่ยวข้องในบริบทของการเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลง มีความจำเป็นที่จะต้องเชื่อมโยงพื้นที่แหล่งท่งเกี่ยวข้อง และโปรแกรมการท่งเกี่ยวข้องกับโลกภายนอก เป็นการเชื่อมโยงชนบทกับเมือง กับโลกยุคโลกาภิวัตน์ เช่น ถ้าหากท้องถิ่นมีปัญหาด้านความยากจนจะส่งผลกระทบต่อการท่งเกี่ยวข้องหรือไม่ และทิศทางของการพัฒนาการท่งเกี่ยวข้องควรอยู่ตรงไหนของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

4.2 มองการท่งเกี่ยวข้องบนฐานของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในฐานะที่เป็นวิถีชีวิตในระบบนิเวศชุดเดียวกัน คือการมองการท่งเกี่ยวข้องว่าเป็นเรื่องของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนหรือชุมชนกับธรรมชาติ ซึ่งปฏิสัมพันธ์นี้มีทั้งทางบวกและทางลบ มีทั้งเงื่อนไขที่สร้างสรรค์และ

ทำลาย หมายถึงกรอบแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการหามาตรการหรือวิธีการที่จะสร้างแรงจูงใจเพื่อให้คุณและชุมชนนั้นสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ซึ่งหมายถึงวิธีการที่ทำให้คนและธรรมชาติยั่งยืนไปพร้อมกัน ซึ่งการท่องเที่ยวจะต้องไปสร้างแรงจูงใจเพื่อให้นักท่องเที่ยวในท้องถิ่นดูแลรักษาธรรมชาติ

4.3 มองการท่องเที่ยวจากมิติทางวัฒนธรรม หมายถึงการท่องเที่ยวจะต้องให้ความสำคัญต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมของคนกลุ่มต่างๆที่มีวิถีชีวิต จารีตประเพณีที่แตกต่างออกไป ต้องเคารพในวิถีชีวิตของชาวบ้าน ต้องมีทัศนคติในเชิงบวกต่อชาวบ้าน เคารพในสิทธิการเป็นมนุษย์ที่จะดำรงอยู่ ที่จะเลือกวิถีชีวิตของตนเอง การเคารพในสิทธิของความเป็นมนุษย์จะส่งผลให้เราสามารถรักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรมเอาไว้ได้ ซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมสามารถกลายมาเป็นจุดขายของการท่องเที่ยว ซึ่งนำรายได้เข้าสู่ประเทศ ถ้าการท่องเที่ยวไม่ให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศักดิ์ศรีของมนุษย์ กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆก็จะสูญพันธุ์ไป ประเพณีและวัฒนธรรมที่หลากหลายก็จะสูญหายไป และในอนาคตก็จะมีจุดขายการท่องเที่ยวในด้านนี้ ในขณะที่เดียวกันในชุมชนก็มีปัญหาเกี่ยวกับการสืบทอดความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทั้งนี้เนื่องจากคนหนุ่มสาวในปัจจุบันก็ไม่ต้องการสืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน แต่ถ้าหากมีการฝึกให้คนหนุ่มสาวเป็นมัคคุเทศก์คอยตอบคำถามต่างๆของนักท่องเที่ยวแล้ว ก็เท่ากับเป็นการสร้างแรงจูงใจให้คนหนุ่มสาวเหล่านั้นได้กลับไปศึกษาและมีความรู้เกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตและความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ของตน ซึ่งจะทำให้คนหนุ่มสาวเหล่านี้ได้กลับมาภาคภูมิใจในวัฒนธรรม ในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ และกลับมาสืบสานวัฒนธรรมที่หลากหลายนั้นไว้ต่อไป

4.4 การมองการท่องเที่ยวในด้านการพัฒนา โดยการนำการท่องเที่ยวไปเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น ซึ่งหมายถึงการท่องเที่ยวจะต้องเข้าไปช่วยเสริมรายได้จากภาคการเกษตรให้กับชาวบ้าน ช่วยสร้างความสมดุลด้านรายได้ให้กับชาวบ้าน ซึ่งหมายถึงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาจะต้องไปด้วยกัน การพัฒนาในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการพัฒนาที่เน้นโครงสร้างพื้นฐาน แต่เป็นกระบวนการที่ต้องเรียนรู้ร่วมกันว่าทำอย่างไรจึงจะทำให้การท่องเที่ยวกับการพัฒนาส่งเสริมซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นเรื่องยากและไม่มีสูตรสำเร็จที่สามารถนำไปใช้ได้ในทุกพื้นที่ เพราะในแต่ละพื้นที่ก็จะมีสภาพเป็น ความต้องการ และปัญหาที่แตกต่างกัน การสร้างความสมดุลระหว่างการท่องเที่ยวกับการพัฒนาจะต้องให้ความสำคัญกับการรวมกันขององค์กรชาวบ้าน เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการนำการท่องเที่ยวเข้าไปสร้างความเข้มแข็งให้กับชาวบ้าน เพราะถ้าหากชาวบ้านเข้มแข็งมากขึ้นเท่าไร การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนก็จะไปรอดมากขึ้นเท่านั้น นอกจากนั้นยังต้องมีการสร้างเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยว ทั้งนี้เพราะจะทำให้ชาวบ้านสามารถจัดการปัญหาได้ด้วยตนเอง ดูแลจัดการการท่องเที่ยว ดูแลจัดการทรัพยากรได้ด้วยตนเอง

ซึ่งในการประเมินว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่าจะสามารถยั่งยืนจริงหรือไม่ ก็สามารถสร้างดัชนีชี้วัดขึ้นมาเพื่อประเมินว่าการท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นจะยั่งยืนหรือไม่ ดังนี้

- ประเมินความสมบูรณ์ของธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ต้นไม้ สัตว์ป่า หรือปลา
- ประเมินความยั่งยืนของวัฒนธรรม จากการสืบสานประเพณีและความเชื่อต่างๆ
- ประเมินการกระจายรายได้ว่าเป็นไปอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมหรือไม่
- ประเมินการพัฒนา เช่น มีการนำเอารายได้จากการท่องเที่ยวไปจัดตั้งเป็นกองทุนหมู่บ้านหรือไม่
- ประเมินการเรียนรู้ว่าชาวบ้านได้เรียนรู้เพิ่มขึ้นหรือไม่ มีเทคนิคการทำงานดีขึ้นหรือไม่ เริ่มเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เช่น การทำบัญชี ภาษา การบริหารจัดการ หรือไม่

สิ่งสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอีกประการหนึ่งคือการปรับแนวคิดให้ตรงกันและร่วมมือกันดำเนินการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ระหว่างภาครัฐ ธุรกิจเอกชน และชาวบ้าน

หากเชียงใหม่ได้มีการปรับเอาแนวคิดอย่างยั่งยืนไปใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยมีความร่วมมือกันจากผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนแล้ว เชียงใหม่ก็จะยังคงสามารถรักษาการเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีจุดขายสำหรับนักท่องเที่ยวต่อไปได้อย่างยั่งยืน ทั้งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเชียงใหม่ นั้นรวมถึงประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และการดำรงชีวิตของกลุ่มคนในเขตเมืองเชียงใหม่และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งถ้าหากมีการปรับเอาแนวคิดอย่างยั่งยืนไปใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวเหล่านี้แล้วก็จะทำให้ชาวบ้านสามารถสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมของบรรพบุรุษไว้ได้ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถดูแลรักษาธรรมชาติและสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวไว้ให้สมบูรณ์และดำรงความยั่งยืนต่อไป อีกทั้งเป็นการนำเอาแนวคิดด้านการท่องเที่ยวที่สามารถดำรงผลประโยชน์อย่างยั่งยืนให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทุกฝ่าย ซึ่งหากมีการปรับวิถีคิดและการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวดังได้กล่าวมาแล้ววันนั้นก็จะสามารถทำให้การท่องเที่ยวของเชียงใหม่ดำเนินต่อไปได้อย่างยั่งยืนสืบจนถึงชั่วลูกชั่วหลาน

ภาคผนวก

ตารางที่ 1 สถิติจำนวนนักท่องเที่ยวของเชียงใหม่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2514 - พ.ศ. 2543

พ.ศ.	นักท่องเที่ยวชาวไทย	นักท่องเที่ยวต่างประเทศ	รวม
2514	60,742	40,646	101,388
2515	67,419	38,635	106,054
2516	74,900	36,400	111,300
2517	92,072	33,281	125,353
2518	141,600	60,396	201,996
2519	218,120	81,100	299,220
2520	212,502	81,204	293,706
2521	257,304	104,960	364,264
2522	227,411	103,403	331,314
2523	253,369	123,899	337,168
2524	339,924	103,904	443,829
2525	n.a	n.a	n.a
2526	389,214	144,781	534,005
2527	355,809	161,451	517,260
2528	345,649	215,600	561,249
2529	442,078	268,121	710,207
2530	1,175,658	373,395	1,549,053
2531	1,418,893	432,521	1,851,414
2532	1,678,446	578,269	2,196,715
2533	1,803,376	584,087	2,387,468
2534	1,320,431	414,327	1,737,758
2535	1,003,807	764,875	1,768,622
2536	1,280,959	805,067	2,092,025
2537	1,321,164	865,144	2,186,308
2538	1,545,138	891,209	2,436,347
2539	1,813,284	944,726	2,768,010
2540	1,730,789	1,040,198	2,770,987
2541	1,807,477	1,092,614	2,900,091
2542	1,802,264	1,263,761	3,066,026
2543	1,773,621	1,311,856	3,085,477

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 2 จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเชียงใหม่จำแนกตามพาหนะเดินทาง

	2538	2539	2540	2541	2542	2543
เครื่องบิน	501,805	570,692	586,590	824,656	766,364	748,242
รถไฟ	347,351	384,737	394,052	493,270	670,059	996,869
รถโดยสาร	614,066	702,679	685,142	670,760	717,034	772,471
รถส่วนตัว	759,343	859,375	835,686	708,955	576,334	838,109
รถเข้า	-	-	-	-	-	-
รถนำเที่ยว	381,528	517,785	548,694	492,748	-	-
อื่นๆ	66,264	6,849	1,954	4,419	4,674	6,073
รวม	2,670,357	3,042,117	3,052,118	3,194,808	2,734,465	3,361,764

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 3 จำนวนนักท่องเที่ยวจำแนกตามประเภทที่พัก

	2538	2539	2540	2541	2542	2543
โรงแรม	1,287,797	1,471,159	1,442,783	1,607,114	1,233,032	1,728,961
เกสต์เฮาส์	239,775	239,369	173,807	181,158	163,768	165,949
บังกะโล/รีสอร์ท	98,127	177,168	265,287	167,421	57,838	156,734
บ้านญาติ/เพื่อน	572,458	640,171	753,397	807,940	938,777	935,138
ที่พักในอุทยานฯ	55,589	49,227	37,924	39,936	45,239	46,355
บ้านรับรองฯ	60,705	61,283	47,364	46,153	35,915	52,340
อื่นๆ	121,896	119,633	50,425	50,369	40,624	-
รวม	2,436,347	2,758,010	2,770,987	2,900,091	2,515,193	3,085,477

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 4 สถิติผู้โดยสารทางอากาศของท่าอากาศยานเชียงใหม่ (คน)

พ.ศ.	ระหว่างประเทศ		ภายในประเทศ		รวม	% เพิ่มลด
	ขาเข้า	ขาออก	ขาเข้า	ขาออก		
2518	-	-	68,231	69,689	137,920	-
2519	-	-	73,883	79,046	152,929	+ 10.88
2520	-	-	79,653	86,533	166,186	+ 8.67
2521	-	-	94,724	102,879	197,603	+ 18.90
2522	8,030	6,308	112,326	118,982	245,646	+ 24.31
2523	17,864	14,780	122,465	126,952	282,061	+ 14.82
2524	15,888	10,388	136,438	146,829	309,543	+ 9.74
2525	21,169	23,805	158,089	169,264	372,327	+ 20.28
2526	17,052	18,479	181,934	192,518	409,983	+ 10.11
2527	20,067	21,154	217,977	213,343	472,541	+ 15.26
2528	31,998	36,775	228,017	241,227	538,017	+ 13.86
2529	12,105	12,558	271,832	293,446	589,941	+ 9.65
2530	8,540	3,660	347,580	389,802	749,582	+ 27.06
2531	10,248	5,197	396,322	451,540	863,307	+ 15.17
2532	449	437	506,126	571,169	1,078,181	+ 24.89
2533	605	375	608,548	659,792	1,269,320	+ 17.73
2534	1,283	1,322	578,158	633,584	1,214,347	- 4.38
2535	16,301	2,374	582,906	654,642	1,256,223	+ 3.45
2536	22,939	7,420	682,439	703,225	1,416,023	+ 12.72
2537	27,702	11,118	734,558	790,674	1,564,052	+ 10.45
2538	84,882	27,572	817,846	880,823	1,811,123	- 6.61
2539	60,623	36,264	953,674	1,008,636	2,059,197	+ 8.82
2540	60,632	38,476	981,581	1,040,658	2,121,347	+ 2.66
2541	41,724	31,305	969,036	1,022,157	2,064,222	- 1.58
2542	36,659	32,344	973,766	1,036,678	2,079,447	- 1.64
2543	53,862	49,225	1,023,041	1,074,161	2,200,289	+ 4.32
2544	49,210	47,756	1,020,476	1,071,116	2,188,558	- 0.27

ที่มา : การท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 5 ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของเชียงใหม่ด้านอื่นๆ

ประเภท	2538	2539	2540	2541	2542	2543
รายได้ (ล้านบาท)	16,040.44	21,006.29	21,388.37	23,140.78	24,878.45	35,605.46
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย/คน/วัน	2,142.78	2,304.89	2,333.17	2,544.91	2,372.93	2,793.33
จำนวนครั้งเฉลี่ยของ การเดินทางในรอบปี (ครั้ง)	2.24	2.27	2.23	2.23	2.42	2.22

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ, 2540.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. การศึกษาทบทวนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวภาคเหนือตอนบน. เชียงใหม่, 2541.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. แผนหลักพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ : ศรีเอดีฟ พรินท์, 2524.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. เอกสารสรุปผลการสัมมนาเรื่อง พัฒนาท่องเที่ยวไทยในทิศทางที่ยั่งยืน. ณ โรงเรียนอเมบาสซาเคอร์ กรุงเทพฯ 10 ตุลาคม 2537
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. รายงานสถานการณ์และปัญหาการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่. กุมภาพันธ์ 2538.
- โครงการพัฒนาเพื่อฟื้นฟูและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณวัดพระธาตุคอกยสุเทพ รายงานการศึกษาเรื่อง การประเมินสถานะแวดล้อมของคอกยสุเทพและบริเวณใกล้เคียง. ณ โรงแรมพรพิงค์ ทาวเวอร์ จังหวัดเชียงใหม่ 28 สิงหาคม 2538.
- จิตรกรณ์ ตันรัตนกุล. กิ่งศตวรรษในหมู่คนไทยและคนลาว. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์ 2538.
- ชยันต์ วรรณะภูติ บรรณาธิการ. เวทีผู้ถูกท่องเที่ยว. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2538.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. การท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น : ศึกษากรณีจังหวัดเชียงใหม่. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยครุäänนา วิทยาลัยครูเชียงใหม่. 2533. เชียงใหม่, มหาวิทยาลัย. รายงานการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง ผลกระทบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่. โครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2530.
- ดวงจันทร์ อภาวัชรุตม์. รายงานวิจัยเรื่อง การเติบโตของเมืองและสถานะแวดล้อมของเมืองเชียงใหม่. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2537.
- ธเนศวร์ เจริญเมือง. “น้ำปิงในประวัติศาสตร์” ในเอกสารประกอบการประชุมเชิงวิชาการเรื่อง “ฉลองเมืองเชียงใหม่ 700 ปี ถิ่นชีวิตให้แม่ปิง” ณ สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 9 - 10 กันยายน 2538.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. “อุตสาหกรรมท่องเที่ยวกับผลกระทบต่อวัฒนธรรม” ในศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ “ผ้าขาวม้า, ผ้าซิ่น กางเกงใน ฯลฯ ว่าด้วยประเพณี, ความเปลี่ยนแปลง และเรื่องสรรพสาระ” กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2538.
- บุญเสริม สาดราภัย. สถิติล้านนา เล่ม 1. กรุงเทพฯ : ทิพยวิสุทฐ์, 2532.
- บุญเสริม สาดราภัย. สถิติล้านนา เล่ม 2. กรุงเทพฯ : ทิพยวิสุทฐ์, 2532.

บุญเสริม สาดราภัย. ลานนาไทยในอดีต. เชียงใหม่ : ช้างเผือกการพิมพ์, 2522.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2541.

พลอยศรี โปราณนันทน์. ผลกระทบการท่องเที่ยวต่อชนกลุ่มน้อยในเชียงใหม่ : กรณีหมู่บ้านม้งดอยปุย. ตีพิมพ์ใน "เชียงใหม่ในกระแสการเปลี่ยนแปลง" ดวงจันทร์ อากาวัชรุทธิ์ บรรณาธิการ, เชียงใหม่ : ศูนย์ศึกษาปัญหาเมืองเชียงใหม่, 2537.

----- . ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของเชียงใหม่ : บทเรียนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเมืองให้น่าอยู่. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2539.

เพียงใจ ลิขิตเอกราช. การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว : กรณีศึกษางานมหรรรรมไม้ดอกไม้ประดับในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2535.

มหิดล, มหาวิทยาลัย. รายงานวิจัยเรื่อง ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสังคมและวัฒนธรรม กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่. โครงการสังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล 2529.

ยศ สันตสมบัติ. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากร. โครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย 2544.

----- . ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. เชียงใหม่ : ศูนย์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน, 2542.

ยุทธ เดชคำรน. ล่องแก่งแม่น้ำปิง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2510.

สาขาวิชาการท่องเที่ยว. อนาคตการท่องเที่ยวภาคเหนือ. เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544.

อานันท์ กาญจนพันธุ์ และคณะ. แนวความคิดพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543.

คมที่สองของการท่องเที่ยว. กรุงเทพธุรกิจ วันที่ 2 กันยายน 2538.

ซีกอัปยศของการท่องเที่ยวไทย อย่างไรก็ตามจนทำลายหม้อข้าวตัวเอง. มติชนสุดสัปดาห์ วันที่ 18 เมษายน 2538.

ธุรกิจทัวร์ป่าในจังหวัดเชียงใหม่. ผู้จัดการรายวัน วันที่ 26 มิถุนายน 2536.

ภาษาอังกฤษ

Douglas, Pearce. (1989) *Tourist Development*. Longman Group, U.K.Limited.

Hallet, S. Holt. (1988) *A Thousand Miles on an Elephant in the Shan States*. White Lotus Co.,Ltd. Bangkok.

- Krippendorf, Jost. (1994) **The Holiday Makers : Understanding the impact of leisure and travel.** Butterworth - Heinemann Ltd, Oxford.
- Lea, John. (1988) **Tourism and Development in the Third World.** London and New York : Routledge.
- Mathieson, Alister and Wall, Geoffrey. (1989) **Tourism : economic, physical and social impacts.** New York : Routledge.
- Meyer, Walter. (1988) **Beyond the Mask : Toward a Transdisciplinary Approach of Selected Social Problems Related to Evolution and Context of International Tourism in Thailand.** Verlag breitenbach Publishers, Saarbrucken, German.
- Peter E. Murphy. (1994). **Tourism and Sustainable development.** in Global Tourism The next decade, edited by William Theobald. Butterworth Heinemann.
- Ryan, Chris. (1993) **Recreational Tourism : A Social Science Perspective.** London and New York : Routledge.
- Singh, Vir Tej. (1989) **Towards Appropriate Tourism : The Cases of Developing Countries.** Peter Lang, Frankfurt.
- Stephen Wearing, (1999) **Ecotourism Impacts, Potentials and Possibilities.** Butterworth Heinemann.
- Van Droon, Jozef W.M. (1989). **A Critical Assessment of Socio – Cultural Impact Studies of Tourism in the Third World.** In Towards Appropriate Tourism : The Case of Developing Countries. (P.71 - 91) Peterlong, Frankfurt.
- Victor T. C. Middleton. (1998). **Sustainable Tourism: A Marketing Perspective.** Butterworth Heinemann.

เกี่ยวกับผู้เขียน

ปัจจุบัน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาการท่องเที่ยว
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การศึกษา

PhD. Candidate	Sheffield Hallam University, UK.
M.Sc. (Tourism)	Free University of Brussels, Belgium
กศ.บ. (ภาษาอังกฤษ)	มศว. บางแสน
มศ. 5 (วิทยาศาสตร์)	ปรินสรอยแยลส์วิทยาลัยเชียงใหม่

ผลงานด้านวิชาการ

งานวิจัย

- 2542 *"Sustainable Tourism in the Historic City : A Comparative Study between Chiang Mai and Kyoto."* สนับสนุนโดย Institute for Culture of Travel, Japan.
- 2539 "ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของเชียงใหม่ : บทเรียนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเมืองให้น่าอยู่." สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ตำรา

- 2540, 2544 "การท่องเที่ยวเบื้องต้น" สาขาวิชาการท่องเที่ยว คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- 2544 "การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว" สาขาวิชาการท่องเที่ยว คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทความ

- 2543 *"Tourism and Cultural Change: The Crafts of Chiang Mai"* บทความนำเสนอในการประชุมวิชาการเรื่อง "Tourism 2000: Time for Celebration" ณ Sheffield Hallam University ประเทศอังกฤษ ระหว่างวันที่ 2-7 กันยายน 2543.
- "การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กลยุทธ์และแผนการระดับภูมิภาค" บทความประกอบการบรรยายหลักสูตรฝึกอบรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ณ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระหว่างวันที่ 16 - 20 ตุลาคม 2543

- 2542 *"Sustainable Tourism in the Historic City : A Comparative Study between Chiang Mai and Kyoto."* บทความวิจัยนำเสนอในการประชุมวิชาการเรื่อง Tourism Forum ในวันที่ 4 เมษายน 2542 ณ โรงแรมเอ็ดมอนด์ กรุงเทพฯ ประเทศญี่ปุ่น
- 2541 *"Amazing Thailand มหัศจรรย์แดนสยาม จริงหรือ?"* หนังสือพิมพ์อ่างแก้วฉบับพิเศษวันพระราชทานปริญญาบัตร 24 มกราคม 2541. (น. 16)
- 2539 *"สองนครแห่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : เกียวโต - เชียงใหม่."* ในเชียงใหม่และเกียวโต : ฝึกฝนใจเมือง, สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (น. 92 - 109)
- "เชียงใหม่ : กลัวยไม้ที่ถึงกาลอับเฉาและร่วงโรย."* บทความนำเสนอในการสัมมนาไทยศึกษา ครั้งที่ 6 ณ จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างวันที่ 14 - 17 ตุลาคม 2539, หัวข้อที่ 5 เชียงใหม่ 1296 - 1996. (น. 315 - 347)
- 3538 *"นิเวศท่องเที่ยว : โอกาสสำหรับประเทศกำลังพัฒนา"* มัคเทศก์ทั่วไป รุ่นที่ 12 (น. 15-21)
- 2537 *"บลิสเซอร์กับการกลายพันธุ์ของระบบใหม่แท้จริงในเมืองไทย"* ในหนังสือผู้จัดการรายวัน ฉบับวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2537
- "History of Tourism Development of Chiang Mai"* บทความนำเสนอในการประชุมวิชาการเรื่อง "Chiang Mai and Kyoto : Cultural Renewal of the Two Cities" ณ นครโอซากา ประเทศญี่ปุ่น ระหว่างวันที่ 11-12 กรกฎาคม 2537.
- 2536 *"The Impacts of Tourism on the Ethnic Minorities : Case Study on the Hmong Doi Pui Village."* บทความนำเสนอในการประชุมนานาชาติ ณ นครโฮจิมินห์ ประเทศเวียดนาม
- "ผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อคนกลุ่มน้อยในเชียงใหม่ : กรณีหมู่บ้านม้งดอยปุย"* ในหนังสือเชียงใหม่ในกระแสการเปลี่ยนแปลง